THE BOOK WAS DRENCHED

శ్రీ హయగ్రీవాయనమః

భీమప్రతిజ్ఞ

(అయిదంకముల నాటకము)

గ్రంథకర్త:

కర్లపాలెము కోదండరామయ్య.

[illegible] మ[illegible]:

[illegible]హాసు సుబ్బారావు,

బుక్కుసెల్లర్, బెజవాడ.

ప్రథమకూర్పు: 1000 ప్రతులు.

బెజవాడ:

ఆంధ్ర గ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాల (లిమిటెడ్) యందు
క. కోదండరామయ్యగారిచే ముద్రింపబడియె.

1928

[వెల అ. 12

ఈ నాటకమునందు వచ్చు పాత్రలు

పురుషులు:—

ధర్మరాజు
భీముడు
అర్జునుడు *
నకులుడు *
సహదేవుడు
ధౌమ్యుడు *
ఆంజనేయుడు
నారదుడు
గంధర్వులు *

ఘటోత్కచుడు
దుర్యోధనుడు
కర్ణుడు
ద్రోణాచార్యులు
అశ్వత్థామ
శకుని *
నలకూబరుడు *
మణిభూషణుడు *
బ్రహ్మ *

స్త్రీలు:—

ద్రౌపది

నటి.

* ఈపాత్రములకు చదువవలసిన భాగము (portion) చాల కొద్ది. ఈ 8 పాత్రలు చాలవరకొక్కడే వేయవచ్చును. సందర్భమును బట్టి మరికొన్ని పాత్రముల గూడ నిట్లె ప్రదర్శనము నిర్వహించుకొనవీలగును. కావున ప్రదర్శకులు హెచ్చుపాత్రలని సందేహపడ నక్కరలేదు.

పండితాభిప్రాయము

శ్రీమత్ప్రతిజ్ఞయను నాటకమును సాంగముగఁ బరికించితిని. శైలిమృదువయి నాటకప్రేక్షకులకు సుబోధమై యున్నది. కథావిధానము ఉత్తమచరిత్రాధార ప్రసంగాది భూయిష్ఠమై సమంజసముగా నున్నది.

10—7—1914.

పురాణం రామచంద్రశాస్త్రి,
ముక్త్యాల జమీందారుగారి ఆస్థాన పండితుడు.

IN MEMORY

OF

MY BELOVED FATHER

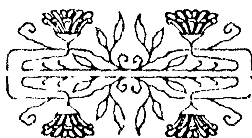
LATE

Karlapalem Kamiah Pantulu.

కీర్తిశేషులైన నాప్రియజనకుఁడు

కర్లపాలెము కామయామాత్యుని

స్మారకము.

శా. శ్రీలక్ష్మీపతి పాదభక్తిగరిమన్ ♦ సేవింపుచుండన్ దగన్
నీలాభూసతు లిద్దఱున్ దనను బల్ ♦ నేస్తంబునన్ గొల్వఁగా
హేలాదృష్టిపరంపరల్ ముప్పిరిగొన్పై ♦ నేకాకృతిన్ బర్వ నా
శ్రీలానీళలభర్త మీ కొసఁగుఁ దం♦డ్రీ! శాశ్వతానందమున్.

కవిజీవితము

ఈ కవి ఆరువేలనియోగిబ్రాహ్మణుఁడు. హరితసగోత్రసంభవుఁడు. ఇంటిపేరు కర్లపాలెమువారు, తండ్రి కామయ్య, తల్లి నరసమాంబ, భార్య రాజ్యలక్ష్మమ్మ. ఈ కవి శాలివాహనశకము 1784 సంవత్సరమున జన్మించె. వీరన్నదమ్ములు నలుగురు, సోదరి లిరువురు. వీరి కాపురము గుంటూరుమండలమునందలి బాపట్లతాలూకాలోని కర్లపాలె మను గ్రామము. వీరిది విద్వత్కవిసాంప్రదాయము. కృష్ణామండలమునందలి కయికలూరు తాలూకాలో చేరిన వడాలి గ్రామమునందు శ్రీ జగన్నాథస్వామివారి దేవాలయము ప్రతిష్ఠించిన నవాబునిజాముద్దౌలా గారివలన ఆగ్రామము స్వామివారికి జాగీరుగా సంపాదించిన "కర్లపాలెము నారాయణసోమయాజి" అను శ్రీపరమహంసపరివ్రాజకాచార్యవర్య శ్రీపురుషోత్తమానందావధూత వీరివంశములోనివారే. ఈకవి యుత్తాతయగు నరసింగయ్య గారు మంచికవి; కొన్నిగ్రంథములు రచియించెను. ఇప్పుడు తత్కృతమగు నరసింహశతక మొకటి కనుపించుచున్నది. తాతగారగు రామన్నగారు పండితులును, వీరి పెదతండ్రి నరసింహయ్యగారు కవియును, పండితులును, పినతండ్రి బుచ్చయ్యగారును కవియె. ఈ బుచ్చయ్యగారు వ్రాసిన పత్రికామార్గసంవాద మొకపత్రికలో ప్రచురమైనది. ఇంతియేల! ఈకవివంశజులందఱు మొత్తముమీఁద చక్కనికవిత్వముఁ జెప్పుటయందు సమర్థులు. ఇట్టి విద్వత్కవిసాంప్రదాయమునందు జనించిన వీరికిఁ గవిత్వశక్తి గలుగుట యబ్బురము కాదు. ఈకవి మొదట వ్రాసినది "శాంతి" యను చిన్నపొత్తము. ఇందు స్త్రీలకు వలయు నీతులు, ధర్మములు చక్కనిశైలిని మనోహరముగా వ్రాయఁబడినవి. ఇది విద్యాశాఖవారిచే నంగీకరింపఁబడి, బాలికాపాఠశాలలకుఁ బఠనగ్రంథమై యచిరకాలమున నాలుగుముద్రణములంది చాల వ్యాప్తియు, గౌరవము నందినది. పిమ్మట "భీష్మప్రతిజ్ఞ" యను నీనాటకము రచించెను. ఇందలి శైలి మిక్కిలి మృదుమధురము. పాకము బహిరంతస్స్ఫుటదర్శనమగు ద్రాక్షాపాకము. మిక్కిలి సరసమైన సరళసంభాషణలతో నవిచ్ఛిన్నధోరణి గలది. పాత్రౌచిత్యమును, రసప్రవాహమును జక్కఁగఁ బోషింపఁబడినవి. ప్రవర్తనానుకూలములగు చందములను మనోహరమగు పదబంధశుద్ధి కలిగియున్నది. కుడువఁబోవువారలకుఁ గూరలరుచి యెఱింగించునట్లు ఇందలి గుణాగుణవిమర్శన మతిప్రసంగమగునని పాఠకులే ఇందలి మాధుర్యమును గ్రోలి యానందింపఁగలరని యింతటితో విరమించెదము.

అంగలూరు,
15—4—1914.

ఇట్లు,
శివవేంకటకవులు.

అడివి సాంబశివరావు.
నందగిరి వేంకటప్పారావు.

విజ్ఞప్తి

ఆర్యులారా!

నాటకరచన కిదియె నా ప్రప్రథమోద్యమము గాన నిందు పెక్కు దోషములుండక మానవు. కావున నిందుగల దోసగుల ద్రోచిపుచ్చి, సుగుణములు గలవేని గ్రహించి నన్ను ధన్యుంజేయ సుజనాళి కంజలిం జేయుచుంటిని.

మచ్ఛ్రేయోభిలాషులగు చదువరు లిందలి లోపముల దయతో నాకుఁ దెలియఁ బఱచిన యెడల, వానిని వందనపూర్వకముగ నందికొని క్రొత్తకూర్పునందు సవరించుకొనియెద.

బెజవాడ,
10—8—1914.

ఇట్లు సుజనవిధేయుఁడు,
కర్లపాలెము కోదండరామయ్య,
గ్రంథకర్త.

తృతీయముద్రణము.

ప్రథమముద్రణమును "సౌగంధికాపహరణ"మను పేరున ప్రచురించితిని. ద్వితీయముద్రణమున నెక్కుడు మార్పులఁ జేసి గ్రంథనామమును "భీమప్రతిజ్ఞ"యని మార్చితిని. ఆప్రతులయిపోవుటచే నీ తృతీయముద్రణ మొనరించితిని. భీమ, ఘటోత్కచ, ఆంజనేయుల పాత్రలు ధరించి ప్రజారంజకముగా ప్రదర్శించిన ప్రసిద్ధనటులకు యోగ్యతానుసారముగ పతకము లొసంగబడును. గ్రంథకర్తయొక్క వ్రాతమూలకమైన యనుమతి లేనిదే యే నాటకశాలవారును ప్రదర్శింపగూడదు.

—గ్రంథకర్త.

[illegible]

భీమప్రతిజ్ఞ

నాంది.

భూపాలు చే[illegible] నుతింపన్ గృపా
[illegible] దేవిం గను వెన్నుండు మ
[illegible] ఖంబంద నే
[illegible] నటులు మిమ్ము సంధాయులై.

ఉ॥ కోకిలమీఁ[illegible]మాలికిం [illegible]యు ఘటింపఁగాఁ
గో[illegible] సురాళితోడ [illegible] రణం [illegible]ంచి మించి, [illegible]
భూరుహానేక[illegible] [illegible] [illegible] యొసఁగు సత్యభా
మా[illegible]ను [illegible] నసమాన శుభాభ్యుదయాప్తి సభ్యులన్.

([illegible])

సూత్ర—సకలకళాపరిపూర్ణులగు సభాసదుల కానందము చేనాటక ప్రదర్శనంబునఁ గలుగఁగలదు! (ఆలోచించి) ఏమీ, స్మరణకు రాకున్నదే! నా యర్ధాంగిని రావించియైన నాలోచించెదఁగాక! —ప్రేయసీ! సత్వరముగ రమ్ము.

(తెరలో "వచ్చుచుంటి" నని శబ్దము వినఁబడును.)

ఏమీ, వచ్చుచుంటినని పల్కుటయే యింతవరకు రా నాలసించెనే! ఛీ! చేయఁబూనిన కార్యము నెఱవేఱినఁగాని యాఁడువారు మఱియొక కార్యమూహింపరుకదా!

చ॥ అవసరమెంతయో కలిగి యాతురత్వ సఖి! రమ్మటన్న, దా
నవసర మించుకేని మనమందుఁ దలంపదు జ్ఞానశూన్యయై;
యువిదలు మూర్ఖత్వ మదిని యోజనఁజేయ రకార్యకార్య
ముల్ భువిఁ దమ పంతమే సఫలమొంగనఁజూచెద రెట్టివేళలన్.

నటి—(ప్రవేశించి) నాథా! నా యాలస్యమునకు క్షమింప వేఁడెద. నన్నుఁ బిలిచిన కారణం బెయ్యది?

సూత్ర—ప్రేయసీ! ఇప్పు డేదేని నవీనరూపకం బొండు ప్రదర్శించి, యీ సభాస్తారుల మనంబులు రంజిలఁజేయ నెంచితి. కాని, యెద్ది ప్రదర్శింతునా యని యోజింపుచుంటి. కావున నీకుఁ దోఁచినచో నొకదాని నెఱింగింపఁగోరెద.

నటి—నాథా! నామది నొక కోర్కె గలిగె. దాని నెఱవేర్తు మంటి రేని నీ సభ్యుల కామోదదాయకం బగు నాటకంబొండు యోజించెద.

సూత్ర—సఖీ! మున్ను మిత్రబలోన్నతుం డగు భీమసేనునంతటివాఁడే ద్రౌపదీ మనోభీష్టం బీడేర్ప నెంచి, కడు నిడుములఁ గుడిచియుండ, నా యంతటివాఁ డెట్టులఁ దీర్పఁగల్గు? ముం దెఱింగింతువేని యాలోచించెద.

నటి—నాథా! ద్రౌపదీ మనోభీష్టం బీడేర్ప భీమసేనుండు కడు నిడుములఁ గుడిచెనా? ఆలేమ తా నేమికోరె? భీముం డెట్టుల దానిఁ దీర్చె?

సూత్ర—సఖీ! అదియంతయు విపులంబుగఁ దెలుపుట కిదియా తరుణము? సదస్యు లిట్టి కాలయాపనమునకు సహింతురా? దాని నెఱుంగఁ గోరుదేని భారతమునం జూడుము.

నటి—ఏమీ! భారతమున, నేపర్వంబున?

సూత్ర—అరణ్య పర్వంబున.

నటి—ఓహో, సౌగంధికపుష్ప దెచ్చియిచ్చిన కథయా?

సూత్ర—ఔను.

నటి—దీనికై యీ మహాభారతమును దిలకింప నేల? ఆకథ రూపకంబుగనే రచియింపఁబడి యున్నదికదా! దాని మీ రెఱుఁగరా యేమి?

సూత్ర—ఆఁ నిజము. జ్ఞప్తికివచ్చినది. "భీమప్రతిజ్ఞ" కాదా? దాని రచించిన ప్రాజ్ఞునిపేరు స్ఫురణకు రాకున్నయది. (ఆలోచించి) ఆఁ!

మ॥ హరితాభిఖ్యమునీంద్రగోత్రజుఁడు, కామమామాత్యసర్వాంబికా
వరపుత్రుండును, కర్లపాలెకులుఁ, డాపస్తంబసూత్రుండు, స
ద్గురుపాదాబ్జమనోమిళిందుఁ డగు నా కోదండరామార్యుఁ డో
తరుణీ! దాని రచించి మించెఁ గవితా తత్త్వజ్ఞు లౌరా యనన్.

నటి—నాథా! ఈనాటకమునే ప్రదర్శింపనగును. కాని యాకవి బాలుఁడే! బాలునికవిత్వము సభ్యులఁ దనియింపఁగలదా! వృథాశ్రమ యగు నేమోయని సందియము. మీ రేమనియెదరు?

సూత్ర—ప్రియసీ! బాలుఁడని యీ సందియము? ప్రస్థలమున నేనిక్షేప మున్నదో యెవ్వఁడెఱుంగు? "బాలాదపి సుభాషిత" మ్మనునట్లే బాలునికావ్యమును గుణగ్రహణపారీణులగు రసికశ్రేష్ఠులు ప్రశంసించియే తీరుదురు. మఱియు వస్తుగుణవివేచనమునకుఁ బ్రాచీన నూత్నభేదము లనవసరములు.

గీ॥ అనఘమతు లెందు గుణమున కభిలషింతు
రంతియేకాక, ప్రాచీన మద్ది, నూత్న
మిద్దియని యెంచఁబోవ, రపహీనమైన
రత్నమును గావ్యమును నొక్క రాశి యగుట.

అందు నిది పంచమవేద మనంబడు భారతమునందలి సుప్రసిద్ధ మగుకథ. సఖీ! యింక వృథాకాలయాపనముచే సదస్యుల యాగ్రహమునకుఁ బాత్రులమగుదుము. కావున నీవుచెప్పినట్లు నేఁటి కీ బాలకవి నాటకమునే ప్రదర్శించి సభ్యులకు విందుఁగొల్పుదము. మనోహరమగు నొక్క ఋతువర్ణనము సేయుము.

నటి—మంచిది.

చ॥ జలజములెల్ల భానుకర జాలములన్ వికసించె, దక్షిణా
నిలపృథుకంబు నీరజవనీభవగంధములం దెమల్చి పాం

ఘులకుఁ బ్రమోదమిచ్చె; శ్రమఁ బొగిన పూరుషులుఁ సతీమత
ల్లులు వనవాసముఁ సలుప, లోలుపులైరి వసంత వేళలన్.

సూత్ర—నటీ! నీగానమాధుర్యమును వినుచు, వనాంతసౌందర్యమును కనుచు సంతసించితి. (తెరవంకఁ జెవియొగ్గి) ప్రేయసీ! అరణ్యవాసక్లేశమును భరింపఁజాలక డస్సిన మేనితో శ్రమాపనయనమునకై చింతించుచున్నట్లు సమీరకుమారుండు వచ్చుచున్నవాఁడు. ఇంక మనము వెళ్ళుదము రమ్ము.

నటి—సమీరకుమారుండన నేనెఱుంగ, వసంతఋతువనమునందలి మలయసమీరకిశోరమా యేమి?

సూత్ర—కాదుకాదు. ద్యూతమునందు శకునిప్రేరణంబున నొనర్పంబడిన మాయాద్యూతంబునఁ గెలిచిన దుర్యోధనునిచేఁ బంచపాండవులు పదిరెండేండ్లరణ్యవాసక్లేశమునకుఁ బాల్పడవలసివచ్చె. సహజసుకుమారులగు నాపాండునందనులు దుర్యోధనుని యరణ్యవాసభారంబునఁ దూఁగుటంజేసి తనవారి బన్నంబుఁ గాంచి చింతించుచుఁ దచ్ఛ్రమాపహరణాసక్తుండై ధర్మరాజానుజుండగు భీమసేనుండిటు చనుదెంచుచున్నవాఁడు. కావున బోవుదము రమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు)

ఇది ప్రస్తావన.

శ్రీ హయగ్రీవాయనమః

భీమప్రతిజ్ఞ.

ప్రథమాంకము.

రంగము - బదరికావనము.

(ప్రవేశము: భీముఁడు.)

భీము—

ఉ॥ అన్నయుఁ దమ్ములున్ సతియు, నారడిఁజెంది వనంబు నందు నా
పన్నులయట్లు బన్నముల, పాల్పడి రక్కట! భీమపార్థు లి
ట్లున్నతి దక్కి బేలలయి, యుండిరిపో, గహనప్రవాస మి
ట్లెన్నిదినంబులన్ సలుప, నెంచెనొ? హా! విధి, దుష్టబుద్ధియై.

"మనోభాషా హార్ష"మ్మనునట్లు మనస్సునకు సంతోషముగదా భూషణము. కాని నా కిట్టి కష్టదినములలో సంతస మెట్లు కలుగును?—ఈ వసంతసమయమున వనవిహార మొకింత హృదయాహ్లాదముఁ గలిగింపనోపు. కావున నన్నగారి సెలవుఁ గైకొని యరిగెదఁ గాక!

(నిష్క్రమించును.)

(ప్రవేశము—ధర్మజ భీమ నకుల సహదేవ ధౌమ్య ద్రౌపదులు)

ధర్మ—తమ్ముఁడా! అటులనే చని సత్వరమున రమ్ము. అట బాగు సేయుదము.

భీము—చిత్తము. (గదయు నంబులపొదియు శంఖముఁ గొని పోవుచుండ)

ద్రౌప—(భీముని చేసన్నఁ నిలిపి ధర్మజుఁ గాంచి) మహాభాగా! నేఁడు తమ యనుజుని వెంటఁ జని వనవిహారణోత్సవమునఁ బాల్గొనఁ గోరెద. కావున నాముద్దును జెల్లింపఁ బ్రార్థించెద.

ధర్మ—కాంతాలలామ! అటులనే చనవచ్చునుకాని, యొంటిగ భీముం డేఁగుచుండె. అతనివెంట నీవును జన, దైవప్రతికూలమున నేదేనొక దుర్ఘటకార్యము సంభవించిన మీ రిరువురు చిక్కులు లోందవలసివచ్చునేమో యని సంశయ మగుచున్నయది. అదికాక మీర లిర్వురుఁ జన నొకింత కాలహరణంబును గానోపు. నిరతము మనల నిర్మూలింప దుర్యోజనలసేయు దుర్యోధనుం డేపన్నుగడఁ బన్ని మన పైఁబడునోకదా! విడివడియున్న మన కేముప్పువచ్చునో! కావున మనము చీలియుండకుంట శ్రేయోదాయకము.

భీము—అగ్రజా! ఏల మీ రిత్తెఱంగున సంశయాస్పదులరై పల్కెదరు? ఈ లేమ నావెంటవచ్చినఁ గాపాడుకొని రాఁజాలనా?

మ॥ నరనాథాగ్రణి! మీ యనుజ్ఞయయినన్ । నాకెద్ది దుస్సాధ్య మీ
ధరణిన్ నన్నొక దుర్బలాత్మునిక్రియన్ । దా రెంచి దైన్యంబు నీ
కరణిన్ బూనఁగనేల? యొక్కఁగుడి మ్రింగన్ శత్రుఁడైనట్టియే
నరుఁడైనన్ వెఱపందనేర్చునె తదంతర్గ్లింగమున్ మ్రింగఁగన్.

అదియునుంగాక,

మ॥ ఉన్నది తెల్పెదన్ వినుమహోజ్జ్వలకీర్తివిశాల! నిన్ను నేఁ
గన్న మదిన్ భయంపడుదు, గాని మఱొక్కనిఁ గాంచి భీతినేఁ

గన్నదిలేదు స్వప్నమును । గాంచెదు పట్టుననైన; నిక్కమం
బెన్నటికైన జాతికిల । నేర్పడునే గిలిగింత లెంతయున్.

మఱియు,

మ॥ కురురాజుం గని మీర లెంతయు మదిన్ । గొండంతగా నెంచి యా
నరనాథాధము దౌష్ట్యమున్ దలఁచి యన్నా! భీతిస్సై మీర లీ
కరణిం బల్కఁగ నేల? యాతనికిఁ గాఁకన్ దోడు గంధర్వకి
న్నరు లేతేరిన నే నెదుర్కొని రయా । నం బర్వ లెత్తింపనే?

కావున సందియం బుడిగి యీకుందరదన మనోభీష్టం బీడేర్పఁ బ్రార్థితులరు.

ధర్మ—భీమన్నా! నీ వంతటివాఁడవే యగుదువు. కాని,

చ॥ అరయఁగ నొక్కసందియము । నందెద నీమహితాత్మ కౌశికల్
నెరప నశక్యమైనయవి । నీమది నెంచినయట్లు కాదు; భీ
కరతరయక్షరాక్షస నికాయములుండెడు నీవనంబునం
దరుణిని గూడి యొంటిమెయిఁ । దమ్ముఁడ! పోవుట కష్టసాధ్యమౌ.

మఱియు మన యర్జునుండు కూడ మత్సాన్నిధ్యమున లేకుండుటయుఁ బొసంగె. కవలన్ననో బాలప్రాయులు. ఇట్టియెడ నొంటిగ నాఁడుదానింగొని నీవు చనుటయు, మే మిట మిన్నక పడియుండుటయు సమంజసమా? దుర్యోధనుని దుస్తంత్రంబులు నీ వెఱుంగవా? కావున భీమసేనా! నీవిపు డొంటిగ నేగుటయే లెస్స.

భీమ—అన్నయ్యా! మీ రిట్లేల సంకోచించెదరు? సుయోధనుం డొకఁడనేల? త్రిమూర్తు లొక్కుమ్మడి నెదిరించినను మాకు లెక్కయా? అదిగాక,

చ॥ అమరపురంబునుండి మన । యర్జునుఁ డిప్పుడె రాఁగలండుహూ;
శమనకుమార! దుష్టగుణ । శాలి సుయోధనుఁ డిందు వచ్చుచో
నమితబలాఢ్యులైన కవ । లాతని పీచమడంచలేరె?—పా
పము గనుఁగాదె వల్లభుఁడు । పత్నియభీష్టము దీర్పకుండినన్.

ఇవి తమకు సంవేద్యంబె! కావున,

గీ॥ కరుణతోడుత నీదంతి ♦ గమనకోర్కెఁ
దీర్ప సెలవిండు; వెరపేల ♦ ధీవిశాల!
కష్టములె వచ్చునేనియుఁ ♦ గడప మనకుఁ
దోడునీడగఁ గృష్ణుండు ♦ లేఁడె! యనఘ!

ఇప్పుడు మీకుఁ దోఁపంగ.

చ॥ ఉరుతరబాహువిక్రము ఘు♦టోత్కచు నిమ్మెడ నిల్పువాఁడ నే
మరకయె కొల్చునాతఁ డను♦మాత్రము సంశయమందఁబోక; యీ
సరసిజపత్రలోచనను ♦ జయ్యన నావెనువెంట నంప నా
దర మలరార వేఁడెద నె♦దన్ గరుణింపు కృపాపయోనిధీ!

(అని పాదముల వ్రాలును.)

నకు—(ధర్మజు నుద్దేశించి) అన్నా! సుగుణసంపన్నా!

చ॥ ధరఁగలరాజసత్తములఁ ♦ దావకకీర్తి మహాప్రతాపముల్
పరమసముజ్జ్వలంబులు, ప్ర♦భంజనపుత్రుని బాహువిక్రమ
స్ఫురణ దిగంతవిశ్రుతము, ♦ పూజ్యుఁడు ఫల్గునుఁడన్న నాజిలోఁ
బురహరుగెల్చి పాశుపత♦మున్ గొనఁజాలిన శౌర్యశాలియౌ.

మఱియుఁ బరమమిత్రుండును బాంధవుండును నగు వెన్నుండు మనపాలంగలుగ మన కేటివెఱపు? భవదాజ్ఞాబద్ధులై యొక్కొంత వెఱపుగలిగియుందురు గాని లేకున్న మీసోదరు లెదుర్కొన నా సుయోధనుం డన నెంత; వాని సైన్యమన నెంత? దేవగణంబులెల్ల నొక్కుమ్మడి యెత్తివచ్చినను నీయనుజులం దొక్కఁడొక్కఁడె వారిం బారఁదోల సమర్థుండు. అట్టియెడ శక్తిసామర్థ్యంబులఁ దలంపక ఈట్లు తలపోయనేల? కాదనక ద్రౌపదిం గొనిచన సెలవొసంగుఁడు.

సహ—అన్నయ్యా!

గీ॥ వెఱపుమెయి మాతృగర్భంబు ♦ జొరఁబడినను
శుదకు రాఁగలకష్టముల్ ♦ తొలఁగఁగలవె?

రామరాజ్యశ్రీయును, నల•రాజు తొల్లి
తలఁపలేరైరె? విధివ్రాలుఁ • ద్రోలఁగ నగునె?

ఇట్టి రహస్యంబులు తామెఱుంగనివికావు. రాజకార్యంబు లెందున్నను రాక తప్పవుకదా! అదియునుంగాక,

గీ॥ ఎప్పటి కెయ్యది రాఁగల
దప్పటికది రాకయున్నె? • యనఘా! యెదిరేఁ
ముప్పు ఘటిల్లిన దానిన్
దప్పింపఁగ లేదె మీఁద • దైవం బెపుడున్.

మన భీమన్నకూడ ద్రౌపదిం దోడ్కొని చన మిగులఁ గుతూహలాయత్తచిత్తుండై యున్నటులఁ గన్పట్టెడిని. కావునవారిరువురి ముద్దును జెల్లింపఁదగును. ముమ్మాటి కిదియే నావిన్నపము.

ధర్మ — (సహదేవుని నక్కునఁ జేర్చుకొని) అనుజా! పిన్నవాఁడవయ్యు బుద్ధిని బెద్దవాఁడవగుదువు నీవాడినది బహుదూరము యోజింపఁదగినది. కాని,

గీ॥ ఒంటరిగఁ గృష్ణ భీముని • వెంట నెట్లు
బంపనగుఁ; బంపకుండినఁ • బడఁతి కినియుఁ
బంపఁగ నట నేమౌనో చెప్పంగరాదు
తలఁపఁ గీడెంచి మేలెంచ • వలయుఁగాదె?

కాంతారమునందు వైషమ్యదోషమున నీలేమ యే యలమటఁ బొందునో కదా! దైవము పగవారియెడఁ గలండు. ఏమిసేయుదు!

ధౌమ్య— పాండునందనా!

ఉ॥ ఇంతటి స్వల్పకార్యమున • కీవిటు చర్చనొనర్చెదేల? యీ
కాంతనుగూడి భీముఁడిదె • కాననునేగి విహారసౌఖ్యముల్
సంతసమందఁగాంచి సుమ•సంతతులన్ ఫలకందమూలముల్
వింతగఁ గూర్చి మీకడకు • వేగమవచ్చెడుఁ గాన బంపుమా.

ధర్మ—విప్రకులావతంసా! మీరును నందుల కనుకూలముగఁ బలుకుట చే నా సంశయములెల్లఁ బటాపంచలైనవి. ఇంక మీ నుడువు వడువున నడచుకొనుచున్నాఁడ. (భీముంజూచి.)

ఉ॥ తమ్ముఁడ! భీమసేన! విను; ద్రౌపది నీవెనువెంటవచ్చు; నీ
వెమ్మెయిఁజూచెదో; అబల; యేమఱియుండెదు సుమ్ము; ఘోరవ
న్యమ్ములుగల్గు నీవనము నందునఁ, గంటికి రెప్పరీతి నీ
కొమ్మను గాచికొమ్ము మరి, గొబ్బునరమ్మిటు మమ్ముఁజేరఁగన్.

భీము—అన్నా! అటులనే నడచుకొనియెద.

ధర్మ—సత్వరమ మరలిరమ్ము.

భీము—చిత్తము.

ద్రౌప—అనఘా! సెలవుఁగైకొనెద.

ధర్మ—మంచిది. భీమునితోడ నతిజాగ్రతగ నుండుము. జాగుసేయకుము.

భీము—(నకులునిఁ జేసన్నఁబిలిచి చెవిలో నేదియోచెప్పి చేతిలోఁ జేయి వైచును.)

(భీమ ద్రౌపదులు నిష్క్రమింతురు.)

ధౌమ్యు—పాండవాగ్రణీ! నేనును బోయివచ్చెద.

ధర్మ—చిత్తము. (నమస్కరించును.)

ధౌమ్యు—దీర్ఘాయుష్మాన్భవ! (నిష్క్రమించును.)

ధర్మ—(స్వగతము)

ఉ॥ మానినిఁగూడి తాఁజనియె మారుతి ఘోరవనాంతదుర్గముల్
గానఁగ; నందు యక్ష సుర గారుడ ఖేచర రాక్షసావళుల్
మానక యుండు; కృష్ణ యసమాన సురూప; మదిన్దలంప నే
మౌనొకొ? చిత్తమం దతివ లం దనురాగము మెండెవారికిన్.

యక్ష కిన్నర గంధర్వ ఖేచర నిశాకరబింబముఖుల నైన స్వరకు సేయుచు మహాసౌందర్యశాలిని యీ పాంచాలి!

సీ॥ చంద్ర విలాసంబు । సరకుసేయక కేరు
ముదిత లేనగవు నెమ్ముద్దుమొగము
కనకంబుఁ దరిఁజేరఁ । గానీదు సరియని
నాతి మైకాంతియు । నాసికంబు
కువలయానందంబు । గోట మీటఁగఁజాలు
నెరజాణ పిరుదులు । నేత్రయుగము
సారంగ విభవంబు । సారహీనము జేయు
చాన యానంబును । వేణిభరము
ఆ విలాసంబు రూపంబు । నా చోకాట
మా యొయారంబు, చెల్వంబ । యారె చూడ
మానివర్యుల కైనను । మదిని వాంఛ
కలుగునన నింక నితరుల । గాధ లేల?

భీమసేనుండా కనకాంగితోడ నిట వచ్చునందాక ననుమాన మగుచున్నయది. ఏది తెరవు? (ప్రకాశముగ) నకులా! భీమ ద్రౌపదు లొంటరిగఁ జన నేదియో యనుమాన మగుచున్నయది. వారికి సాయముగ నీవుం జన మేలయ్యెడినని తోఁచెడిని.

నకు—అన్నా! భవదాజ్ఞానుసారముగ వారిం గలయఁబోఁగలను; కాని తమ యనుజ్ఞవడసి చనుచున్నతఱి భీమన్న కనుసన్నల నన్నుం జేరఁ జీరి హస్తంబుఁబట్టి,

గీ॥ "నకుల! జాగ్రత! అన్నయున్నాఁడు సుమ్మ!
అన్నయున్నాఁడు జాగ్రత । యన్న" యనుచుఁ
బ్రేమమెయిఁ జేతఁ జేయిడి । వెడలెఁ గాన
దాని నిప్పుడు మదిలోనఁ । దలఁచుచుంటి.

మఱియు,

గీ॥ కువలయాధీశ! మనమీఁదఁ । గ్రోధవహ్నిఁ
ఝూనె రారాజు; ప్రజ్వలింపుదురు దానిఁ

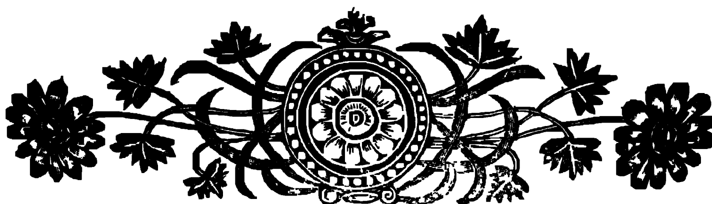
గర్ణ శకుని దుశ్శాసనుల్ । కరము మచ్చ
రమ్ము లనునట్టి సమిధలఁ । గుమ్మరించి.

అట్లగుట, కన్నుగల్గి మెలంగక మోసపోయి యావలఁ జింతిం
చిన ప్రయోజనము లేదు. అనిలనందనుం డజేయుండని తామె
రుంగనిది కాదు. వారి రాకకై మీరంతగ విచారింపఁబనిలేదు.
సత్వరమ రాఁగలరు. కాక, యేదేనొక చెట్టిదంపు కార్యమయ్యె
నేని యప్పుడ వారికై చననగుగాని యిప్పుడింతమాత్రము చనుట
యుచితమని తలంప.

ధర్మ—సోదరా! నీవాడినదియు నాలోచనీయంబ. అట్టులనే కానిమ్ము
చూతము. అన్నిటికిని దైవంబె కలఁడు.

(నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రథమాంకము

శ్రీ

హయగ్రీవాయ నమః

భీమప్రతిజ్ఞ

ద్వితీయాంకము

రంగము—వనవిహారము.

(ప్రవేశము—భీముఁడు ద్రౌపది)

భీము—(పైనిఁ జేయివైచి ద్రౌపదితో నటునిటు దిరుగుచు) ద్రుపద రాజనందనీ!

సీ॥ కమనీయకమలినీ ♦ కల్లోలవీథుల
నడయాడు హంసల ♦ నడబెడంగు
బహువిధసుమపల్ల ♦ వప్రకరంబుల
విలసిల్లు తరులతా ♦ వితతిసొంపు
మకరందరస పాని ♦ మత్తిలి విహరించు
నళికులంబుల రవం ♦ బుల చెలువము
పరిపక్వమాధుర్య ♦ ఫలరసంబుల గ్రోలు
రాచిల్కగముల పేరా ♦ రవళి సొబగు

గీ॥ పూరిగరచుచునుండ నా ♦ మ్రోల గాలి
వలనఁ జలియించు పండుటా ♦ కులకు బెదరి
కదుపులై చను మృగశాబ ♦ కముల మురువు
కనులపండువు సేయఁగాఁ ♦ గాంచు మబల!

కాంతా! ఇంతవరకు వనరామణీయకముం జూచుచు వచ్చితిమి. మఱియు ననేక చిత్రవస్తువులఁ గాంచితిమి. కావున;

ఉ॥ అన్నులమిన్న! అన్న వల ♦ దన్నను మానక, నన్ను శౌర్యసం
పన్నునిఁగూడి యీవనికి ♦ వచ్చితి వీవు విహారవాంఛమై;
సన్నుతిసేయఁగాఁదగిన ♦ చాయలఁ జూచితి, వింక నీయెడన్
గ్రన్ననఁ గోరుమీ మనము ♦ రంజిలఁ జేసెడి వస్తువెద్దియేన్.

నావంటి ధీరునివెంట వచ్చి, వచ్చిన ట్లింటికి నూఱకపోవు టుచితము కాదు. కావున నీయభీప్సితము వేగ వెలిబుచ్చుము. నీవుకోరిన దెంతకష్టసాధ్యమైనను దప్పక నెరవేర్చువాఁడ.

ద్రౌప—ప్రాణేశ్వరా! నాకోర్కెల సఫలముసేయ మీరకాక మఱ వ్వరుగలరు? కాని,

చ॥ అవనిపతీంద్ర! కోరుమని ♦ యంట కడున్ సులభంబు, దానిఁ దీ
ర్పవలసి వచ్చినంత నది ♦ పాయని సంకటమై యొసంగెడిన్;
యువతుల కోర్కెలన్ దనుప ♦ నోపునె బ్రహ్మకునైనఁగాని, యో
పవనతనూజ! యట్టియెడఁ ♦ బల్కఁగ నేల మనుష్యమాత్రులన్.

మఱియు,

గీ॥ భీరువైనను నగసమ ♦ ధీరుఁడైన
సారసాక్షుల చెంగట ♦ బీరములను
దఱచుఁ బల్కును తన్నుఁ దా ♦ నెఱుఁగకుండఁ
గదిసిరా మీఁదఁ జెందును ♦ గళవళంబు.

భీము—(కోపముతో) ఏమి! అట్టులనా!—

ద్రౌప—నాథా! అనివార్యశౌర్యధుర్యుల రగు మిమ్మనుటకాదు. పుడమింగల సామాన్యపురుషుల నడవడిఁ దెల్పితిని. కావున మీరు వేఱుగఁ దలంపక నన్ను మన్నింపవలయు.—

భీము—ఆహా! పాంచాలీ! ఏమంటి వేమంటివి? అటులైన నాప్రతిన వినుము,

చ॥ వనజభవుండు తానెదిరి • వచ్చుచుగాక, పురాంతకుండు పో
రొనరుప నిల్చుఁగాక, వనజోదరుఁ డెచ్చుగ నిచ్చమచ్చరం
బున ననిసేయుఁగాక కడు • ముచ్చట నీదగు కోర్కెఁ దీర్పకుం
డిన శమనాత్మజానుజుఁడనే, పవమానసుతుండనౌదునే?

కావున నింకనైన నీసందియంబుడిగి యుండుము.

ద్రౌప—(విన్నంబోవుచు) కట్టా! జీవితేశ్వరా! చంద్రవంశాబ్ధిచంద్రా! రణరంగభీమ! మతిలేక నసిన మాటకై యిట్టి బెట్టిదంపు ప్రతినఁ బూనుట న్యాయమా?

చ॥ అనిలతనూజ! యీ వనవిహారము చాలును; కోర్కెఁదీర్పుఁడీ
యని మిము వేడికొంట మొద • లంటనె చాలును; దానిఁదీర్పఁగాఁ
బనుటయుఁ జాలు; నింక నిట • జాలును నిల్వఁగ; వచ్చినట్టి త్రో
వను గనఁ జాలుఁ; జాలునిక • వందలు వేలును రెచ్చియిచ్చుటల్.

భీము—(చిఱునగవుతో) పాంచాలరాజనందనీ! యేల నీవిట్లు కలవరపడియెదు?

గీ॥ నాదు తెగువయు ధైర్యము • నాదుశౌర్య
మీ వెఱింగియు నిట్టుల • నెంచ నగునె?
కోరుమెయ్యదియేని నీ • కోర్కెఁ దీర్ప
నిల నసాధ్యంబు గలదె నా • కెద్దియేని?

మఱియు,

క॥ ఇచ్చెద నని యీయనిచో
హెచ్చగుపాతకము; పుడమి • నెగ్గగు; శూరుల్
చొచ్చెడు త్రోవయుఁ గాదది;
చెచ్చెర నీయిచ్చఁ దెలియఁ • జెప్పుము యబలా!

ఆవంతయు సంశయింపక తక్షణ మడుగుము.

ద్రౌప—నాథా! నాకోర్కెలఁ దీర్ప మీరకాక మఱెవ్వరు గలరు? మొట్టమొదట నేను మీవెంట వచ్చుటయే నాకు సకలసౌభాగ్యంబు

లబ్బిన ట్లయ్యె. మరియు మీ రిప్పుడు కోరుమనియున వలదనుట సిరిరా మోకా లడ్డిడ్డ చందంబుగదా! కాని యీకానన నిప్పుడిక్కడఁ గోరఁదగినవస్తు వే మున్నయది? ఈవనమార్గంబున నాయెదఁదగులు వస్తు వెద్దియేని నొకదానిఁ గాంచి చెప్పుడుగదా నావేఁడికోలు. కావున మన మీవనమునం దింకను గనులపండువు సేయఁగల నదములును నగములును గొలఁకులును వాహినులునుంగల ప్రాంతముల కేగి యందందుఁగల చోద్యములఁ గనుఁగొందము.

భీము—మంచిది. అట్టులనే పోవుదము నడువుము. (ఇరువురు కొంత నడచి) సరసీరుహానవా! ఈసరోవరముఁ గనుంగొనుము.

సీ॥ పంకజాతమరంద । పాన లోలాళినీ
గానమాధుర్యంబు । గాంచు మబల
జలజపత్రములపై । నిలిచి యుయ్యేలలూగు
కలహంస పిండులఁ । గాంచు మబల
నళినపరాగసం । కలనఁ జంద్రికసాంద్ర
కాంతి లీనుడిలంబు । గాంచు మబల
ప్రతిబింబముల నిచ్చు । ప్రవిమలతర చంద్ర
కాంతసోపానముల్ । గాంచు మబల
తీరభూభాగసంస్థిత । భూరుహముల
నించు సుమసంతతులసొంపు । గాంచు మబల
కమఠమకరాది జలజంతు । కాండములను
గాంచుమీ! యిట్టిసరసులఁ । గాంచ మబల.

ఆకన్పట్టునది చూచితివా?

చ॥ హృదయము నిర్మలామృతము । నీక్షణముల్ జలజాతపత్రముల్
ముదమిడు హంసయానములు । పొల్పగు హాసము ఫేనమొప్ప మే
నఁ దనరు పుష్పవాసనల । నాథుని సాగరుఁ గూడు వాంఛమై
సుదతి! నదీలలామ కడు । సొంపు జనింపఁగ నేగుదెంచెడిన్.

ఇంకొకదెస చూతమురమ్ము. (ముందునకు వచ్చి) చూచితివా!

గీ॥ ఇందు గరుడులు, కిన్నరు । లిందు, యక్షు
లిందు, గంధర్వు లుందు రిం । దిందు సిద్ధు,
లిందు సాధ్యులు, తపసు లిం । పొంద నిందు
నుందు, రయ్యావె వారల । మందిరములు.

ద్రౌప—అహా! బాగుబాగు! సరితము కాని, (ఒకదెస చూచి)

చ॥ అవనిపతీంద్ర! ఆకసము । నంటుచు వృక్షలతావితానముల్
నవవిధగుల్మసంతతులు । నల్గడలం బొలుపొంద త్రివై
భవముగ నున్న యీనగము । వర్ధిలు నెట్టి పవిత్రనామ మీ
భువిఁ గని దానిఁ దెల్పి మది । ముచ్చట దీర్పఁగ మిమ్ము వేడెదన్.

భీము—వనజాయతాక్షీ! అదియా!

గీ॥ దానిఁ బిలుతురు గంధమా । దన మనంగ
వర్ణనాతీతమై యది । వఱలు జగతిఁ
జలిమలయు మందరాద్రియు । స్వర్ణగిరియుఁ
బోల; వది యెల్లమహిమల । పుట్టినిల్లు.

మఱియు,

గీ॥ భాగ్యభోగ్యంబులకు నెల్లఁ । బట్టుకొమ్మ
పొదలు నోషధవితతికిఁ । బుట్టినిల్లు
గరుడ సురసిద్ధ యక్ష కిం । పురుషమాని
కోటి కీ భూధరేంద్రంబ । యాటపట్టు.

కావున దానిఁ జూడఁగోరుదువేనిఁ బోదము రమ్ము.

(ఇరువురు నిష్క్రమించి వేఱొకప్రక్క ప్రవేశింతురు.)

భీము—జలజాక్షీ! ఈనగమునం గల వినోదంబులఁ గనుఁగొనుచు మన మెంతదవ్వు వచ్చితిమి! ఏమి మన యవివేకము! మననివాస మిక్కడికిఁ బెక్కు యోజనము లుండఁ గలదు.

గీ॥ కాంత! ధ్యానంబు నడుపుచుంటఁ । గలఁడు కనుమ
ఈ నగవినోదసముదయ । మెల్లఁ జూడ
నేత్రములు వేయిగల్గిన । గోత్రవైరి
కైన సాధ్యంబుగా దది । యగు నె మనకు?

కావున నీనగవినోదావలోకనమునపచే మన మింక నిక్కడ నొక్కింతతడ వుంటిమేని మనయిర్వురిపైఁగల ప్రేమాతిశయంబున నన్నగారు మనరాకకై యెంతయో తహతహ పడుచుందురు గదా! ఇంక మనము సత్వరమ పోదము రమ్ము.

ద్రౌప—నాథా!

సీ॥ కరుణాలవాల! మీ । కతన నీనగముపైఁ
గల చోద్యములఁ గనఁ । గలిగె నేఁడు
మీపుణ్యవశమున । నీపుష్పనితతి సు
గంధ మాఘ్రాణింపఁ । గలిగె నేఁడు
పొలుపొందు మీదయఁ । గలకంఠశుకముఖ్య
కలరావముల వినఁ । గలిగె నేఁడు
వరలు మీసంగతిఁ । బరిపక్వ మధురస
ఫలవితానముఁ దిన । గలిగె నేఁడు
మీకృపాదృష్టి నాపయి । సోకియుంట
గంధమాదన సౌందర్య । గరిమఁ గనెడి
భాగ్య మబ్బంగనయ్యె నో । భవ్యచరిత!
యెంతచూచిన సంతృప్తి । యొసఁగదయ్యె.

భీము—నిశ్చయమె. కాని కాలాతీతమయ్యె, పోవుదము రమ్ము. (అని ముందునకుఁ బనుచుండఁగా సౌగంధికపుష్ప మొకటి యిరువురి మధ్యను పడును. ఆపుష్పమును ద్రౌపది చేత నెత్తి)

ద్రౌప—(తనలో) ఆహా! చూడఁగా నిది దివ్యసుమంబని తోఁచెడిని. కానిచో నిట్టిగానము లీననకుఁ గలిగెడునా? ఏను యీసుమసౌకు

మూర్యము! (ప్రకాశముగా) నాథా! యీప్రసూనముం జూడుఁడు. దీనిచక్కఁదన మనిర్వచనీయంబుగదా!

ఉ॥ కాంతిని బాలభానుప్రభఁగా దనిపించెడు; సౌరభంబునన్
సొంతయు నీడు గానము వసుంధరయందునఁ; జూడఁ జూడఁగా
వింతగఁ దోఁచుచున్నది నవీనముగా, నిది ధర్మనిర్మితం
బంతయునౌచుఁ దావిగను టబ్బుర మయ్యెఁగదా మనోహరా!

భీము—(ఆశ్చర్యముతో) పాంచాలీ! నీ కీపుష్పం బెందుండి వచ్చె? మన మిర్వురము జంటగ వచ్చుచుంటిమిగదా! నే నెఱుంగకుండ నీ కెట్లు వచ్చె?

ద్రౌప—నాథా! ఎట్టు లననేల? మన మిర్వురము వనవిహారోత్సుకత నేతెంచితి మని యెఱింగి మామామ యగు గాడుపుతేఁడు,

క॥ చూడఁగఁ జనుదెంచుచుఁ దన
కోడలి కేదేని కానుక నొనవలె నని, పూఁ
బోఁడుల కిష్టంబగు నీ
పైఁడి ననల్ దెచ్చియిచ్చెఁ బవనతనూజా!

భీము—ఏమీ! వాయుభట్టారకుండు దీని నొసంగెనా? సంతోషము— పోవుదము రమ్ము.

ద్రౌప—ఇచ్చెఁ గాని,

గీ॥ నరవరా! హాటకాబ్జంబు నరయ మదినిఁ
గోర్కెలిగురొత్త, నివ్వేరి నొందునంచుఁ
దలఁప మున్నెవ్వరో దీనిఁ దల ధరించి
నట్టుగన్పట్టు దీని నేఁ బెట్టులెట్టు?

విరులపై విరిబోండ్ల కమితప్రీతి, కాని యొకరిచే ధరింపఁబడిన ప్రసూనము లింకొకరు దాల్ప యోగ్యములు కావుగదా! కావున,

ఉ॥ ఇంతకు మున్ను నన్నుఁగని యుంటిరొ! నీమదిఁగల్గు కోర్కెల
త్యంతముదంబునన్ దెలుపు మయ్యవి వైళమ తీర్తునంచు మీ

రెంతయుఁ బల్కుచుయుంటి; రిపు • ఢీకనకాంబుజమ్ములన్ గనుంగొనన్
సంతసమయ్యె; నిట్టి సుమ • సంతతులన్ గొనితేరఁ గోరదన్.

గీ॥ ఇట్టి కనకాంబుజంబు లె • య్యెడను గలవొ
యరసి, కొన్నిటిఁ గొనివచ్చి • కరుణతోడ
నొసఁగి, నాముద్దు సెల్లింపుఁ • డోశుభాంగ!
ఆడి తప్పరుగద పూజ్యు • లవనియందు.

మీర లీవరమ్ముం బ్రసాదింపకున్న మీపాదమూన నేనిచ్చోటు విడుచుదానఁగాను.

భీము—(ఆశ్చర్యమును జింతయుఁదోపఁ దనలో) ఇప్పు డిట్టిపుష్పంబు లెక్కడనుండి తేఁగలను? వాగ్దత్త మొసంగితినని కూడ సూచించుచుండెనే? ఈకులుకులాడి పలుకులు నాచెవులకు ములుకులంబోలె నాటఁదొడఁగె—అన్నా! పాండవాగ్రణీ!

గీ॥ "వలదు తమ్ముఁడ! భీమన్న • వలదు వలదు
మెలఁతతో నొంటి వనికేగ • వల" దటంచుఁ
బెక్కురీతుల నాతోడఁ • బ్రేమగదురఁ
దెలిపియుంటివి విననైతిఁ; • దెలిసె నిపుడు.

ఎన్నియో తెఱంగుల వలదని వారించినను జడుఁడనై పట్టువదలక యీద్రుపదాత్మజను నేనిట్టి వనమున కేల వెంటఁబెట్టుకొని వచ్చితిని? వచ్చితినిపో, నీ వెద్దికోరిన నిత్తునని ముందుగ నేల ప్రతినఁ దాల్చితిని?—ఛీ! మందమతీ! పెద్దలసుద్దులఁ జెడచెవినిడిన దోసకారివి. నీవేల యీలమటల ననుభవింపక పోదువు?—

ఐనను నిది సమయముకాదని చెప్పి చూచెదఁగాక. (ప్రకాశముగ) కాంతా! సుమంబులఁ దెచ్చుట కిదియా తరుణము?

క॥ వనజాయతాక్షి! కనుమీ
వనజాప్తుఁడు పశ్చిమాద్రిఁ • బరివేష్టింపన్

జనుచుండెఁ గనుము, దనుజులు
వనచరులుగా సంచరింప । వచ్చెద రిటకుఁగా.

కావున మన మిప్పుడే చనకుంటిమేని మన కెట్టిబెట్టిదంపుముప్పు నాటిల్లునో తెలియంగరాదు.

గీ॥ అనుపగానట్టి సమయంబు । లందు స్వల్ప
కార్యమైనను నెఱవేర్పఁ । గానగు నొకో?
భోజనప్రియుఁడైనఁ దా । భోజ్యనిండఁ
దిన్నతఱి నొక్కకడియైనఁ, దినఁగలండె?

తరుణీ! తరుణముగానితఱిఁ గోరిన నే నేమనఁగలను? పుష్పంబుల కేగెదనన్న,

గీ॥ కాననాంతరముల నొంటి । గాఁ లతాంగి!
యెటుల నిన్నిడనాడి నే । నేగువాఁడఁ
బ్రాణపర్యంత మైనట్టి । పనులనైన
మానహానికి నోర్వరు । మానధనులు.

కావున,

ఉ॥ అన్నులమిన్న! కొన్నినల । కై యట కేగెద నన్న నొంటిమై
నిన్నిట నిల్పఁగావలయు । నే నిట నిల్చెదనన్న నవ్వ రా
కొన్నన లిందుఁ దెత్తు రట । కుఁ జన నెంచుట కిందునుంట కే
నన్నఁ దెలియంగ నైతిఁ గద, యీమెడఁదాల్పఁగ విశ్వరూపముఁగా.

కావున నిప్పుడు మాయన్నయున్న యెడకరిగి నిన్నటఁడించియీవేళవం జని సౌగంధికంబులఁ దేకున్న నీవు నామోముఁ జూడకుము. ఇది యెంతటిపని! ఇట్టి స్వల్పకార్యమున కీ విట్టులమారఖ్యముఁబూనుట పాడిగాదు. జాగుసేయక పోవుదము రమ్ము.

ద్రౌప—నాథా!

గీ॥ బలపరాక్రమ సంపద । వెలసినట్టి
ధీరవరు నిన్ను నావంటి । తెఱవ కోర

భీరునింబలె నీరీతి । భీతిఁజెంది
పల్కుచుండుట చిత్రమా । పవనతనయ!

నే వల దన్నను బట్టువదలక,

గీ॥ కోర మొద్దని, దానిఁ జే । కూర్చు నిపుడె
కూర్పకున్న యుధిష్ఠిరు । కూర్మిసోద
రుండ నేఁగాను వాతాత్మ । జుండఁగాన
టంచుఁ బల్కిన మాట లే । మయ్యెనొక్కొ?

నే నింతగ బుద్ధు నరికట్టుటకు,

గీ॥ పాండవాగ్రజు లుండెడి । వనికి నేఁగి
"అన్న! కనకాంబుజంబు లీ । యతివ కోరెఁ
దెత్తు" నన వలదనక తాఁ । దేఁబనుచునె?
చూడనిది కొనసాగని । జాడ కాదె?

ఆకారణమున మిమ్మింతగఁ గోరుచుంటి. ఐనను ప్రేమాతిరేకంబున వెనుకముందు లారయక యిచ్చవచ్చినటుల నిచ్చలవిడిగఁ బల్కువేళలు వేరు, ఈ వేళలు వేరు. (అని చింతతోఁ దల వంచుకొనును.)

భీము—ప్రాఁబోఁడీ! నీ వీతీరున నాడఁజెల్లునా? ఈఘోరాటవీమధ్యంబున నిన్నొంటిగ నిల్పిచన నిక్కముగ నే నపకీర్తిపాలగుదును. లేక నిను వెంటఁగొనిపోవుదు నేని యుటతప్పకముప్పువాటిల్లును. ముందుకుఁ బోయిన నూయియు, వెనుకకుఁబోయిన గోయియు, నయ్యెఁగదా! నీవాక్కింతయైన యోజింపవేమి? నీయట్టిసాధ్వి యిట్టి యవివేక బుద్ధిఁ దలంచుట కేవలము దైవయోగమని తోఁచెడిని. ఇంచుకేని యు నీపట్టినపట్టు వీడకుంటివి. ముందేమికానున్నదో కదా!

ద్రౌప—నాథా! మిక్కుటమగు నాసఁ జిక్కించి చిక్కింపకుఁడు,

భీము—(రిచ్ఛవడుచు తనలో) ఆహా!

ఉ॥ పట్టినపట్టు నీవు ప్రిపదు । పట్టి యుఁకిటి విడనాడఁబోవ; దీ
పట్టునఁ గార్యసాధనపు । శక్తిఁగనుంగొన దుర్ఘటంబు; హా
యెట్టి విపత్పరంపరల । నీయెడఁజిక్కితిఁ; జేసినంతఁ దా
చెట్టులో ధాత్రిపై ననుభ । వింపకతీరునె యెట్టివానికిఁ ?

ఈ తెలివ యభీప్సితం బీడేర్చెదననిన నే నొక్కరుండనగుట,

గీ॥ కాంతకడఁ గావలిగ నుండ । గల్గునెవఁడు
దివ్యకుసుమంబు లిచటికిఁ । దెచ్చునెవఁడు
కాంచనాబ్జంబు లెయ్యెడఁ । గలవొ వాని
జాడలం జెప్పఁజాలెడి । జనుఁ డెవండు?

దైవమా! యేలయీతీరునఁ బరీక్షించెదవు? అగ్రజా! నీ మాట విననిదోస మిప్పు డనుభవించుచుంటిని. (అని చింతతో నేలఁజూచుచుండ నొకదెసనుండి నారదుఁడు ప్రవేశించును.)

నార—(తనలో) ఆహా! బ్రహ్మమానసపుత్త్రుండనయ్యుఁ బ్రియం బగు నాహారంబులేక యెన్నియో దినంబులనుండి నిత్యోపవాసవ్రతంబు సల్పుచుంటిఁగదా! ఎందరిగిన నందుఁగల యెల్లవారును "రా, రండి" యని మర్యాదగఁబిల్చి యెవ్వరో నాకిష్టములేని షడ్రసోపేతంబులగు నాహారంబు లొసంగుదురు. కాని వానిపై నాకెంతమాత్రము నిష్టముండదు. కలహాభోజనుండ నని పేరువడి యుంట నట్టిభోజన మెన్నండు దొరకునాయని నామనం బువ్విళ్ళూరుచుండు. దానికై మనోభీష్టదాయకంబగు హరినామస్మరణంబుఁ జేయుచు నెందేని నరిగెదఁగాక.

తోడిరాగము—రూపకతాళము.

దీనావనశీలా-ర-మానారీ హృదయలోల
గానలోల, కనకచేల, కరిరాణ్ముఖ భక్తపాల ॥దీనా॥
కారుణ్యామృతపూరా-శ్రీ-కౌస్తుభమణిమయహారా
మేరుధీర-దురితదూర-మహీరాంతస్థలవిహార ॥దీనా॥

(అని పాడుచు ముందునకువచ్చి)

ఇం దెవ్వరో యున్నట్లు లగుపట్టుచున్నయది. పోయి వా రెవ్వరై యుందురో కనుఁగొనెదఁగాక! (భీముని వైపున కరుగుచుండ)

భీము—ఈ ఘోరాటవీమధ్యంబునఁ దారకనామపఠనంబు వినవచ్చుచున్నయది. వా రెవ్వరై యుందురు? (దిక్కులు పరికించి నారదుఁ గాంచి యెదురేగి) బ్రహ్మమానసపుత్త్రా! నమస్కారము.

నార—కల్యాణమస్తు!

ద్రౌప—త్రిలోకపూజ్యా! నమస్కారము.

నార—దీర్ఘసుమంగలీభవ! దీర్ఘాయురస్తు! మనోవాంఛా ఫలసిద్ధిరస్తు! (స్వగతము) ఇప్పుడు నాకుఁ గొన్ని శుభశకునంబులు కనిపించుచున్నయవి. వానింబట్టిచూడ మన్మనోభీష్టసిద్ధి యచిరకాలంబునఁ గలిగెడునని తోఁచెడిని. (ప్రకాశముగ) భీమసేనా! కాంతాసమేతుండవై కాంతారముల కేతెంచి యిందలి వింతలఁగాంచి యత్యంత సంతోషంబు గల్గియుండుటకు మారుగ నీవదనాబ్జంబు శోభదరిగి యుండుటకుఁ గతంబేమి?

భీము—మౌనిచంద్రా! యేమనిపలుకువాఁడ!

ఉ॥ మౌనికులావతంస! విను ♦ మానినిఁగూడి విహారవాంఛ నీ
కాననకువచ్చి యీరుచిర ♦ గాత్రికి నొక్క వరం బొసంగితిన్;

నార—శౌర్యధనుండవగు నీ వీకురంగనయనకు వరంబొసంగుట యుచితమేకదా! తరువాత?

భీము—దానికి నిప్పు డీముగుద ♦ తప్పక తెమ్మనె నిట్టి సూనముల్;

నార—నీవంటివాఁడు వరముం బ్రసాదింప నిదియా యీ ముదిత కోరుట! తరువాత?

భీము—కాని, తదీయపుష్పతతి ♦ గల్గినచోటు లెఱుంగ నియ్యెడన్.

ఈపుష్పంబు లున్నతెన్ను లరసెదనన్న నొక్కరుండనగుట నబలకడ నుండుటకును కమలంబుల కేగుటకును వీలు పడదయ్యె. ఎవరైన నొక్కరితోడున్న శీఘ్రమ నావిరులం దేఁజాలుదు.

కావున నోత్రిలోకవంద్యా! కుసుమంబులఁ దెచ్చి యీకుసుమ కోమలి కొసంగి సంతోషపెట్టుట కెద్దియేని యుపాయంబొండు ప్రసాదించి నన్ను ధన్యుం జేయ వేఁడెద.

నార—(చిరునగవుతో) అట్లులనా? వృకోదరా! నీకసాధ్యమగు కార్యముండునా! ఈ వనజాక్షి చెంతనుండుటకుఁ దగినవాని నొక్కని నరయలేకుంటివా? లేఁడా నీకుమారుండగు ఘటోత్కచుండు? నీకాతం డిప్పట్టున నెక్కుడు సాయపడఁగలఁడు. వానిరప్పించి యిచ్చోనిలిపి, నీవ చని కనకకుసుమంబులం దెమ్ము. సకలలోకప్రఖ్యాతిశౌర్యశాలివగు నీ కీకనకప్రసూనంబులఁ దెచ్చుటన నెంత? ఈ పుణ్యశాలిని యగు పాంచాలీమనోభీష్టం బీడేర్పకుంటివేని దుఃఖితయగు. అది నీకు నశుభాగమన హేతువు కానోవు. కావున వానిం దెచ్చి యీమచ్చెకంటిమెచ్చుటం దీర్పుము. నీవేగెడి మార్గంబున నీకుందగినవాఁ డొక్కరుం డగుపడి యీ కనకప్రసూనంబు లున్న తెన్నుఁ దెల్పఁగలండు. అనుమానంబుమాని వేగ చనుము. నేను పోయివచ్చెద.

భీము—చిత్తము. (నమస్కరించును.)

నార—(నిష్క్రమించును.)

భీము—(ద్రౌపది నుద్దేశించి ససంభ్రమముగ) పాంచాలరాజనందనీ! నీ మనంబునం దించుకంతయు సంకోచింపకుము. ఇప్పుడే హైడింబుని రప్పించి యిటనిలిపి నేనచని ప్రసూనంబులఁ దెచ్చెద. కావునఁ జింతంబాసి సంతోషముగ నుండుము.

ద్రౌప—నాథా! మీ చెట్టఁబట్టిన నాకెట్టిచింతయు లేదు. అట్లులనే కానిండు.

భీము—(కన్నులుమూసికొని) దేవానీకభయంకరాకారమూర్తీ! సముదగ్రశత్రుసంచయసమవర్తీ! ఘనబలోద్దండ విక్రమస్ఫూర్తీ! ఘటోత్కచనామ నిశాచరచక్రవర్తీ!

(తెరలో గంభీరారావములతో ఘటోత్కచుఁడు ప్రవేశించును)

ఘటో—(ద్రౌపదీ భీములంజూచి వినయంబున) నమస్కరించుచున్నాఁడ. తండ్రీ!

ఉ॥ ఎందుల కీరు నన్ను మది । నెంచితిరో తమ కెట్టి కార్య మీ
నందనునుండి కావలెనొ । నవ్యసుధామధురోక్తిఁ దెల్పుఁడీ;
కొందలమంద భూపతులఁ । గొట్టుదుఁ బట్టుదు భూతకోటులన్
జిందఱవందఱౌనటులఁ । జెండుదు మెండుగ దైత్యమండలిన్.

మఱియు,

సీ॥ ఈరేడుభువనంబు । లెల్ల దల్లడమందఁ
జేయఁజాలుదు నట్లు । సేయుమన్న
కులగిరులెల్ల న । ల్లలనాడునట్టులఁ
జేయఁజాలుదు నట్లు । సేయుమన్న
గరుడ గంధర్వ కిన్నరుల గతాసులఁ
జేయఁజాలుదు నట్లు । సేయుమన్న
జలనిధులెల్లను । గలఁకఁజెందెడురీతిఁ
జేయఁజాలుదు నట్లు । సేయుమన్న
తే॥గీ నష్ట దిక్పాలకుల భవ । దంఘ్రిపద్మ
ములను భయభక్తిఁ గేల్మోడ్చి । నిలుచు నటులఁ
జేయఁజాలుదు మీరట్లు । సేయుమన్న;
జనక! వేవేగ మీయాన । వినఁగవలతు.

భీము—కుమారా! వీరశేఖరా! నిన్నుఁ బిల్చిన కారణముఁ దెల్పెద వినుము.

గీ॥ వనవిహారంబుఁ జేయుచు । వచ్చువేళ
వనజలోచన కొసఁగితి । వర మొకండు
దాని కిమ్మోడఁగోరె ని । ద్దానిఁ బోలు (అని చూపుచు)
జలజములు కొన్ని తెమ్మంచు । జలజనయన.

ఆడినమాట తప్పుట పాడిగాదు. కావున నిట్టి ప్రసూనంబులం దెచ్చి యిచ్చి యీప్రసవకోమలి కోరికం దీర్పవలయు.

ఘటో—జనకా! ఇదియేనా నేఁ జేయవలసిన పెద్దపని? సెలవయ్యె నేనిఁ దృటికాలంబునం దెచ్చి తమ కర్పించువాఁడ.

భీము—తండ్రీ! నీ ధైర్యస్థైర్యంబు లేనెఱుంగనివి కావు. నీయందట్టి సామర్థ్యము కలదు. కాని యీ యన్నులమిన్న నన్నుఁ దెమ్మనికోరె. కావున నేన పోయి యావిరులం దెచ్చువాఁడ. అంతవట్టు నీవు నీ తల్లిం గాపాడుచుండుము.

ఘటో—తండ్రీ! మీయాజ్ఞ శిరసావహించెద.

భీము—పాంచాలీ! నీ కోరిన విరులిదే తెచ్చువాఁడ. నే వచ్చుదుదనుక నీసుతుండగు ఘటోత్కచుండు నిన్నుఁ గాపాడుచుండు. కావున నిర్భీతిగ నీ విం దుండుము. (అని మేను బుణుకును)

ద్రౌప—నాథా! చిత్తము. అలాగుననే పోయిరండు.

(భీముఁడు నిష్క్రమించును. యవనికజారును.)

రంగము—అరణ్యప్రదేశము.

(ప్రవేశము—ఒకపొదరింట నిద్రించు ద్రౌపదియు, దానిముందు భాగమున ఘటోత్కచుండును)

ఘటో—వన్యమృగయూధ భీషణ ఘోషణంబులు మితిమీరు చున్నయవి. ఈయమ కవి నిద్రాభంగముఁ గలిగించునేమో కదా?

ద్రౌప—(తుల్లిపాటున లేచి) ఏమీ యీపాడుకల! మనము కలంచు చున్నయది. అయ్యో! నాప్రాణవిభుండు వల దని చాటిచెప్పినను విననైతి. హా! నాథుండు కాననంబున కేగి తడవయ్యె. ఇంకను రాఁడయ్యె. ఈ నాస్వప్నఫల మెటులఁ బరిణమించునోగదా!

చ॥ వనమున కేల వచ్చితిని? ♦ వచ్చితిఁబో, కనక ప్రసూన మీ
కనులకు నేల కన్పడితొఁ? ♦ గన్పడెఁబో, తమి యేల కల్గె నా

మ్మనమునఁ? గల్గెఁబో యలసు । మమ్ములఁ దెమ్మన నేల నాథుఁ? డే
మ్మని వచియింతుఁబో, విభుఁడు । నో ననిన న్విడి యేగె నేలొకో.

నాథా! నామాట త్రోసివేయఁజాలక యొంటిగ విపినంబుల కరి
గితివా?

గీ॥ అడవి నాప్రసూనమ్ము లే । మొడను గలవొ
అరయఁగల్గితొ లేదొ భూ । వర! మరేమి
కార్యమయ్యెనొ? తెలియంగఁ । గలమె? నిజము
సుమ్ము "స్త్రీబుద్ధి ప్రళయాంత । క" మ్మనంగ.

విభుని విపినంబుల కంపి యెంత దురంతచింత నొందుచుంటి.
(పుష్పము నుద్దేశించి) కనకప్రసూనమా! నీమూలమునఁగద నా
కిన్ని కడగండ్లు సంప్రాప్తించె.

ఉ॥ కోమలరూపమున్ బయిని । గోరికలూరెడి వన్నెచిన్నెలన్
హేమకురంగ మారఘుకు । లేశ్వరు మైథిలిఁ బాపినట్టు లీ
కోమలరూపమున్ బయిని । గోరికలూరెడి వన్నెచిన్నెలన్
హేమకుసుమంబ! నాథు నను । నిట్లెడఁబాయఁగఁ జేసి తక్కటా!

నీవు నాకై యెందుండి వచ్చితివి? ఇది మాయయా, లేక
నాఁడు సీతారాముల నెడఁబాపిన కురంగమే యిన్నేడ మా యీ
జాయాపతుల నెడఁబాప నీపుష్పరూపంబున నవతరించెనా?-అయ్యో!
యెంతటిపాపిని! ఇచ్చటి తెఱంగెఱింగిన నాయుధిష్ఠిరమహారాజు
నాపై నలుకఁబూనకుండునా? నను నిందింపకుండునా? ఆహా!—

ఘటో—అమ్మా! ఏల నీవీలీల విలపించెదు? నిర్వక్రపరాక్రముండగు
మజ్జనకుం డనపాయుండై యింక సత్వరము రాఁగలండు. భయం
పడవలదు. ఆ వీరశేఖరు నెవ్వారును మీారఁ గల్గుదురా? అటుగాక
మరొక్కటియైనచో,

చ॥ పరమపతివ్రతామణి! జ । వం బను సంపద బెంపు గన్న నా
సరిపో మరుండు గల్గఁ దమ । సాటిసతీమణికిన్ గొఱంతయే?

నరసుర నాగలోకముల నాదు శరాహతిఁబట్టి త్వత్పదాం
బురుహసమీప దేశమునఁ బొల్పుగ నిల్పఁగఁజేర్తు నమ్మరో!

కావున శోకంబు మాని సంతోషంబుగ నుండుము తల్లీ!

ద్రౌప—(గద్గదికతో) అన్నా! అమితబలసంపన్నా!

గీ॥ సాటివిలుకాండ్రలో నెల్ల మేటి వనియు
నలఘుమాయాప్రవీణత నమరి తనియు
శూరులం దెల్ల నసహాయ శూరుఁడ వని
గంటి నే మున్ను దాసిఁగ నొంటి నిపుడు.

చాలుఁ జాలు; నేకాకియై మీజనకుండు వనికిం జన నిర్భీతిగ నీ విట నుంటివి. ఇది ధర్మమా? సమధిక శౌర్య సంపన్నుల రగు సమరథికుల నిటఁ గాపు వెట్టి నీజనకుని వెంటఁ జనవలదా? అట్లుగాక నీవు

గీ॥ వైరు లెవ్వరులేని యీ వనమునందుఁ
గోరమీసల మెలివైచి కొంచు నిలిచి
హెచ్చు పౌరుషవాక్యముల్ ముచ్చటింప
నేమి కార్యంబు? రాత్రించరేంద్రచంద్ర!

అక్కడ మీజనకుండు శత్రులబారిఁబడి నొచ్చినపిమ్మట నీవట కరిగి నీతండ్రియభీప్సితంబు నెఱవేర్చెదవా యేమి? ఏమీ నీ శౌర్య సంపద? హెచ్చుగ మెచ్చవచ్చు!

ఘటో—తల్లీ! ఇట్లు చింతింప నుండ నేల?

చ॥ పవనసుతుండు యుద్ధమున వైరులచేఁబడి నొచ్చియుండినన్
బవలనె తారలన్ గనమొ? భానుశశాంకులు త్రోవఁదప్పరో?
భువనములన్నియున్ బొగులవో? గగనంబది బెగ్గడిల్లదో?
సవితృని వేడివెల్గు లిలఁ జల్లనయై విలసిల్లఁ జెల్లవో?

అట్టి నాజనకుని సామాన్యమానవునిఁగాఁ దలంచితివా? అమ్మా! అయ్యెడఁ గొంచక కార్యమయ్యెననిఁ బట్టినగు నన్ను వ్యర్థునిగఁ దలంచితివా! సుదీయపరాక్రమంబు నెఱుంగవైతివి.

ఉ॥ కొట్టుదు నెల్లలోకములు ♦ గుప్పిక్కటబట్టుదు సప్తసీరధుల్
పట్టుదు మూఁడుమూర్తుల నవగ్రహమండలి మండఁ జేయు దీ
పట్టిని, నన్ను, వ్యర్థునిఁగ ♦ భావమునందుఁ దలంచి తల్లి! నీ
విట్టులఁ గుందకమ్మ ధరణీశ్వరుఁ దెత్తు నకుంఠితక్రియన్.

జనని వగుట నీవిట కరణి నన్నుఁ గారులాడినను గినుకవహింపఁబోను. ఇయ్యెడ నొకసంశయముగలదు. ఏమన,

సీ॥ [illegible] యున్న నయ్యా ♦ భీమసేనుఁ
డిచటఁ గాపుగ నున్నట్టి ♦ నెటులఁ జనుదుఁ?
దండిప్రయాణతి మీఱ నందనున కగునె?
సామివరపుత్ర్య నాయుంబు ♦ సమసిపోదె.

మఱియు, శౌర్యసంపన్నుఁడును మానధనుండును నగు మాజనకునే స్నానంబులఁ దెమ్మని వేడితివి. ఆయనయుఁ దానే కొనితెత్తునని చనియె. అట్టితఱి నేసాయపడంజన నాతండ్రికిఁ బ్రతిజ్ఞాభంగంబు కదా! ఏల నీవిట్లు లిఁ బలికెదవు? మజ్జనకుం డిప్పుడే విరులం గొని విచ్చేయుం గలండు. కావునఁ జింతం బాసి నెమ్మది వహింపుము, తల్లీ!

ద్రౌప — కుమారా! నీవాడినది నిక్కువమె, కాని నాకిప్పు డనేకాపశకునంబులు గాన్పించుచున్నవి.

సీ॥ మిన్ను తలపైని బడినట్లు ♦ లున్న దకట,
వామలోచన మదరెను ♦ వసల కిదేల,
కనులఁ బాష్పకణంబులు ♦ గ్రమ్ము నకట,
కారణములేని చింత చేకూరు నకట.

ఇంతియకాక దుస్స్వప్నంబుఁగూడఁ గంటి. ఎద్ది యన?

ఉ॥ ఇంతనరాని శౌర్యధనుఁ ♦ డిప్పు నిరాయుధుఁడై శరీరమం
దంతటఁ గాయముల్ గలిగి ♦ యుక్కట! రక్తము గార ధైర్య మా
వంతయులేక దుర్బలుక్రియన్ గడుఁగుందుచు నిల్చినట్లు నా
కాంతునిఁ గాంచితిన్ గలను; ♦ కక్లై భయంబు మనంబునం దొగిన్.

కుమారా! ఈకారణమున నిన్నిట్టులంగునఁ గోరుచుంటి. నీ మాటల నిఁక వినఁజాల, నియ్యసక్తైన వినఁజాల.

ఘటో—తల్లీ! ఏల యిట్టులంగున భీతిల్లెదు ? వనితలకు వామలోచన మదరిన శుభంబులు చేకూరు. కార్తిగ గాయకులు గల్గి నీ విభుండు నిలిచినట్లులఁ గఁటిచేని నామహానీయుంకు సౌగంధికములఁ దెచ్చి యిచ్చినట్లగు. నీ శకునంబులన్నియు మిన్నయైనవి. దానికై నీ విసుమంతయుఁ జింతింపకుము.

గీ॥ అతివ తానెంత సంతోషమునఁ జెలంగఁ
బలికి నంతటి దోశ్శక్తిఁ బ్రబలుచుండుఁ
గాన మనమున సంతోష మూను మమ్మ
కమ్రసద్గుణవల్లి! నా కన్నతల్లి!

మఱియు నందనందనుని కృపావిశేషమున నా పాండుసూనులు దీర్ఘాయుష్మంతులై యుందురు. తల్లీ!

ద్రౌప—కుమారా! నీ వెటుల నచ్చఁబల్కినను నామదిఁగల దిగులు దీరకున్నయది. ఏమి సేయుదు?

ఘటో—తల్లీ! సద్గుణశిల్పవల్లీ! నీ విచ్చో నొంటిగ నున్నకాలంది నీ మదిఁగల దిగు లధికమగుచునే యుండనోపు. అల్లదిగో, కనుంగొనుము.

శా॥ దేవా! ప్రోవు మటంచు మ్రొక్కులిడు నా దేవాళి రక్షింపఁగా
దేవారాతిసమూహముల్ దునిమి రక్తిన్ రక్తయుక్తంబుగాఁ
బోవం గాంచి త్రిలోకనాథుఁ డపరాంభోరాశితూణంబునన్
ద్రోవం జూచెను చక్రమట్లు దిననాథుం డిప్డు దోఁచున్ దివిన్.

ఇక్కడ నుండఁదగదు. ఇంక నాయుధిష్ఠిరుం డున్నయెడ కరుగుదము. ఆయరద మారోహింపుము తల్లీ!

ద్రౌప—తండ్రీ! అటులనే చేసెదఁగాని యాయజాతశత్రుని సముఖమున కరిగి యామహనీయు నదెట్లు సందర్శింప నెట్లు కన్గొందు? హాత విధీ! నా కెట్టి యవమానంబు సంఘటిల్లఁ జేయుచుంటివి!

(ఇరువురు రథము నెక్కి నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

శ్రీ

హయగ్రీవాయ నమః

భీమప్రతిజ్ఞ

తృతీయాంకము

గంధమాదన పర్వతప్రాంతము

(ప్రవేశము - భీముఁడు)

భీము—(ప్రవేశించుచు)

మ॥ పరిపక్వంబగు పండులన్ దినెడి వ్యాపారంబునన్ జేరి వా
నరసంఘంబు స్వభావచాపలము గన్పట్టంగ శాఖల్ నిరం
తరమున్ జేతుల నూప, నొల్లని కపిత్థశ్రేణులన్ దట్టమై
కరమాహ్లాదముఁ గూర్చుచుండగ దయాకాంతార మెంతేనియున్.

(కొంచెము ముందునకు నడిచి) ఇదే! గంధమాదన పర్వతము.

సీ॥ ఏవీరవర్యుండు గావించె లంక భ్ర
ష్టైశ్వర్యమగునట్లు లలఘు శక్తి
నేవీరవర్యుండు రావణాసురుని చే
స్వర్గమందిన సిగ్గు బాయఁ జేసె
నేవీరవర్యుండు భావించె మున్నీటిఁ
బల్వలంబుగ దాట వలసినంత
నేవీరవర్యుండు చేవమై నత్తుయుఁ
జించి రావణు దీర్ఘ చింత ముంచె

నేమహావీరునిఁ గల్గి రాముఁ డెల్ల
లోకముల దుఃఖరహితంబులుగ నొనర్చె
నట్టి పూజ్యుండు హనుమానుఁ డధివసించుఁ
గాదె యీ గిరిరాజంబుపైఁ దలిర్చ.

వేఱొకవైపును జూచెదఁగాక! (అని నిష్క్రమించును)

(వేఱొక పక్క హనుమంతుఁడు ప్రవేశించును.)

హను—(తనలో)

క॥ తరణికుల చంద్రుఁడౌ రఘు
వరు సుచరిత్రంబు గానఫణితి సతముఁ గి
న్నరతతి పాడ వినుచు మే
న్మఱచితి నే నమృతసింధు మగ్నుని మాడ్కిన్.

ఆకారణమునఁ జాలకాలము గడచినను తెలిసికొనలేకపోయితిని. (తలచికొని) ఏమి ఆశ్చర్యము! లోకమాత యగు సీతామహాసాధ్వికి నాయం దెట్టి యనుగ్రహ విశేషము కలదు?

చ॥ తనపతియౌ రఘూద్వహుని ధారుణికిన్ మును పట్టభద్రుగా
నొనరఁగఁ జేయువేళ, ముదమొంది విభుం డొక తారహారమున్
దనకు నొసంగ, దానిఁగొని నామెడఁ గల్గిన ప్రేమపెంపునన్
వనచరముఖ్య వీరభటవర్గము చూచుచు నుండ నా కిడెన్.

(కుడికన్ను దగుట నభినయించి) సీతాదేవినొక్క యన్వేషణమునందు దక్షిణస్పందనమయ్యె. అప్పు డది శుభాగమన హేతువయ్యె. అదే కన్నిప్పు డదరుచున్నయది. కాని త్వరగా నెందుల కీజను డట్టిమంగళము ననుభవించుట లేదు? (ఒక పెద్దధ్వని నాలకించి)

ఏమి యీ కులభూధరసంక్షోభముఁ గలిగించునట్టి యశనిపాతసదృశ మగు సింహనాదము!

ఉ॥ నాదములన్నిటిన్ గబళనం బొనరింపఁ గుఠంగగర్భ ని
ర్భేద మొనర్పఁగా, మదకరేణుమదంబు హరన్, మృగేంద్రమున్

బాధితనిద్రగా నొనరు సంగ, సమర్థము గన్న దద్దిరా!
యే దెసనుండి వచ్చె నిపు డియ్యది? యెవ్వనిసింహనాదమా?

(దిక్కులు పరికించి) ఏమి కలవరము! ఏమి ఆశ్చర్యము! గొప్పది యగు నీసింహనాదముచే సంక్షోభితవనచరయూథము యొక్క భయచేష్టితము లెట్లున్నవో చూడుము.

సీ॥ భీతిమై నెమళులు వృక్షశాఖల కెక్క
గమకించి ధరఁబడుఁ గానకునికి
నం దందె విడివడ్డ దగు కురంగయుగంబు
బెదరున నొండొంటి వెదకు నందె
పరుగిడుచుండి యే వక్త్రంబుఁ దెరచి పే
ర్మనుజూచుఁ బ్రియురాలి మదపుటేన్గు
నిదురించు హర్యక్ష మదరిపాటున శిరం
బెత్తి యోజనసేయు నించుకంత
ఇట్టి విపరీతకార్యంబు లెవని కార
ణమునఁ గలిగె నీఘోరకాననములోన?——

(భీముని దూరమునఁ జూచి)

ఓర! ఇంతటిగఁభీర మైనమూర్తి
సత్త్వసంపదఁ గలుగు నీ జనుఁ డెవండు?

ఉత్సేకముచేతఁ బ్రత్యక్షముగ శరీరముఁ దాల్చి యుద్భవించిన విక్రమమో యనునట్లు లుండె. నాహృదయమునకుఁ జమత్కారము గలిగించునట్టి యింతటి బలాతిశయమును, సమరక్రీడాగోష్ఠియం దధిక పాండిత్యముగల యీగదయు, భ్రూవిక్షేపముచేతనే యతిభారమును వహించిన యీధనుస్సును, గలిగిన యీపూరుషుం డెవండు? మిక్కిలి కఠోరవృత్తి గల యీతనిచేతనే యీవనక్షోభము గలిగిన ట్లేనూహించుచున్నాఁడ. కానిచో నింతటిభయంకరాకారమగు ప్రకృతి గలుగనేరదు.

(తెరలో)

భీము—ఓగంధమాదనసమీపచరు లగు వనచరులారా!

ఉ॥ తూరుపుదిక్కునంతఁ దన దోఃపటిమంబున గెల్చి కప్పముల్
సారెకుఁగొంచు నేనృపతి సల్పె ధరన్ మును రాజసూయ మా
శూరివతంసుఁడౌ శమనసూనుని తమ్ముఁడ! భీముఁడన్ మదం
బారఁగ హేమకంజములకై యిటు వచ్చితి జాడఁ దెల్పరే?

హను—(విని సంతోషించి) ఆహా! వీఁడు వృకోదరుండు. సకల వీరాగ్రణి. ఉదగ్రబలము నిగ్రహింపఁబడిన బకాసురగర్వసామ్రాజ్య సంపీతుండు. వజ్రతుల్యమైన తన ముష్టిప్రహారములచే రాజసూయాధ్వరమునకు బహుస్వరూపుం డగు మగధనాథుని వధించిన మహావీరుండు. ఈభీముఁడు నాకు దృష్టిగోచర మగుటఁ జిరకాలము నుండి యీగిరిగహ్వరమందుండిన నాయునికి నేటికి ఫలప్రదమైనది. (కొంచె మాఁగి)—ఏమిఆశ్చర్యము! మహావీరసంపన్నుఁడు. శ్రమ యన నెఱుంగనివాఁడు. ఆతనిపాదవిక్షేపముచేఁ బ్రతిపదమునకు శిలలు చూర్ణము లగుచున్న యవి; పిక్కల రాపిడిచే మార్గమునకిరు పార్శ్వములఁగల వృక్షములు భగ్నము లగుచున్నయవి. ఇట్టి యుద్దామగతిఁగల వాఁడైనను శరీరమునందు స్వేదకణములు పుట్టుటలేదు; నిట్టూర్పుల సైతము విడుచుటలేదు, ఏమి యీతని యద్భుతగమన క్రియ!—ఇం దాశ్చర్య మే మున్నది? ఇతని పుట్టువునకు వాయు దేవుండుగదా కారణము! మరియు నమానుష మగు నేదే నొక పరాక్రమశక్తి లేనిచో మనుష్యసాధారణులకు దుఃప్రవేశ మగు నీవనముఁ బొరుట కితం డెట్లుసమర్థుం డగు? నను త్వరలో నపరిజ్ఞాతస్వరూపుండనై కొంతకాల మీతనితో వినోదసంపాదనముఁ బొందుట కీతని యాగమనమార్గ మడ్డగింతుఁగాక! (అని తోఁకను బెంచి, త్రోవ కడ్డముగ నిడి మార్గమధ్యమందుఁ బరుండియుండును)

భీము—(ప్రవేశించుచు) ఓ గంధమాదనచరు లగు వనచరులారా!

ఉ॥ తూరుపుదిక్కునంతఁ దన ♦ దోఃపటిమంబున గెల్చి కప్పముల్
సారెకుఁ గొంచు నే నృపతి ♦ సల్పె ధరన్ మును రాజసూయ మా
శూరవతంసుఁడౌ శమన ♦ సూనుని తమ్ముఁడ! భీముఁడన్ సుదం
బారఁగ హేమకంజములకై యిటు వచ్చితి జూడఁ దెల్పరే?

(దూరముగ నున్న హనుమంతునిఁ జూచి) ఓరీ శాఖామృగమా! ఎవ్వఁడవు నీవు? మార్గమాపుచున్నాఁడవు? (తనలో) కదల దేమి!—పాపము! ఈవృద్ధమర్కటము ముదిమిచేఁ గదలనేరక యిట్లు పడియుండ నోపు. వృద్ధత్వం బెట్టివాని నైన సంకటముల పాల్సేయును కదా!

సీ॥ అడుగుదమ్ముల కెపు ♦ మడుగు లొత్తుచు చాన
దరికి రమ్మని పిల్వఁ ♦ దగవులాడు
అద్దుముద్దుగఁ బెంపఁ ♦ బెద్దయైన సుతుండు
చేర రాఁగోఁన ♦ జీదరవడు
ఆలోచనకు ఘనుం ♦ డని వచ్చు నెచ్చెలుల్
పిలిచిన విన నట్లు ♦ తొలఁగుచుండ్రు
అదియేమిరా యన ♦ నర్భకుల్ సైతము
నీ మాట కాదంచు ♦ నీరసింత్రు

గీ॥ ఏల యింకను జీవించె ♦ నీతఁ డంచు
నీసడించుచుఁ బల్కుదు ♦ రెల్లవారు
కట్ట, వార్ధక్యమా! నిన్నుఁ ♦ గాంచినట్టి
నరుని కడగండ్ల నుడువంగఁ ♦ దరమె ధరణి?

(సమీపించి, బాగుగఁ బరికించి తనలో) ముదిమిగల దయ్యు నతిగంభీరముగ నున్నదే! (ప్రకాశముగ) శాఖామృగమా! ఎవ్వఁడవు నీవు? మార్గ మరికట్టినాఁడవు.

చ॥ ననుఁ గసినంతనే భయము ♦ నన్ బరతెంచెదు ధీరసత్వముల్
కనుపడుచుండ నీమదినిఁ ♦ గల్గదు భీతి యొకింత యేనియున్

చనవది యేమి! నీసహజ♦చాపలముఁ విడనాడి ధీరతఁ
వనచర! త్రోవ కడ్డముగ ♦ వాలము చాచుకయుంటి వద్దిరా!

హను—(తనను జూచికొని నవ్వి తనలో) ఆహా! నే నెంతపని చేసితిని! దిగ్దంతిదంతభగ్నసమర్థము లగు భుజపీఠములును, మేరుపర్వతముం డీకొనఁజాలు దృఢతరవక్షస్స్థలమును, త్రిలోకముల దహింపఁగల తేజోరూపమును గల నేను క్షణములో నుపసంహరించుకొని, భ్రాతృప్రథమికావలోకనవిధియం దెట్టి స్వరూపము గలవాఁడనైతిని? —ఔను.

గీ॥ ఇటుల నొనరింపనేని న ♦ న్నితఁడు తెలిసి
కొని, విధేయుఁడై శౌర్యాను♦కూలము లగు
ధీరవచనంబులను బల్క ♦ నేరుచునొకొ?
కాన, నా కిది యొప్పిద♦మౌను గాదె?

భీము—ఏమి ఆశ్చర్యము!

గీ॥ ధాత్రిపై నవలోకన♦మాత్రమునన
వడిఁ బలాయన మగుస్వభా♦వంబు గల్గు
కపికులంబున నిట్టి దొ♦క్కఁడను జూడ
నేర! దీనికిఁ గత మేమొ ♦ యరయరాదు.

ఈభూమియొక్క దివ్యమగు నొకానొక శక్తియై యుండునా?—(విచారించి) కాదు కాదు. ఇతరమృగములయం దిట్టి విలక్షణమగు శక్తి కనుపించుటలేదు. ఇందునకుఁ గారణమేమై యుండును?

హను—(తనలో) అయ్యో!

సీ॥ విశ్రుతగుణముల ♦ వెలయు తేజోరూప
ముపసంహరించి నే ♦ నుండనేర్తు
శక్తివిహీనమౌ ♦ సర్వావయవములు
గల్గిన దుర్దశ ♦ గాంచనేర్తు
బాష్పపూరంబులు ♦ ప్రవహించు లోచనం
బులతోడ నెట్టులో ♦ మెలఁగనేర్తు

హీనబలుండనై యిటునటుఁ దిరుగాడ
నెఱుఁగనట్టుల నటియింప నేర్తుఁ
గాని, యనుజుని నధికవిఖ్యాతబలుని
భాగ్యవశమునఁ గాంచుట బాహుయుగము
వేగ నాశ్లేషసుఖమంద వేగిరింప
నార! యించుక వారింప నేరనైతి.

అయ్యో! నాహృదయదౌర్బల్యమా కాల్పనా?— కాదు కాదు. అటులఁగానిచో అజ్ఞాతపూర్వసంబంధము గల యీభీముఁడు నన్నుఁ గూర్చి యెటులఁబలుకునో తెలిసికొనవలె నుండదు.

భీము—తిర్యగ్జంతువులలోఁ జేరినవాఁడైనను నీతండు నాహృదయము నాకర్షించి నాకు మిత్రుం డగుచున్నవాఁడు. ఈతని ధీరత్వంబునుబట్టి సాధారణకపిగాఁ దలఁపరాదు. కొంచెమేనియు భయములేక, విడువక, ప్రతిఘటించుచున్నవాఁడు. పరుగిడఁడు, త్రోవలొలఁగఁడు, నిలుచుండఁడు. ఏమియద్భుతము! మఱియుఁ బ్రతివచనమును బలుకువానివలెఁగూడ నున్నాఁడు. చూపులయందుఁ దిరస్కారము గన్పఱచుచున్నవాఁడు.

హను—(సంరంభముతో భీమునిఁ జూచి) ఓయీ! నీ వెవ్వండవు? ఈవనక్షోభము నీవలనఁ గలిగినదేనా?

భీము—అగును.

హను—ఎందులకిటుల నాకులపఱచెదవు? వనపరిచారమగు జంతుసమూహమంతయు నెంత భీతి జెందుచున్నదో చూడుము.

భీము—(తనలో) ఏమి యీవానరుని ధార్ష్ట్యము! (ప్రకాశముగ) వినఁ నీసంరంభ మేమి?

హను—ఈ యరణ్యములు ఫలద్రుమాదులచే మాకు వృత్తిని గల్పించుచున్నయవి. అందుచే వీనికి నితరులవలన బాధ కలిగినచో మేముపేక్షింపము,

భీము—ఉపేక్షింపక చేయున దేమి?

హను—అట్టులనా? అట్లయిన నీవు నావల్ల నియమింపఁబడఁగలవు.

భీము—ఏమీ! ఈవీరుని వానరుఁడా నియమించువాఁడు?

హను—(నవ్వి) నేను నీతిమార్గముచే నపరాధి వగు నిన్ను వారించు చుంటిని. దాని గుర్తెఱుంగక పరుషముగఁ బలుకు చుంటివి.

భీము—ఏమీ! శూరునివలె యుక్తిప్రయుక్తులచే నాతో సంభాషింప మొదలిడితివా?

హను—ఓయీ! మే మరణ్యసంచారులము. మాకు శౌర్య మెక్కడిది? (నవ్వి) నీవు,

ఉ॥ శూరుఁడవైతివేని ఘన । శూరవతంసులు పెక్కు రుందు రీ
ధారుణి; వారిమ్రోల భుజ।దర్పముఁ జూపఁగ నౌనుగాక; యో
వీరశిరోమణీ! సహజ । భీరువులున్ నిరతం బరణ్యసం
చారులు నైన మాకడఁ గ।నంబరుపంగ ఫలంబు గల్గునే?

కానిమ్ము! కడచిన దానికై కలహ మెందులకు? కాని మా దేశమునకు వచ్చిన నీ వతిథిస్వరూపుండవు. కావున నీచేసిన తప్పు నొకసారి సహించితిమి.

భీము—(నవ్వి) ఓహో! మీరు చాల నేర్పరులుగ నున్నారు. మీ పర్యవసానవచనము క్షమారూపముగఁ బరిణమించినదే!

హను—(తనలో) మంచిది. భరతకులప్రసూతుఁడ వగు నో వత్సా! మృదువచనములతో నేను వచించుచున్నను బ్రకృతిస్వరూప మగు ధైర్యమును విడనాడవైతివి. (ప్రకాశముగా) ఇట్టి వీరత్వము నీ కెక్కడిది?

భీము—ఎక్కడిదా? నేను క్షత్రియుండను.

హను—అయ్యా! నీపే రేమి? ద్వితీయవర్ణప్రభవుఁడవైనట్లు చెప్పం బనిలేదు. మహాభుజములును విశాలవక్షస్స్థలమును గల నీయాకారము వలననే తెలియవచ్చుచున్నది.

భీము—(స్వగతము) ఈ క్రోఁతి చాల నేర్పరివలె నున్నాఁడు.

హను—ఓ శుభప్రదుఁడా! నీ కులస్వరూపముల గుఱుతెఱుంగుటకు నాకు నుత్సుక మొదవుచున్నయది.

భీము—(తనలో) వీనికి నాకులస్వరూపములతో నేమిపని? వినను చెప్పి చూచెదఁగాక! (ప్రకాశముగా) అయ్యా! తమ రెఱుంగుదురా పౌరవకుల పారావార పారిజాతుం డగు నజాతశత్రుం డను మహారాజును?

హను—(స్వగతము) కొంచెము తెలియనట్లే నటించెదను. (ప్రకాశముగ) అజాతశత్రుం డనువాఁ డెవఁడు?

భీము—(రోషముతో, నవ్వి) ఎఱుంగవా?

గీ॥ మహిని గలఁ డొండు నిఖిలరా । ణ్మకుట రత్న
కిరణ నీరాజితపదుండు, । వరగుణుండు
నధిక విఖ్యాత కౌరవ । రాగ్రజుండు
సత్యనిరతుండు ధర్మజ । న్మావరుండు.

ఆ మహనీయుండు నీ కెన్నఁడును శ్రుతిగోచరము కాలేదా!

హను—(సవినయముగా, నిలుచుండి) ఆఁ తెలిసినది. తెలిసినది. ఆయనయా? ఆయన యిప్పుడు శత్రువులచే నోటువడి, రాజ్యభ్రష్టుఁడై, యరణ్యములయం దధివసించుచున్నాఁ డని వినియున్నాడను.

భీము—(తనలో) ఆహా! పాపము శమించుఁగాక! పాపము శమించుఁగాక! ఆ యప్రతిహతగుణములచే భువియం దెచ్చటనో ప్రభావము మఱుఁగుపడియుండె, కాంతారవాసమే యీతనికి జ్ఞాపకము రావలెనా? (ప్రకాశముగా) అయ్యా! నిజముగ సంగరరంగమందు శత్రువులచే నోటువడి రాజ్యచ్యుతుఁడైనచో హాలిప్రసాదిత గదాశిక్షాదక్షుం డగు భీమునివలనను, ద్రోణాచార్యదత్తధనుర్విద్యాప్రౌఢిమ గల యర్జునునివలనను, పశ్చిమదక్షిణాంబుధితట

ప్రతిష్ఠ ప్రఖ్యాతులుగల నకులసహదేవులవలనను బ్రయోజన మేమి? ఈకాంతారవాస మాకారణమువలనఁ గలిగినదికాదే—అగుఁగాక—తెలియఁదగినవారల కది తెలియఁగలదు.

హను—ఈవిషయమునఁ బాండవులయెడ నీ కింత పక్షపాత మెందులకు?

భీము—నా కొక్కనికే కాదు. మహాత్ములపట్ల సత్పురుషు లగువారల కందఱ కుండును. ఈప్రకారముగఁ బ్రశ్నించు నీకే వారియందుఁ బక్షపాత మున్న దని నే నూహించుచున్నవాఁడ.

హను—(స్వగతము) అది నిశ్చయమే. (ప్రకాశముగ) అయిన, వారలలో నీ వొక్కఁడవా యేమి?

భీము—ఈవిషయము దాఁప నేల?

చ॥ అలయిక లేక యేజనుని । హస్తము రాక్షస శిక్షణంబునం
దిలను సమర్థమైన దని । యెల్లరు నాడ హిడింబ వక్షపుం
ఫలకమునం దొనర్చె, మును । ప్రాభవమొప్ప బలప్రదర్శనం
బల, బలశాలి, భీముఁ డితఁ । డంచు నెఱుంగుము వానరాగ్రణీ!

హను—అయ్యా! నీవు భీముఁడవా? చిన్నతనమున నీ వొనర్చిన వీరోచితములైన విక్రమజృంభితకార్యముల వినుచుంటిమి. అట్టి భీమసేనుఁడవు నీవేనా?

భీము—(నడచుటకుఁ బ్రయత్నించి) ఇప్పటికే కాలహరణ మైనది. మార్గమున కడ్డముగ నీవాలము పొడవుగ నుంచఁబడినది. బలశాలియగు నాంజనేయుండు తొల్లి వారధి నెటుల నతిక్రమించెనో యటుల నే నిప్పుడు లంఘించి చనియెదఁగాక!

హను—(స్వగతము) లోకమునఁ దనశౌర్యమును సరిపోల్చుటయందు నన్ను సాటిగఁ జెప్పుచు నాయందుఁ దనకుఁ గల నిర్మలతర ప్రేమను, గౌరవమును, గనఁబఱచెను. ఇతనితో నింకను సంభాషించి తిరిగి ప్రతివచన మందెదఁగాక. (అని యాలోచనగలవానివలె నవ్వును.)

భీము—నీముఖమునందు నవ్వు కనపడుచున్నది. దాని యభిప్రాయ
మునుగూడ వెల్లడింపవలయును.

హను—ఏమియు లేదు.

భీము—లేదా? ఆకారరూపిత మగునది వచనమందు దాచెద వేల?

హను—అయినఁ జెప్పెద వినుము. (తిరస్కారముగ) హనుమంతుఁ డను
నాకానాకకీర్తియందు లోకమున కెందు కీ శౌర్యబిరుదాంకిత
బహుమానములు. లోకమున దుర్వార బాహుబలసంపన్నులును,
త్రిభువనయశోవిశాలురును నగు రామాదులు నీకు శ్రుతిగోచర
ము కాలేదా? గుణలవములేని తిర్యగ్జంతువునెడ నెందులకీ బహు
మానము? గతానుగతికముగ లోకి మీభాతిఁ బలుకుచుండుఁ
గాఁబోలు!

భీము—(కోపముతో నవ్వి) నిశాచరగృహావాటికయము లగు నగ్నిజ్వాల
లచే నెవ్వని బాహుబలము విఖ్యాతము నొందెనో అట్టి త్రిభువనైక
వీరుని మ్రోల నీలోకమునఁ గల వీరాగ్రేసరు లెట్టివారలు? ఓ శాఖా
మృగమా! హనుమంతుం డను నట్టివాఁడో నీకుఁ దెలియునా?
సౌమిత్రివక్షస్థలీశల్యోద్ధరణశస్త్రకర్మయందుఁ గనుపఱచిన విక్ర
మప్రక్రమము వినలేదా? నే నిప్పుడా మహామహుని గుణముల
దెల్పెద వినుము. తెలిసినవానివలెఁ జెప్పుచున్నాఁడనే కాని యట్టి
మహాత్ముని గుణములన్నియుఁ జెప్పుటకు నే నెంతవాఁడను!

గీ॥ ఎవ్వఁ డుద్భుతబలదర్ప మొసఁగఁ గలిగి
గడిసి రాక్షసభట బలాకర్షణంబు
జేసి లంకేశు విస్మితుఁ జేసె, నట్టి
హనుమమహిమంబు నెన్నఁగా నగునె మనకు?

లోకత్రయవిఖ్యాతమును ప్రౌఢమును నద్భుతమును నగు నట్టి
మహాకార్యము మరియెవ్వఁడు సేయఁగలాఁడు?

హను—ఏమి, పాండవా, కీర్తిగదా! ఎందు కటుల నతిగౌరవముగ
సంభాషించెదవు? జరాసంధాదిరాక్షసప్రధనమందు చాలనేర్పరివై

నట్టి నీవు వీరులయం దగ్రగణ్యుండవు. అట్టియెడ వనచరుండును, యోగ్య మగు స్తోత్రమున కనర్హుండునునగు నొక క్షుద్రవానరుని యందలి సుగుణములం దెల్పుట కే నసమర్థుండనని పల్కుట పౌరుషవంతుండ వగు నీకుం దగునా ?

భీము — (సక్రోధముగ) ఓరీ! ఏమి పల్కుచున్నాఁడవు? కోఁతి యని, క్షుద్రమర్కట మనియా? మత్సమక్షమునం దిట్టిప్రమాదవచనంబులఁ బల్కెదవా? ఓరీ మూఢా!

గీ॥ తుల్యజాతుండ వౌట సం।స్తుతి యొనర్పఁ
దగుదు వీ; వటుగాకిట్లు । తగుదు నంచు
నధికదూషణ భాషణ । మాచరింప
దొరకొనుదె? ఛీ! స్వజాత్యైక।దూష! నీవు.

అమ్మహనీయుని నిందించుటకును, స్తోత్రముచేయుటకును, నీవెంతటివాఁడవు?

గీ॥ కాన గిరికంధరముల నొ।క్కడనొ తిరిగి
మనెదు నీవేడ, లోకర।క్షణ సమర్థ
మైన బలసంపదనుగన్న।యట్టి మహిత
గుణుఁడు హనుమానుఁ డేడ నో । కుపితచరిత!

ఆసచ్చరిత్రుండు వాయుభగవానునివలన జన్మమొందినవాఁడు. కేవలము జాతితోడ నీకు సమానుఁడుగాని క్రియలచేగాఁడు. అందుచే నీకుఁ దుల్యుఁడునుగాఁడు. కావున నీయొక్క నింద కేమిప్రయోజనము? ఎవనికి బాల్యమందే సూర్యబింబము ఫలప్రాయమయ్యెనో, ఎవనికి సముద్రోల్లంఘనము పల్వలముదాటుట యాయెనో, ఎవనికి క్రూరరాక్షసభంజనము ద్రుమభంగసదృశమయ్యెనో అట్టి కీర్తి యెక్కడ, కాంతార దుష్టగ్రహములగు తక్కుంగల కోఁతు లెక్కడ!—

హను—(సోపహాసముగా) రాజపుత్రా! బాగుగఁ జెప్పితివి. చాల నేర్చితివి. ప్రగల్భవంతుఁడవు. ఇట్లు పలికెడి నిన్నుండియే యీహను

మంతునికిఁ బ్లవంగత్వము సిద్ధించియుండనోపు. మాయం దేమి దోష మున్నది ?

భీమ — లేకేమి; ఆమహావీరుం డింతమాత్రముచేతనే తిరస్కృతుం డగునా ? సీతాన్వేషణమందును గకుత్స్థవంశరత్నంబులగు రామలక్ష్మణుల జీవదానమునందును, ఆమహామహాబాహులు దక్షిణోత్తరదిగంతంబులవఱకు వ్యాపించియుండలేదా ?—

హను—(తనలో) ఇతని భ్రాతృప్రేమ వర్ణనాతీతముగదా? నేఁ గొంచెము చేసినను దానిం గొప్పగఁ బ్రశంసించుచున్నాఁడు. నేను సోదరుండ నని తెలిసిన, నిజముగ సంతోష మాపఁజాలఁడు. యుధిష్ఠిరునకంటె నాయం దెక్కుడుప్రేమఁ గన్పఱచుచున్నవాఁడు— మరియు కఠినభాషణేంధనములచే నీతని కోపానలజ్వాల నించుక ప్రజ్వలింపఁ జేసెదఁగాక! (ప్రకాశముగ) ఎవని శరీరము ద్యావాపృథివియొక్క నాస్తికత్వమును దెలియపఱచుచున్నదో, ఎవ్వని యుదరమునఁ బాతాళము కుళీరగర్తతుల్యముగ నుండెనో, ఎవ్వనిచే నెల్లసముద్రములు లంఘింపఁబడెనో, అట్టి మహావీరుఁడు క్రోఁతి యనికదా చెప్పుచున్నాఁడవు—ఇది నమ్మదగిన విషయమా ? ఇట్టివాఁడు లోకమున నుండునా? ప్రపంచమునఁ జూడ నిది యొకకళంకముగ నున్నయది.—

భీమ—ఓయి! నీవు చార్వాకునింబలె నిర్వివేకహృదయుండ వగుచున్నాఁడవు. దేవతలచే సైతము శ్లాఘ్యములగు వాయునందనుని కథలయందు నీ వేహేతువుచే సందేహపడుచున్నాఁడవు ? చూడుము. సముద్రము నాఁ డందిన భయకంపము నిప్పటికిని దరంగఘోషములమూలమున గన్పఱచుచున్నయది.

హను—(ఆక్షేపణగ) ఏమి నీ ప్రమాణరహిత మగు నుపన్యాసము!

భీమ—అట్లనకుము. ప్రత్యక్షముగ నిర్ణయించుటకు శక్యముకాని దాని నిప్పు డనుమానప్రమాణముచే నొకత్రుటికాలముననే చెప్పి నిను నమ్మించగలను.

హను—సరి. అట్లయిన నంగీకరించెద.

భీము— ఓయి! జలరాశిలంఘనసమయమున నామహనీయుండు గన్పఱచిన శరీరభారముచే భగ్నమైన శిఖరము గల మహేంద్ర పర్వతము దక్షిణదిక్కున నిప్పుడు సాక్ష్య మిచ్చుచుండలేదా?

హను—(తనలో) ఈ కుఱ్ఱండు బాగుగఁబల్కెడిని. ఇదియు నంగీకరింపక తిరస్కరించి యడుగఁగలను. (ప్రకాశముగ) ఓ భీమసేన! నీ విప్పుడు చెప్పినది నే నమ్మఁజాల. ఇట్టివాఁడు హనుమంతుండే యని నేను గౌరవించను.

భీము—ఎవ్వండవు నీవు? ఎన్నఁడు విననట్టి సంభాషణముఁ జేయుచున్నాఁడవు. లంకాపట్టణమున గొప్పసాహసము గనుపఱచినవాఁడు. రక్షఃప్రియా రోదనస్వాధ్యాయ ప్రణవోపదేశ గురుండు; వీరాగ్రేసరుండు. శూరుండగు నక్షయు మర్దించి దశకంఠుని శోకసంతప్తహృదయుం జేసినవాఁడు. అట్టి హనుమంతుం డెవ్వనిచే సన్మానింపఁ బడఁడగుఁడు?

హను—ఓహో! ఎన్నఁడు విననిది. అపూర్వము! తుచ్ఛుండగు నొకానొక రాక్షసశిశుమర్దనమా చేసినది? భీమసేనా! ఇదియేనా? అక్షయుని రణరంగమున నుదగ్రముగ జయించినాఁ డని చెప్పితివి. అంతమాత్రమున హనుమానునియం దెట్టి పరాక్రమ మంగీకరించితివి? — ఇంద్రజిత్తుకూడ నతనిచే నిర్జింపఁబడెనేని యట్టులఁ గొనియాడుట కాతండు తగియేయుండును. కాని యింతమాత్రముచేతనా యిట్టి పొగడికలు? కష్టము కష్టము—వీఁడుమిక్కిలి ఇంద్రజిత్తునిచే సంగరరంగమున నాఁడుదానివలె బందీకృతుండైనవాఁడు. అత్తఱి నాతనికి శత్రుప్రువలనఁ గల్గిన పరిభవముకన్న మరణమే మేలుగదా!

భీము—(సకోపాట్టహాసముగ) ఓ శాఖామృగమా! జ్ఞానహీనుండవగుటచే నిజమగు ప్రౌఢత్వమును స్తోత్రముజేయక వీఁడుమిక్కిలి

వ్యతిరేక మగుదాని శ్లాఘించుచుంటివి. జ్ఞానలవముగల్గిన నీ వీ తీరున వ్యతిరేకసంభాషణము చేయుదువు. ఒకే పక్షమున సంభాషించుచుంటివి. పెద్దలయెడ నీ విటులాడుట పాడిగాదు. మరియు, నోరుద్విదగ్ధా! హనుమంతుండు తన బంధనము తనంతఁ దానె యభినయించె. లేకున్న నూర్గు రింద్రజిత్తులు వచ్చినను హనుమంతుండు బద్ధుం డగునా?

హను—ఔనౌను. నిజము గుర్తెఱుంగనివా రిట్లే పలికెదరు. ఇంతకన్న లజ్జాకర మగు కార్యము హనుమంతునకు వేరొకటి కలదా? ఒక్క క్షణమున నిర్జరబృందముతోడ నింద్రుని జయించిన యింద్రజిత్తుచే నాంజనేయుండు బందీకృతుం డయ్యెనుమా! ఏల యనవసరముగ దాని దాచెదవు? ఇంద్రునికంటె నాంజనేయుం డధికుండా?

భీము—శత్రునిచే బలాత్కారముగ హనుమంతుండు బంధింపఁబడినట్లు తలంచుచున్నాఁడవు. కాని యక్షయకుమారుని మాత్రము నిర్జించుట కొరునికి శక్య మగునా?

హను—(నవ్వి) విభీషణానుగ్రహమున హనుమంతుండు బ్రతికె. విభీషణునయసంభాషణము రావణు నడికట్టె. లేకున్న సుతద్రోహియగు హనుమంతునిఁ జంపుట రావణునికెంత? సహనమే లేకున్న జంభాసురాది దిక్పాలుర శిక్షించిన రావణుని చంద్రహాసము సహించియుండునా?

భీము—(కోప మభినయించును.)

హను—(తనలో)ఇది యేమియాశ్చర్యము! పండ్లు గీటించుచున్నాఁడు. నేత్రములు రక్తిమ నొందుచున్నయవి. అధరము కొరుకుచున్నాఁడు. కపోలములు చెమ్మటపట్టుచున్నయవి. కనుబొమలు ముడివడు చున్నవి. ఈ వికారము ముఖమందలి కోపారంభము చెప్పక చెప్పుచున్న యది. నాపైఁ బడునని యనుమాన మగుచున్నది. అయినను నదియుఁ జూచెదఁగాక.

భీము—(క్రోపముగ) ఓరీ! దుష్టమర్కటమా! లంకాపురీనివాసులగు వీరభటులసారము బాగుగ గుర్తెఱింగిన బాహుబలము గల యా మహావీరుఁడు సర్వజ్ఞుఁడు, అట్టి మహావీర స్తవమునందు వినిన దంత యు వ్యతిరేకముగ భాషించుచున్నాఁడవు. ఇట్టి విపరీతసంభాషణాసే యు నీవు మహాపాపివి. ఇట్టి నిన్ను మననీయఁదగదు. కావున నీ వాల మునుబట్టి గిరగిరదిప్పి నేలం గొట్టి నిను మట్టుపెట్టెదను చూడుము. (అని వాలము నెత్తబోవును. కదల కుండును)

(తనలో) ఏమి యాశ్చర్యము! నాబలంబంతయు నీవాలము నెత్తఁ జాలకుండెనే! చూడ నీతఁ డొక మాయావివలె నున్నాఁడు. (లేచి ప్రకాశముగా) ఓరీ! నీవు నను వంచింపవచ్చిన మాయారక్కసుఁడ వని యిప్పుడు తెలిసికొంటిని. బకాసురునియింటికి నిన్నతిథిగ నిప్పు డే పంపెదను చూడుము. అదిగో ఆసాలముం బెరికి తెచ్చి దానిచే నిను మోది చంపెదను. (అని తెరలోని కురుకును)

హను—(తనలో)నాపరీక్షించుటచాలును. ఇంకవీనిం బ్రసన్నునిఁ జేసెదఁ గాక. నిజస్వరూపముఁ దాల్చెదను (అని తెరలోని కరిగి నిజరూప మున వచ్చి కూర్చుండియుండును)

భీము—(తెరలో నుండి) ఓరీ నిశాటా!

గీ॥ మాయవేషంబు దాలిచి • మహితయశుని
సచ్చరిత్రంబు మృషయంచు • ముచ్చటించు
నిన్ను నీవటభూజాన • నిహతుఁ జేతు
హనుమపదపద్మములయాన • గనుమి యిపుడె.

(అని యొక చెట్టుతో వచ్చి నిజరూపమున నున్న హనుమంతునిఁ జూచి) ఇది యేమి? పెద్దలు సెప్పెడి వర్ణనమునకు సరిపోయి యు న్నాఁడు. హనుమంతుండా యేమి! లేక యిదియు నీరక్కసిమాయ యా? (వినుట నభినయించి) ఆహా! అశరీరవాణి యే మనుచున్నది! నిజముగ నంజనీతనయుండని యా? ధన్యుఁడను! ధన్యుఁడను! (వృత్తము

పార వైచి) అయ్యో! ఎంత పొరబడితిని! యెంతపని చేసితిని! (సమీపించి) అన్నా! హనుమన్నా! క్షమియింపుఁడు, నాజన్మంబు ధన్యత నొందె. (పాదాక్రాంతుఁడై)

ద్విపద.

జయ దయాపాథోధి! జయపుణ్యమూర్తి!
జయ దశదిగ్వ్యాప్త! సాంద్రసత్కీర్తి!
జయ దీనపోషణ! జయసత్కృపాంగ!
జయ జయ శ్రీరామ చరణాబ్జభృంగ!
జయ జితదైతేయ! సన్మునిగేయ!
జయ భక్తఫలదాయ! జయ యాంజనేయ!

క॥ అపరాధిని దురితాత్ముఁడఁ
గపటమతిన్ జడుఁడఁ గన్న గానక మీకే
నపచార మొనర్చితి నన్
గృపతో మన్నింపఁగదవె కేసరితనయా!

హను—(గ్రుచ్చియెత్తి) తమ్ముఁడా! నీశక్తిసామర్థ్యంబు లెఱుంగఁగోరి యిట్లొనర్చితిని. నాయందు నీకుఁగల యవ్యాజప్రేమను దెలిసికొంటిని. సంతసమయ్యె. నీవెద్దియేని గోరు మిచ్చెదను. దుష్టులగు దుర్యోధనాదులతోఁ బోరుకల్గిన యెడ నీపక్షమున నిల్చి నీకు జయంబు చేకూరఁజేసెదఁ,—గావలయునా?

భీము—మహాత్మా! తమయంత మహాశక్తివంతులము కాకున్నను దుర్యోధనాదుల నిర్జించుటకుఁ దమవంటివారికి శ్రమనియ్యనక్కఱలేదు. అయినను నట్టిది సంభవించినఁ దామాసమయమున మా విజయమును గోరుచు నటనిల్చి సంగరప్రదర్శనమును గాంచఁగోరెదను.

హను—అట్లయిన నర్జునుని రథకేతనమున నిల్చియుండెదఁగాక.

భీము—మహాప్రసాదము. ధన్యులము!

హను—ఇంక నీకు సౌగంధికములున్న జాడలఁ దెలుపవలయునా?

భీము—మహాప్రసాదము! (అని చేతులుజోడించి నిల్చును)

హను—(పైనఁ జేయివైచి) ఇక్కడికిఁ జక్కఁగ నుత్తరమునకుఁ బోవంబోవ రజతాచలం బొండు గన్పడియెడిని. అప్పైఁ గొంత దవ్వరిగితివేని,

సీ॥ రజతకాంచన నవ । రత్న సంకలితమా
సాలగోపురధామ । జాలకములు
లాలితాగణ్య కల్యాణ సంపదల కా
ధారంబగు నవని।ధానములును
వలనొప్పు పుష్పక । ప్రతిమానతను మించు
నానామణిస్యందన।ప్రతతియు
శతధృతికైన నెంచ।గరాని ఘనబలో
న్నతులగు యక్షాధి । నాయకులును
గలిగి భూలలనా మణి । పొలుపు నిలుపఁ
బెట్టనోనినట్టి పాపట । బొట్టనంగ
నమరు నగభేది పుటభేద।నమునకన్న
రమ్యతరమైన యలకాపు।రం బొకండు.

అప్పట్టణంబునకు శౌర్యాటోపుండును దినరాడ తేజోవిరాజితుండును, నరిభయంకరుండును, గఱకంఠు పరమమిత్రుండును నగు కుబేరుం డధిపతి. అతండు విహారార్థము బహువిధఫలవృక్షతరులతా వితానముచే నతి రమణీయంబగు నొక యుద్యానవనంబు నిర్మింపఁ జేసె. అద్దాని మధ్యంబునఁ గాసారం బొండుకలదు. అందు కనక కుసుమంబులు కలవు. ఆ కొలనికి నలుగడల మహాబలోపేతులగు యక్షదానవ గంధర్వ కిన్నరులు క్రమముగఁ దమ తమ బలంబుల తోడ జాగరూకులై కావలి యుందురు. వారల సమరంబున

సాధించి కమలంబులఁ దెచ్చుట కష్టసాధ్యము. కావున దేశ కాల పాత్రములు దెలిసికొని ప్రవర్తించి సఫలీకృత మనోరథుండ వగుము.

భీము—చిత్తము. (అని నమస్కరించును.)

హను—విజయోస్తు! విజయోస్తు! (నిష్క్రమించును.)

భీము—(నడచుచు) ఈ హనుమదీశ్వరుఁడు చెప్పు విధముం గన నేను రజతాద్రికవ్వల గల కుబేరనగరమునకుఁ బోవలసి వచ్చెను. కాని మాయన్న నారాయకై యెంత విచారించుచుండునో కదా?

(నిష్క్రమించును.)

ఇది తృతీయాంకము

శ్రీ

హయగ్రీవాయ నమః

భీమప్రతిజ్ఞ

చతుర్థాంకము

(ధర్మజ, నకుల, సహదేవుల ప్రవేశము.)

ధర్మ—తమ్ముఁడా, నకులా!

గీ॥ వనవిహారంబు సేయంగఁ । జనినయట్టి
ద్రౌపదియు భీమసేనుండుఁ । దడసి రింకఁ
జేర రారైరి; ద్విజరాజు । చేరె గూండ్ల;
గింక మసలుటకేమి యూ।హింపనైతి.

అదేమొ కాని వామభుజంబు వేమా రదరుచునుండె. ఏమీ యీ యపశకునంబులు! అయ్యో! యెంత వలదని వారించినను నావంతయు వినక తాఁ బట్టిన కుందేటికి మూఁడేకాళ్ళని పట్టు బట్టి చని నట్టడవుల నేగుట్టల పాలైరో కదా? అయ్యో!

నకు—అగ్రజా! ఏల మీరిట్లు చింతిల్లెదరు? వనమునం దందందుఁ గల చోద్యముల నేత్రానందంబుగఁ గన్గొనుచు వారిరువురుఁ గడు దవ్వరిగి తిరిగి వచ్చుట కొంత యాలస్యంబయి యుండ నోవు. అంతియె కాని మఱొండు కారణంబుండదు. దినకరుండు చరమగిరి కరుగుచుండెఁ గాన నిఁక వారిప్పుడే మఱలి వచ్చుచుందురు. అయినను జూచివచ్చెదను. (కొంతదూరమున కేగి నలుదిక్కులఁ జూచి ఆతురతతోఁ దిరిగి వచ్చి) అగ్రజా! విచారింపకుఁడు.

అల్లదిగో, అనతిదూరంబున నొక యరదంబుపై నిర్వు రిద్యోడ కేతెంచు చున్నట్టులఁ గన్పట్టు చున్నది. వారలు మన ద్రుపదరాజ నందనియు, భీమసేనుండును నని తోఁచెడిని.

ధర్మ—అట్టులనా? వారలిం కెంత దవ్వున నుండిరో!

నకు—(చూచి) అదిగో యిటు వచ్చుచున్నారు—భీమసేనాత్మజుండును, మన ద్రౌపదియు.

(విన్నఁబోయిన మోముతో ద్రౌపదియుఁ, బుష్పముతో ఘటోత్కచుఁడును బ్రవేశింతురు.)

ఘటో—జనకా! నమస్కరించు చున్నాఁడ.

ధర్మ—ఆయుష్మాన్భవ! కుమారా! నీతండ్రి యెక్కడ?

ఘటో—తండ్రీ! ఈ కనకాబ్జముం గొనుఁడు.

ధర్మ—(~~అందుకొని~~, చూచి, ఆఘ్రాణించి) ఆహా!

గీ॥ అబ్జ లావణ్యమును గొని। యాడ వశమె
పూవుసెత్తావి నింతని । పొగడఁ దరమె
ధర్మ నిర్మితమై సౌర। భంబుఁ గనుట
దీని కెనయగుదాని జ। గానఁ గాన.

సరియె కాని, నాయనా! మీనాయన యెక్కడ? (ద్రౌపదిం జూచి) అదియేమి? ఏలొకో యీపాంచాలనృపాలునిబాల బాల చంద్రునిం బోలు నిటలాలకంబు వ్రేల వైచి తెల తెలఁ బోవుచు మది కలంగిన తెఱంగునఁ గన్పట్టుచున్నయది. ఏమియుఁ గీడు మూడదుకదా? పాపంబు శమించుఁ గాక! (ద్రౌపది నుద్దేశించి) పాంచాలరాజనందనీ! భీమసేనుం డేడ?

చ॥ వలదని పెక్కుభంగులను । బల్కిన నీచెవి కెక్కనీక పో
వలసినదే యటంచుఁ జల। పట్టి గదాయుధుఁ గూడి కాననం
బులఁ దిరుగాడ బోయితివి । పో, పవనాత్మజు నెందుఁ బంచితో
తెలుపుము మీర లిందు జను। దెంచియు నాతఁడు రాకయుంటకుఁగా,

ద్రౌప—(తలవంచి కన్నీ రద్దికొనుచు గద్గద స్వరమున)

శా॥ భూనాథా! భవదాజ్ఞఁ గైకొని వనంబుం జొచ్చి మీ సోదరుం
డేనుం బోవుచునుండ మార్గమున మే మీ పుష్పరాజంబు నే
త్రానందంబుగఁ గంటి; మట్టి నవహేమాబ్జంబులం దెమ్మనం
గా నాకోరిక దీర్తునంచుఁ జనియెన్ గాంతారమధ్యస్థలిన్.

ధర్మ—ఆహా! యెంత మోసము పొసఁగె! కుమారా! హిడింబ భాగినేయా!

ఉ॥ దానవనాథ! నాయనుఁగుఁ దమ్ముఁడు భీముఁడు తోడు వీడి తాఁ
గానకు నేగె హేమసుమకాండములన్ గొనితేర; నయ్యెడన్
దానవసిద్ధ యక్షసుర నాథులుఁ గిమ్మురఁ బోలు నక్కటా
తా నెటు వారలం గడచి తమ్ములఁ దెచ్చునొ తోఁచకుండెడిన్.

అచట [illegible] మోస [illegible] పొసఁగెనో. లేకున్న దా నేల రా నాలసించు? ఎవ్వరు సాయపడి యుందురు? కలహం బెంత బహుళంబుగ గల్గెనో? (ఘటోత్కచు నుద్దేశించి) అయ్యో, తండ్రీ! నీ వీక్షణం బచటికిఁ జని, మీతండ్రి సేమం బారసి, యా మేలువార్తఁ దెచ్చి నా వీనులకు విందొనర్పకుంటివేని నామదిఁ గల దిగులు తీర నేరదు. సత్వరంబుగఁ బొమ్ము నాయనా!

ఘటో—జనకా!

ఉ॥ పావనమూర్తి! యోమహిత బంధురకీర్తి! భవత్పదాబ్జసం
సేవ నొనర్చుచున్ గొలుచు సేవకుఁడే నిటనుండ, నిందిరా
దేవికి భర్తయైన వసుదేవకుమారకుఁ డాప్తబంధుఁడై
కావఁగ దా నటుండ భయకారణ మెన్నఁడు గల్గనేర్చునే?

యుష్మద్దయా వీక్షణంబులే భవత్సహోదరులకు వజ్రకవచంబులై చెలంగు. వారలు తమ సన్నిధి నున్నంతవరకా శితికంఠుండైనఁ జెనకఁ గల్గునా? అయినను తండ్రీ! మీ మనమునం దనుమానము కలదేని యిప్డే వాయునందనుఁ గలయ వనమునకుం జని.

శా॥ముల్లోకంబులు నెత్తివచ్చినను నిర్మూలించి మాయయ్యకు త్యుల్లాసం బొనఁగూర్చి, కంజములు సొంపొప్పారఁగా దెచ్చి, మా తల్లిం జేయు దభీష్ట సిద్ధివడయన్, దండిన్ మరుత్పుత్రు మీ కెల్లం జూపి, ముదంబుఁ గూర్తు నదిగో యేనిప్డు దీప్పట్టునన్.

ధర్మ—కుమారా! నీ శక్తికి సంతసించితిని. (ఒకదిక్కుచూచి) అల్ల దిగో, నారదమహాముని యిటకు వచ్చుచున్నవాఁడు. ఆ త్రిలోక సంచారిచే మన భీమసేనునిజాడఁ దెలిసికొని యావలఁ బోవు టుచితము. కావున యొక్కింత యాలసింపుము.

(నారదుఁడు పాడుచుఁ బ్రవేశించును)

ధర్మ—(ఎదురేగి) మౌనికులావతంసా! నమస్కారము.

నార—జయోస్తు! జయోస్తు!

ధర్మ—భవద్దర్శన సుకృతంబుచే మదీయ జన్మ సాఫల్యంబయ్యె. అయ్యుచితాసనము నలంకరింపుఁడు.

నార—(కూర్చుండి) ధర్మనందనా! ఏల నీ వివ్లున్నాఁడవు? విశేషము యేమి?

ధర్మ—స్వామీ! ముల్లోకంబులం దెల్లయెడలఁ గలయఁ దిరుగు భవాదృశ మునితల్లజులకుఁ దెల్లంబుగాని విశేషంబు లున్న వనుట కల్ల. అట్టియెడ నెఱుఁగనట్లు నన్నడిగెద రేల? అయినను నావలన వినఁగోరుదురేని విశదీకరించెద నవధరింపుఁడు. నాతమ్ముం డగు భీమసేనుండు సౌగంధికకుసుమంబులకేగి యింకను రాఁడయ్యె. అదియే విషాద కారణంబు. త్రిలోక సంచారు లగు తామిప్పుడు "భీమసేనుం డెందుండెఁ? క్షేమంబుగ నుండెనా?"—యీ మేలువార్తలు నాకెఱింగించి నన్ను సంతుష్టాంతరంగుం జేయ వేఁడెద.

నార—చింతిల్లకుము. (దివ్యదృష్టిం జూచు టభినయించి) ధర్మనందనా! తెల్పెదను వినుము.

మ॥ అవనీనాథ! ధనత్స్వామినందనుడు తానశ్వాక్షి కష్టంబుఁ గూ
ర్చ వనంబందుఁ జరింపుచుండ నొకచో వాతాత్మజుం గాంచి పో
వు విధం బాతనిచే నెఱింగి చని యంభోజాకరంబుం గనెన్
రవి యస్తాద్రికిఁ జేరునంత కట నో రాజన్యచూడామణీ!

చూచి, యాకమలాకరంబునం గల సుమకాండంబులం గని సంతసిల్లి వానిఁ గొనిపోవుదునని యాపొంతఁ గాపున్న యక్ష, రాక్షస, గంధర్వ, కిన్నర బలంబుల కధ్యక్షు లగు వారలకుఁ దెల్ప వారు తమ యేలిక యగు కుబేరుని యనుమతి వడసి తీసికొని పొమ్మని నుడివిరి. అందుల కాతండు. 'ఓయీ! యీ సరోవరము పర్వతరాజ మధ్యంబునం గల సెలయేరులచే నేర్పడినది. కాన నిది యెల్లర సొత్తుగాని యొక్కని సొత్తుగాదు. కుబేరుని సొత్తగుట కాతఁడు క్రయమునకుఁ బడసెనా, లేక మొదట తానే దాని నిర్మించెనా? నేను శ్రేష్ఠమైన క్షత్రియవంశజుండ నగుట నితరుల యాచింప నొల్ల. క్షత్రియుండు తన భుజాబలమునఁ బరవిత్తములఁ గొని యాచకుల కొసంగి కీర్తిచంద్రికల దిగ్భిత్తులఁ బర్వఁ జేయును. కావున నేను మీ కుబేరుని యాచింపక యీ సరస్సునం బ్రవేశించి పుష్పములఁ గొనిపోఁ గూడదా యేమి?' అనుచు వారల సరకుఁ గొనక నాకాసారముం జొచ్చి సౌగంధికములఁ గోసికొనుచుండ వారలు కోపించి భీమునితోఁ గయ్యమొనర్పఁ గడంగిరి.—

ధర్మ—ఆహా! ఏమి వీని సాహసము! అటుతర్వాత?

నార—అటుతర్వాత నాబలంబులన్నియు ననిలనందనుని చేఁ బొలియింపఁ బడుటయు, నవ్వార్త హతశేషులవలనఁ దెలిసికొని కుబేరుఁడు తన కుమారుండగు నలకూబరుని సైన్య సమేతముగ మీ తమ్మునిపైకి దేపకడఁ బంపనుండె. రణంబు దారుణంబుగ జరుగఁ గలదు. కావున నీవు నలకూబరుండు మార్కొనక మున్న

క॥ అనుజాలతో విప్రులతో
దనుజ ప్రకరంబుతోడ । ద్రౌపదితోడన్
జనుమీ నరనాథ! యనిల
తనయునిఁ జేరంగ నింకఁ । దడయక వేగన్.

ఇదియే నాయభిప్రాయము. కర్తవ్యం బాలోచించుకొనుము. ఈమార్గంబునఁజనుచు మీ రిచ్చట నుంట విని మిముఁ జూచుకోరిక నిట వచ్చితి. సంతసమయ్యె. నేఁ బోయివచ్చెద.

ధర్మ—చిత్తము. (నమస్కరించును)

నార—జయీభవ! (నిష్క్రమించును.)

ధర్మ—కుమారా! వింటివా? ఇఁకఁ గ్షణకాలంబైన నిందుండఁజనదు. కావున మన మెల్లరము బోవుదము. నీవు నీదనుజబలంబులఁగూర్చుకొని సత్వరంబున విచ్చేయుము. నేనును బ్రయాణ సన్నద్ధుండనయ్యెద.

ఘటో—చిత్తము. అటులనే యొనర్చెద. (నిష్క్రమింతురు)

(బదరికావనమార్గము)

నార—(నడుచుచు) ఆహా! నేఁడేయు నిత్యైకాదశీవ్రతసమాప్తి నేఁడుగదా యొనర్పఁగంటి. ఇఁక ద్వాదశీపారణంబునకు వలయుఁ బరికరంబులఁ జేకూర్చుకొనవలయును. ఇంతవఱకుఁ దండులంబుల సేకరింపఁగల్గితి. ఇంక నవి పచనంబు సేయ, దానిలోనికి శాకంబులును, అచ్చళ్ళును, సూరుబిండులును, నతిరసంబులును, నాయ్యంగపీనంబును, లిచ్చిలదధియు, నాయత్తపఱచుకొనఁ బ్రయత్నింపవలసియున్నది. ఆహా! నేఁడుగదా బ్రేవుమనునట్లు తృప్తిగఁగుత్తుకబంటమెక్కనుంటి ఇట్టిభోజనంబు తిరిగి యెన్నఁడు లభించునోగదా! ముందేమియాలోచన? (ఆలోచించిన టభినయించి)- ఇప్పుడ గజపురంబునకరిగి రాగాజున కీవార్త దెలిపి, ధర్మనందనునకు సాయపడఁ జనుమని యిచ్చకములఁ బల్కవచ్చెద. అట్లైని దుర్యోధనుండే కర్తవ్యం బూహింపఁగలఁడు. దారినడుచుచుఁ దర్వాత సేయునది యోజించెదఁగాక,

(నిష్క్రమించును)

శ్రీ

హయగ్రీవాయ నమః

భీమప్రతిజ్ఞ

పంచమాంకము

— హస్తినాపుర రాజసభ —

(గురు, కృప, కర్ణ, అశ్వత్థామాదులతో దుర్యోధనుని కొలువు)

సేవ—(ప్రవేశించి) కౌరవరాజకంఠీరవా! హజారముకడ నారద మహామునీంద్రుఁడు తమ దర్శనంబునకై వేచియున్నవాఁడు.

దుర్యో—(తనలో) ఈతఁ డెవ్వియైనఁ గ్రొత్తవార్తలఁ గొన్నిటి దెల్పఁ గలండు. (ప్రకా) సత్వరము లోనికిఁ గొనిరమ్ము.

సేవ—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

నార—(ప్రవేశించును.)

దుర్యో—(ఎదు రేగి) మునికులతిలకా! నమస్కరించుచున్నాఁడ.

నార—మనోవాంఛాఫలసిద్ధి రస్తు!

దుర్యో—అయున్నతాసన మలంకరింపుఁడు.

నార—(కూర్చుండి) రాజేంద్రా! నీరాజ్యమునం దందఱు క్షేమమా?

దుర్యో—స్వామీ! భవత్కృపాకటాక్ష వీక్షణంబున నందఱము క్షేమముగ నున్నారము. త్రిలోకసంచారమూర్తీ! త్రిలోకంబులయందు వింత లెవ్వియైనఁ గలవేని విన్నవింపఁ బ్రార్థించువాఁడ.

నార—కురుకులసార్వభౌమా! అన్ని విశేషంబుల కేమిగాని, నీకు హితం బగు దాని నొక్కటి దెల్పెద వినుము.

దుర్యో—అది యెయ్యది?

నార—సీ॥ అలకాధిపతిసైనికులకు భీమునకును
గలనైన నెఱుఁగని కయ్యమెద వె

దుర్యో—కయ్యంబునకుఁ గల కారణం బెయ్యది
చయ్యనఁ దెల్పుమీ సంయమీంద్ర

నార—కనకాబ్జముల నిమ్మ టనియున్న నీకున్న
వైరంబు పోసఁగె నో పార్థివేంద్ర

దుర్యో—కనకాబ్జముల నేల కావలెనంచు నా
పాండుతనూజుండు వారిఁ గోరె?

నార—గీ॥ వనవిహారంబు సేయుచు వాయుసుతుఁడుఁ
గృష్ణయును వనమున సంచరింపుచుండ
నొక్క కనకాబ్జమును గాంచి యువిద యట్టి
విరులఁ దెమ్మంచుఁ గోరె నా భీమసేను.

అందుల కాతం డవ్విరుల వారి నిమ్మంచు నడిగె.

దుర్యో—సరి సరి. అదియా కారణము! తరువాత?

నార—తరువాత నే మున్నయది? అవ్వార్త విని కలఁకఁజెందిన మనంబుఁ గలవాఁడై భూసురాళితోడను, పాంచాలితోడను బదరికావనంబున నుండి ధర్మనందనుఁ డిప్పుడే మరున్నందనుఁ గలయఁబోవుచున్నాఁడు. పాప మా సమరభీకరుం డగు నర్జునుం డమరావతీపురంబున కేగి యింకను రాఁడయ్యె. ఇంతకు,

ఉ॥ అక్కట యక్షసైన్యనిచయంబులు క్రూరత భీమసేను నే
యిక్కటు లందఁజేయునో? మహీధవ! యెంతటివీరుఁడైన దా
నొక్కనిపోరనేర్చునె యనిన్ బదిమందికి నొక్కఁడైన వోఁ?
జిక్కదె సర్పమెుండు చలిచీమ లనేకము గూడివచ్చినన్॥

కావున నో వీరాగ్రగణ్యా! నీ వేగి భీమసేను విడిపించి కీర్తిచంద్రికల దిగంతములఁ బర్వఁజేయుము. సాటిలేని ప్రాణనాథుండవు. నీనమ్ముఖమ్మున లెక్క కెక్కుడగు యోధవరు లనేకు లున్నవారలు.

గీ॥ అన్నదమ్ములయం దెట్టి । యలుకలున్నఁ
బరులు తనవారిపై నెత్తి । వచ్చి రేని
నపుడు తనవారిఁ గాపాడ । నర్హమండ్రు
కాన వారల రక్షింపఁ । గడఁగుటొప్పు॥

ఉన్నది యున్నయట్టులఁ దెల్పితి. ఆపైని నీయిష్టము. తల్లికి లేని దయ దాదికేల? నేఁ బోయివచ్చెద. (వెడలును)

దుర్యో—చిత్తము. (లేచి కూర్చుండును, సభ్యుల నుద్దేశించి)

గురు కృప కర్ణ గాంగేయాది మహాయోధవరులారా! యీ నారదమహామునీంద్రుం డాడిన వచనంబుల మీరెల్లరు వినియేయుంటిరి కదా? ఇఁక మనము యుద్ధసన్నద్ధులమయి యుండవలయు. రేపకడ పయనంబు సేయవలయు. కావున నేటి కీసభ జాలింతము మీరేగి మీమీ ప్రయత్నంబులయం దుండుఁడు. (లేచిపోవును)

ద్రోణా—(నడచుచు తనలో) ఓహో, ఇది కడు వింతగ నున్నయది. ఏమీ! దుర్యోధనుఁ డేగి పాండవులఁ గావఁజూచునా? నే నమ్మజాల.—అయినను నేఁటి కేది యెట్టుల జరుగునో యెవరు చెప్పగలరు? దుర్యోధనుండుమాత్రము పాండవులకు సాయపడఁ దలపఁ గూడదా యేమి? పాండవులకు మంచికాల మాసన్నమాయెనో, యేమో? అయినను దాని సత్యాసత్యము లిప్పుడే తెలియఁగలవు.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

(కర్ణ దుర్యోధనుల ప్రవేశము.)

దుర్యో—(కర్ణుని చేయిపట్టుకొని) శౌర్యధారేయా! రాధేయా! నేఁడుగదా మనకోర్కె లీడేఱఁ గంటిమి.

చ॥ కనుఁగొనఁ గంటివో నరసు । కైవడినున్న పరాక్రమాఢ్యులో
యనిలజు తేంద్రసూను లన । నత్యధికంబగు భీతిఁ జెంద న

మ్మనమున హాయి గల్గు, ననుమానము లేదిఁక, నేఁడు భీముఁ డా
ధనదు నెదిర్చి త్రెళ్ళుటది తథ్యము తథ్యము యుద్ధభూస్థలిన్.

పగసాధింపఁ బ్రయత్నింపు చున్నంతఁ గాకతాళీయన్యాయం బుగ దానియంత నదియే సంప్రాప్తమయ్యె. అర్జునుం డొక్కరుండు మిగిలిన నాహవస్థలి వాని నిర్జింపనగు. కావున మన మిప్పుడ నిజసేనాసమేతులమై చని ధర్మజుని నకుల సహదేవులను బొలియించి ద్రుపదరాజపట్టిని పట్టి తేవలయు. మంచి తరుణము దొఱకినది.

కర్ణ—(క్రోధముతో) ఏమేమీ, కురురాజాగ్రణీ! స్థూలసూక్ష్మంబు లెఱుంగనట్లు బల్కుచుంటిరి. ఏల భీమార్జునుల నట్లు స్తుతింపు చుంటిరి? ఛీ!

మ॥ కరముల్ విప్రులపల్లెలం దిరిగి భిక్షంబెత్తి దైన్యంబున
న్పరదేశస్థులఁ బోలెఁ దా మొరులపంచల్ జేరి జీవించు నా
నరునిన్ భీమునిఁ బెద్దఁ జేసెద రొకో నామ్రోల, వారన్న సం
గరరంగంబున నాకు లెక్కయె, వడిన్ ఖండింతు దర్పోద్ధతిన్.

నాయంతటి సాహసప్రతిభగలవాఁడు నీదండఁ గొలువుండ, నయ్యధమాధములం గాంచి మది దిగులంద నగునా? ఆ పందల సాహసంబులు మీ రెఱుంగకుందురా?

ఉ॥ వారలె శౌర్యసంపదలు వారికిఁ గల్గిన వారలైన, నెం
పార నెదిర్చి నిల్వరొకొ యాయుధముల్ హరియింప నెంచుచో,
శూరతఁ జూపరారొ సభఁ జూడఁగ ద్రౌపది కోకలూడ్చుచోఁ,
బోరఁగ లేరొ తమ్ముఁ బురమున్ వెడలింపఁ గడంగుచున్నచోన్.

కావున నో భూరమణా, సెలవయ్యెనేని నే నొక్కరుండ చని యా భీమార్జునులకుఁ ద్రిమూర్తులు తోడువచ్చినను వారలను నుగ్గునూచంబుగ మ్రగ్గఁ జేయఁ జాలుదు. ఇప్పుడు

మ॥ కవలన్ ధర్మతనూజు సంగరమునన్ ఖండించి పాంచాలి నే
నవలీలన్ గొని తెచ్చి యర్పణముఁ జేయంజాలుదున్ మీకు...

దుర్యో—(కౌగలించుకొని) రాధేయా !

సీ॥ జవసత్వంబు లెఱుంగనే దివిజులన్ సాధింపఁగా నేర్తు, నీ
భువి సామాన్యుల పాండుసూనులను నిర్మూలింప లేకుందువే ?

నీ మనం బెఱుంగ నట్లంటిఁగాని వీరాగ్రగణ్యా! భీతిచే ననుట గాదు. నీవంటి శౌర్యాటోపుం డీ భూమండలంబున నుండునా? అట్టి నీవు నాకడనుండ నాకేటి వెఱపు? అకారణంబుగ నీమది నొప్పించి నందులకు నన్ను మన్నింపఁగోరెద.

కర్ణ—(ఉప్పొంగుచు) రాజమార్తాండా! మీయట్టివాని నేనా మన్నించుట! పాండవులఁ బొగడుటలు మీవలన వినుటచే జనించిన కోపానలజ్వాలలకుఁ దాళఁజాలక నే నట్లంటిఁగాని మరొక్కటికాదు. మనమింక నిముసంబైన మసలక పాండవవనదహనంబునకుఁ బోదము రండు. (నిష్క్రమింతురు)

బదరికావన ప్రవేశము.

(ప్రవేశము—దుర్యోధన, భీష్మ, ద్రోణ, కృప, శ్వత్థామ, కర్ణులు.)

దుర్యో—(వెదకుచు నాతురతతో) అంగరాజా! పాండవు లెక్కడ? ఇదియే కదా నారదమౌనీంద్రుండు తెల్పిన స్థలము? ముందేగి యుండిరా యేమి? (దూరమునఁ జూచి)

చ॥ అదెయదె పోవుచుండి రిపు డల్లదె కంటిరె పాండుసూనులన్
వదలక వెంటనంటి యమనందను నీల్గఁగఁ జేసి తమ్ములన్
జదియఁగఁగొట్టి, తెమ్ము జలజాయత నేత్రి, సువర్ణగాత్రి, ష
ట్పదకులవేణి, నాజలజపాణినిఁ, బాండుతనూజురాణినిన్.

భీష్మ—(కోపముతో) దుర్యోధనా! ఏమీ? ఇంతటి దుర్మార్గమా? ఇట్టి దుష్టచేష్టలు నిన్నుఁగట్టి కుడుపవా?

మా॥ ఘోరతరంబగు పాపచయంబులఁ । గొంకక చేసిన నూరకె పో
నేరున, ధారుణినొందవె నీపాటు । నెయ్యమునఁ జూపఁగవచ్చియు ముం
దారయకే కుటిలంబుఁ దలంచుట । న్యాయమె భూవర! శత్రుఁడవై
పోరఁగరాదె హటాహటి నిల్చి న । పుజ్వలకీర్తు లెసంగ ననిన్.

భీ॥ ఈరేడు జగంబుల నీచెడు బుద్ధులఁ దలంచిన మాత్ర, నే మానిసి కైన హాని వాటిల్ల కుండునా? ఔరా, ఏమి నీ దురహంకారము! నిన్ను నీ వెఱుంగ వైతివి?

చ॥ "అరయఁగఁ బాండుసూను లరు । దైన పరాక్రమవంతు లెంతయున్
హరికృప వారిపట్లఁ గల, । దారుణవీరులఁ గెల్వ నేరికిన్
దరమగు, వీరిలోన నిది । తప్పని చెప్పఁగలాఁడు లేఁడె" యం
దురు జనులెల్ల; మమ్మిటుల । దూఱులఁ జేయఁ దలంపఁబోకుమీ!

మా యపకీర్తిఁ బాయఁ జేయుట కయిన మానుకులఁ జెవినిడి, యవ్విధమున నడిచిన బాగుపడఁ గలవు. కాదేని నీ దుష్ట చతుష్టయముతోడ నీ చతురంగ బలంబులు గలసిఁ బొలియఁ గలవు. (అనియొక పుల్ల విరిచి వైచును)

కర్ణు—(కోపముతో) శంతనతనూభవా! శత్రుపక్షపాతీ!

చ॥ వెఱపొకయింతలే కిటుల । వెంగలిపల్కులు పల్కెనౌ నె? యం
దఱికిని దాతనంచు మదిఁ । దట్టిన గర్వము తోడ తేనియుం
దఱ మము సడ్డసేయ కన । ధర్మమెపో, హితశత్రులంచు నీ
మ్మెఱుఁగమె, పాండవేయులన । నెక్కుడుగాఁ బడిచత్తురెప్పుడున్.

కాకున్న

ఉ॥ పాండవులన్న నెంత? యదు । పాండవనన్ దుడిన నెంత మాకు? భూ
మండలిలోన మమ్మెదిరి । మాఱొడ్డనఁజాలిన వీరుఁడున్నె? భీ
ఖండనమందు నిల్చినను । పాండుసుతుల్ పడు పాట్లఁ జూడు, వే
నండపురాధినాథుఁడరిఁ । దత్తరమందుచుఁ బల్కనమ్మెనే?

ఆచార్యా! సంగర రంగంబుననిల్చి రిపుసంఘుల నిర్జించుటయో లేక వారి బారిఁ బడుటయో శూరుని దారి. అటుగాక,

ఉ॥ కేలను బాణముల్ దొడిగి ♦ క్రించుకనంబున నిల్చియుండఁగా
నేల? విరోధిసైన్యముల ♦ నెక్కుడుగాఁ దలపోసి కుంకఁగా
నేల? శరంబుల న్విడిచి ♦ యిప్పుడె చావఁగరాదె? యొప్పునే
బోలను గాజులందొడిగి ♦ మూల వసింపఁగ స్త్రీలపోలికన్॥

అశ్వ—ఓరీ, వ్యర్థప్రలాపీ! ఏమేమీ? (దుర్యోధనునిఁజూచి) కురురాజాగ్రణీ! ఆసూతపుత్త్రుఁ డెట్లాడుచున్నాఁడో చూడుము. అనీచుఁడట్లు పేలుటకు,

చ॥ కల దొకతప్పు నీయెడను, ♦ కౌరవ వంశపయోధిచంద్రమా!
ఖలుఁడగు సూతపుత్త్రునకు ♦ గాదిలి మిత్త్రుఁడవై మెలంగుచున్
కులువతినంబుచే నతఁడు ♦ తోఁచిన యోజనలెల్లఁ బల్కఁగే
వల మని వేదవాక్కులని ♦ భావమునం దలపోయుచుంటచేన్.

ఇదియే నీపట్లఁ గల నేరము. కాని,

ఉ॥ రంగగుమైత్రి నాతఁ డనురక్తి మెలంగుచు నచ్చఁ బల్కు తా
సంగర రంగమందు నినుఁ ♦ జావఁగఁ జూచెద నంచు నాత్మ ను
ప్పొంగుచు నున్నవాఁ డతని ♦ మోసమెఱుంగవు; వీనిఁ గాంచుమీ
యుంగిటియందు బెల్లమును ♦ నాత్మవిషంబు గలట్టివానిఁగన్.

నిన్నిట్లు చేయుదునంచుఁ గంకణము గట్టియున్నవాఁడు. అదియునుంగాక,

చ॥ కదలని బంటువోలె, ఘన ♦ కార్ముకమున్ వడిఁ గేలఁ బూని తాఁ
గదనము నందునిల్చి నినుఁ ♦ గయ్యమునన్ గదియించి, మించి రా
మెడలక పాఱిపోవఁగల ♦ మేటిసుమీ మన సూతపుత్త్రుఁ డో
సదమలగాత్ర! యీ ఖలుని ♦ సాహస మెన్నఁ డెఱుంగకుందువే?

మఱియు, నీ దుష్టుండు భవత్సామ్రాజ్యమునకుఁ దోఁచిన ధూమకేతువు రీతి నున్నవాఁడు. కౌరవరాజేంద్రా! దుర్యోధనల

మూని పాండుసూనులకు సాయము సేయుండనుఁడు. లేదేని యా రాధేయునితోడ నీ బలంబులన్నియుఁ గలనిఁ బొలియుఁ గలవు. ఇది నిశ్చయము.

కర్ణుఁడు—ఓరీ! పిరికిపందా! వాక్శూరా!

గీ॥ ముదిమిచే బుద్ధి పెడత్రోవఁ । బోయి, శంత
నాత్మజుం డాడ లెక్కసే । యంగనైతి
నీవు నట్టుల వదరిన । నీదునాల్క
చీలిక లొనర్తు చూడు నా । సితకరాసి!

(అని కత్తిచూపి) మఱియు,

ఉ॥ నీవన నెంత మాకు, ధర । ణీపతి తా వినుచుండ నార నీ
భావము నీ నెఱుంగకయె । పల్కెదు; నాకరవాలధార నిక్
జావఁగ నేయుకున్న నర । జన్మమె నాదిఁక పేదబాపఁడా!

(అని పైకి దుముకును)

అశ్వత్థా—ఓరీ సూతపుత్రా, కౌరవవంశ నిర్మూల కారణా!
పోవకు మెందు, రమ్మి, నినుఁ । బుచ్చెద నిప్పుడె కాలుప్రోలికిన్.

(అని యెదుర్కొనును)

(కర్ణుని దుర్యోధనుండును, అశ్వత్థామను కృపాచార్యుఁడును పట్టుకొందురు.)

దుర్యో—తగదు.

	శశివదనావృత్తము:—		విను మిటు మిత్రా
ద్రోణా—	...	...	చనదిటు పుత్రా
కర్ణ—	...	...	విన నిఁకఁ దుర్గంతున్
అశ్వ—	...	...	దునిమెద వీనిన్

ద్రోణా—అయ్యో, ఏలమీరిట్లు తగవులాడెదరు. (ఒకదిక్కు జూపి) అల్లదిగో,

ఉ॥ కొండకు నుద్దియౌ తనరు । ఘోరశరీరముఁ దాల్చి నిల్చె, వే
దండపురాధినాథ! యమ దె । బాసవరాట్కులజుండు, గండ భే

రుండ పతాకముంగల మారుత్తనయుండగు భీమసేను పు
త్త్రుండు ఘటోత్కచుండ నెడి దోర్బలశాలినిఁ గాంచుఁ డెల్లరున్.
చూడఁగా నాతం డిక్కడకే వచ్చు చున్నట్లు లున్నయది. వాని నెదుర్కొన హరిహర బ్రహ్మాదులకైనఁ దరమగునా? ఈ కర్ణుని సాహసం బెంతయో కలదు. కాని యొకదానిఁ జెప్పెద వినుము.

క॥ తనబలిమి, పరులబలిమియుఁ
గనుఁగొన కెవ్వాఁడు పోరఁ గడఁగునొ వాఁడో
మనుజేంద్ర! యోటువడుగా
కని జయ మెన్నండుఁ గాంచ నగునే జగతిన్॥

పాండవుల కిప్పట్టున దండియగు రాక్షస మండలి యండగా నుండె. మన మిప్పుడు వారితోడఁ బోరి జయంబు వడయుట కల్ల. అదియుంగాక,

ఆ॥ వె॥ కినుకతోడ వారు చెనకిరా నిన్నెందు?
వారితోడ నీకు వైర మేల?
పార్థివేంద్ర, సైన్యవర్గంబుతోఁ బురిఁ
దిరిగి చేర నెంచితేని వినుము॥

చ॥ పడుచుఁ దనంపు బుద్ధులను బాయఁగఁ జేయుచుఁ బాండవేయులన్
దడయక చేరు టొప్పదియు తప్పని తోఁచిన నెల్లరిట్టి కా
రడవులనుండ కింక వెస హస్తిపురంబును జేరు టొప్పగున్
జెకుగులు రాకయుండఁ బురి జేరఁగ నీమది నెంచియున్నచోన్॥

మఱియు, మన యీ మర్మంబులఁ గనెనేని యాదనుజేంద్రుండు మనల మననీయఁడు. కావున వేగ వెడలుట మేలు.

కర్ణుడు—ఔరా! ఏమి మీ రణశూరత! చాలు! చాలు!

ఉ॥ కూరలు నూరు బిందులును గోరసమన్నము నూరుగాయలున్
బూరెలు పూరణంబులు నపూపము లప్పడముల్ చెలంగఁగాఁ
బారణఁ జేయఁగాఁ దగిన ప్రౌఢులుగా కల భండనంబునన్
బోరొనరింపఁ జాలుదురె భూసురవర్యుల మే మెఱుంగమే?

మఱియు నో పిరికిబాపఁడా!

చ॥ అడఁగె, ఘటోత్కచుం డతఁడె • యంచు వచించిన యంతమాత్ర నే
జడియుదునే! రణావనినిఁ • జక్కడఁగింపఁగలేని ధర్మజుల్?
మడియఁగఁ జేయఁజాలనొకొ • మాద్రికుమారుల భీమసూను నీ
గడియను, పాండవేయు లనఁ • గాఁ బడిచచ్చెడు వీర లౌనటే॥

అటులఁ జేయనైతినేని మీరెల్ల రప్పుడే నగియెదరు గాక.

ద్రోణా—రాధేయా!

చ॥ వెఱపొకయింతలే కిటులఁ • బ్రేలుచునుండఁగఁ జెల్ల ధారుణీ
శ్వరుకడఁ, బాండవేయులకుఁ • జాలుదె? వారికి నీకుఁ బోల్పఁగాఁ
గరిమశకాంతరంబు, మఱి • గాండివి కీడగువాఁడె లేడిటన్
గురుతుగ నీకు రాక్షసునకున్ దృణమేరుసమాన మిద్ధరన్॥

మఱియు, భీముని సాహసప్రతిభ కాబకహిడింబాది నక్తంచరులే సాక్షి. ఫల్గునుని బాహు పరాక్రమంబునకు ద్రుపదరాజనిర్మిత మత్స్య యంత్రంబే సాక్షి. కావున మన మాఘనుల జెనకఁగలుగుదుమా? ఏల నీ యోధవరులం దెల్ల ధీరుండ నని మీరిన పనులకు దారి జూపెదవు? కాదన్న వారలఁ గరువబోవుచు లజ్జాభయంబులు మాని నీ విట్టులఁ బల్కుచుంటివి. నీ పలుకు లీభూతలపతి విశ్వసింపుచుండెనని యిట్లాడు చుంటివి కాఁబోలు! మా మాటల నిసుమంతయైన వినవైతివి. ఆ ఘటోత్కచుండు నీకు బుద్ధిగఱపవలెఁ గాక! మేము చెప్పిన వినియెదవా!

గీ॥ నేరనటువంటి పనులకు • బారలిడుచు
బరుగువారినవాఁడు తా • భంగపడఁడె?
యీఁత నేరనివాఁ డేఁటి • నీఁదులాడఁ
బోవ నీటను వడి మున్గిపోవకున్న?

కాని బుడుతఁడు చెడుదారి నడుచుటఁ జూచి పెద్దవాఁ డగువాఁడు దాని వద్దనుట ధర్మము కావున ;

—మత్తకోకిలలు—

నీతిమా లిటు పాండుసూనుల • నీ వెదుర్పఁగఁ బోవుటల్
భీతిఁజెందక పర్వతేంద్రము • బిట్టు డీకొన నెంచుటల్

కర్ణుఁడు — చేతగాకిటు నీతులేటికిఁ • జెప్పఁజూచెదు, నీచ ! వే
నేతిముద్దలు మ్రింగుబాఁపలు • నేర్తురే యని నిల్వఁగన్.

అశ్వ — ఓరిమూర్ఖుఁడ ! కూడదంచును • నొప్పఁబల్కిన వారలన్
దూరనాడఁగఁ బోయెదే, మదిఁ • దోఁచదయ్యెనె నీకు ఛీ !

కర్ణ — ఏమీ, చండాలా ! ఏమంటివి ? మూర్ఖుఁడనా ?
పాఱుఁబోత ! వడిన్ నినున్ గర • వాలముంగొని కూల్చెదన్.

అశ్వ — ఓరీ, వ్యర్థప్రలాపా !
ధారుణింబడఁ ద్రొళ్ళనేసెదఁ • దాఁకుమీ నను నీయెడన్.

(అని తన్నును)

కర్ణ — ఓరీ, నీచా ! ఇదిగో కాచికొమ్ము. (కత్తి సారించును.)

అశ్వ — ఓరీ, చండాలా ! సూతపుత్రా, ఇదిగో నావ్రేటు, గాచికొమ్ము.

(అని కత్తుల నిర్వురు సారింతురు)

దుర్యో — ఆహా ! ఇది తప్పి వచ్చినది. (విడఁదీయుచు) గురునందనా! అన్నియుఁ దెలిసిన నీవిటులొనర్చుట ధర్మమా ?— రాధేయా ! ఇది యేమి ! ఏల నీవిట్లు పోరఁ దొడఁగితివి? నే నొక్కటి వక్కాణించెద వినుము.

ఉ॥ క్షితిఁ బదిమంది కూడదను • చెయ్దము సేయఁగఁగూడ దెన్నఁడున్
కుతుకము మీఱ శాత్రవులఁ • గూల్చిన వీర సెబాసటందుఱే? లే
కితర మెయ్యైనచో, "నటుల • యగుఁగా కవు డేమి తెల్పినన్
మతిని దలంపనందు కిది • మంచి ఫలం" బని గేలిసల్పరే?

ఈ మహాత్ముల మాటలెన్నియో గలవు. కావున నో రాధేయా! నాపలుకుల కీ వెంతమాత్రమును దొలఁగి నడువకుము. (రణము సకు దొరకొనుమని కనుసన్నఁ జేయును.) అందఱము బోవుదము రండు.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు) (తెఱపడును)

ఇది పంచమాంకము.

శ్రీ

హయగ్రీవాయ నమః

భీమప్రతిజ్ఞ

—•—

షష్ఠాంకము

వనప్రదేశము.

[ధర్మజ, నకుల, సహదేవ, ఘటోత్కచ, ద్రౌపదుల ప్రవేశము.]

ధర్మ—(భేరీ నాదంబు నాలకించి) కుమారా! ఘటోత్కచా! ఆ ధ్వని యేమై యుండును? ఎందుండి వినవచ్చు చున్నది? కారణ మేదియో కన్గొని రమ్ము.

ఘటో—(దిక్కులు పరికించి) తండ్రీ! అది రణభేరీనాదము. చూడ నిది మీర లొంటరిగ నుంటఁ దెలిసికొని,

చ॥ తఱి యిదియంచు నెంచి పగదీరఁగఁ బోరొనరింప నిప్పుడా
కురుపతిసేన లెల్ల నిటకుం బరతెంచెడు సప్తనీరధుల్
బరువడి నేకమై పొరలి వచ్చెడు మాడ్కిని...

ధర్మ— ...హా కుమార! యే
దరిఁగల దింక? నామనము తత్తర మందుచు నుండె నక్కటా!

హా! తమ్ముఁడా! భీమసేనా! వల దని పలు తెరంగులఁ బల్కినను సరకుసేయక సరసిజాక్షితోడ నడవులకు వెడలుటచే మన మెట్టి యిడుమల గుడువనయ్యె?-అయ్యో! అర్జునా! నీ విందున్న యెడ మా

కిట్టియిక్కట్టులు ప్రాప్తించవుగదా!—కుమారా! ఎంతటికార్యమొదవెనే?

చ॥ ధనదుని చేతఁ జిక్కె నట ♦ తమ్ముఁడు భీముఁడు సంగరంబునన్;
మన మిటఁ జిక్కినారము కు♦మారక! కౌరవనాథు చేతిలో;
నని నెదిరించి నిల్వఁగల♦మా? తెఱవెయ్యదియో? మహేంద్రనం
దనుఁ డిపు డుండినన్ మనలఁ♦ దప్పక రక్షణ సేయునే కదా॥
కాని మనకు మనమే రక్షించుకొందమన్న మనలోఁ జూచిన,
క॥ చెక్కిటఁ గొట్టిన క్షీరముఁ
గ్రక్కుచు నున్నట్టి నీవు ♦ కౌరవసేనన్
జక్కడఁగింపఁగ నేర్తువె ?
అక్కట కవలైన నట్టి ♦ యర్భకులె సుమీ॥
భీష్మ, ద్రోణ, కృపాశ్వత్థామ, కర్ణాదులన సామాన్యులరా! వారలా సురులతోడనైతము దుర మొనర్చి మెప్పొందిన వారలు. మఱియు, ధార్తరాష్ట్రులును, సోమదత్తబాహ్లికులును జగదిఖ్యాత బాహుబల పరాక్రమవంతులు. శకుని, భూరిశ్రవస్సైంధవాదులా మకరాంకవైరిని నైన మార్కొనఁ జాలుదురు. ఇట్టి బలియురలోడను, తక్కిన యోధావళితోడను మన మేరీతిఁ బోరొనరింపఁ గలము? అయ్యో! ఇంకేయ్యది తెఱవు? దాయఁగట్టిన గోతియుల మైతిమి గదా!

ఘటో—(మేను విరచుచు, మీసలు వడివేయుచు) తండ్రి! తలంచినచో వీరు నీకు లెక్కయా! వీరలకై,

శా॥ ఈమాడ్కిన్ దలపోయ నేల? యట ను♦ద్వృత్తప్రతాపాధ్యుఁడా
భీముం డిప్పుడె నచ్చు యక్షతతులన్ ♦ బేరాజి నోడించి; నే
భూమిన్ గూల్చెది వీ రెదుర్కొను నెడన్;♦ బోఁ దోఁ లేదన్ గానిచో
నేమీ, ఫల్గునుఁ డేల? చాలనొకొ, నే ♦ నీ ముప్పుఁ దప్పింపఁగన్॥
మీరావంతయు సందియుం బందకుఁడు. ఈకురుబలం బన నెంత?

పిరికిఁదోడుగ నీ రేడులోకంబు లేకమైవచ్చినను నే గెల్వఁజాలనా! తండ్రీ! మజ్జనకుని పతిన నే నెఱుంగుదుఁగాన,

క॥ పలుమాటలేల వినుఁ డీ
కలని సుయోధనునిఁ జంపకయె నే వానిన్
బలిమిన్ గట్టి భవత్పద
జలజంబులచెంత నిలుపఁజాలుదు నిపుడే.

అటుల నేఁ జేయంజాలనైతినేని, నన్ను భీమసూనుం డని పిల్వకుఁడు. ఇఁకనైన మీసందియం బుడిగి నన్నంపవేఁడెద.

ధర్మ—కుమారా! నీ పట్టుదలచే నాకింత ధైర్యంబూని నిన్నాంటికిఁ బంపఁ దలంపుఁగలిగె. మంచిది. మేమెల్లరము ద్రుపదరాజాత్మజుఁగాపాడుకొనుచు నీకు సహాయులమై వెనుకనుండెద ము. కావున నీవు చని విజయుండవు కమ్ము.

ఘటో—తండ్రీ! నమస్కరించుచున్నాఁడ.

ధర్మ—పుత్రా! విజయోస్తు! విజయోస్తు! లెమ్ము. సత్వరమ్మున సమరమ్మున విజయలక్ష్మిం జేకొమ్ము, పొమ్ము. (యవనికపడును.)

(ఇరువురు గంధర్వులు ప్రవేశము.)

మొదటివాఁడు—అన్నా! ఈమహారణ్యమధ్యంబున నీ చిట చిట, పట పట ధ్వనులు మ్రోయుచున్నవే! ఎక్కడ? ఏకారణముచేత?

రెండవవాఁడు—తమ్ముఁడా! ఇప్పు డిమ్మ్యోడఁ బాండవులపైకిఁ గౌరవసైన్యంబులు దాడివెడలి రాఁగా, భీమసేనాత్మజుఁడగు ఘటోత్కచుండు ధర్మరాజానుమతంబున వారలపైఁబడి ఘోరయుద్ధంబుఁ జేయఁబోవుచున్నాఁడు.

మొదటి—అట్టులనా! అటులైన మన మటకేగి యాయుద్ధమును జూచి వత్తమా?

రెండ—చూడవచ్చునుగాని, మన మయ్యెడ నెక్కుడు జాగ్రత్తగ నుండవలయు. పోగ్రదము రమ్ము.

(ఇరువురు ముందుకు నడిచి)

రెండ—తమ్ముఁడా! అల్లదిగో చూడుము! అదియే రణరంగము. ఆకన్పట్టునదియే కౌరవసేన. ఈతండే ఘటోత్కచుండను రాక్షసవీరుండు, ఇప్పుడే యుద్ధమారంభమైనట్టు లున్నయది. కావున మనమిచ్చోట భద్రముగ నుండవలయు.

మొదటి—అన్నా! అసంఖ్యాకులగు నాకౌరవభటుల నీరాక్షసవీరుం డొక్కరుండు సమరంబున సమయింపఁగలఁడా?

రెండ—తమ్ముఁడా! నీ వెంత వెఱ్ఱివాఁడవు? ఆతనిశక్తి నీవెఱుఁగవు.

ఆ॥ వె॥ కురుబలంబు లెంత ♦ విరివిగా నుండిన
రాక్షసునకు సాటి ♦ రాక్షసుమ్ము
గులకరాలు గంప ♦ కొలఁదియుండిన, వన్నె
పాసి యొక్కరవకు ♦ తీసిపోవె?

కావున నీవటుల సందేహింపఁ బనిలేదు. దానినిజం బిప్పుడే కని యెదవుగాక!

("కో" యని ధ్వని వినఁబడును)

రెండ—తమ్ముఁడా! చూచితివా?

ఉ॥ సింగము క్షుద్వ్యథార్తిమెయిఁ ♦ జెచ్చెరదాటుచు నేఁగియేఁగి సా
రంగచయంబుపైఁబడి కరంబు హుటిహుటి నప్పళించు భా
తిం గడు నుగ్రుఁడౌచుఁ బర, తెంచెడుఁ గౌరవసేనపైకిఁ బో
రంగ ఘటోత్కచుం డనెడి ♦ రాక్షసవీరుఁడు, చూడు మాతనిన్.

ఆహా! ఏమీ! ఆఘటోత్కచుండు కౌరవసైన్యంబుల నెదుర్కొన వానిధాటికుఁ దాళఁజాలక యేలీల నాసేనలెల్లఁ బరువులిడుచున్ననో చూడు

("పోకుఁడు, పోకుఁడు" అని ధ్వని వినఁబడును)

కంటివా! ఆపారుబోతులు వెన్నిచ్చి పారుచున్నంత నారక్కసుండు వారి వెంటనంటి "పోకుఁడు, పోకుఁ" డనుచు వారిపై నంప వృష్టిఁ గురియించుచున్నవాఁడు—అయ్యో! పాప మాసేనలెల్ల నెట్లు చెల్లాచెదరై పోవుచున్నవో చూడుము.

("కావుము, కావుము" అని ధ్వని వినఁబడును.)

వింటివా! ఆ రాత్రించరునిధాటి కోర్వం జాలక యాసేనలెల్ల "కావుము, కావు" మని కర్ణుఁ డున్న యెడకుఁ బరువులిడుచున్నయవి. చూడుము—అన్నన్నా! ఆఘటోత్కచుండు కర్ణునిఁగూడఁ దాఁకుటకై వాఁడున్నయెడ కరుగుచున్నవాఁడు కావున మనమును నచ్చోటికేఁగి, యాపర్యవసానము గనుగొనియెదము రమ్ము.

(నిష్క్రమణము) (ఇది విష్కంభము)

(కర్ణ ఘటోత్కచుల ప్రవేశము.)

ఘటో—ఓరీ సూతపుత్రా! శూరశిఖామణులగు మాయయ్యలపై మీర లెడతెగని పగం బూనియుండి సమయంబు దొరికినదని యొంటరిగనున్న ధర్మరాజాదులపైకి సేనాసమేతుఁడవై వచ్చితివి కాఁబోలు! ఇట్టి కృత్రిమకార్యమునకుం దగినఫలంబు నందెదవుగాక! నేనును తరుణంబు దొరకిన కురుబలంబుల బరిమార్చి ధర్మనందను రాజ్యాధిపునిగఁ జేయింతుననియుఁ దలంచుచుంటి. అందులకు మంచి తరుణము దొరకె రమ్ము.

మ॥ సమరంబందు నినున్ వధించి శకునిన్ ♦ జక్కాడి దుశ్శాసనున్
జముమ్రోలన్ వడినిల్పి కౌరవపతిన్ ♦ మర్దించి సైన్యంబులన్
సమయం జేసి యజాతశత్రుని నిఁకన్ ♦ క్ష్మాభర్తఁ గావింప నీ
కుము నేఁబట్టితి రమ్ము రమ్మిపుడు నిన్ ♦ మార్కొందు సూతాత్మజా!

కర్ణ—ఓరీ, వ్యర్థప్రలాపీ! నా సాహసం బీవెఱుంగవైతివి.

ఉ॥ ఓరి నిశాట నీవిటుల ♦ నుబ్బుచుఁ బల్కఁగనేల? చూడు నా
శూరత; నింక మీరెటకుఁ ♦ జొచ్చిన నిన్వధియించి, ధర్మజున్

ధారుణిఁగూల్చి యాకవల । దర్పమడంగఁగఁజేసి, ద్రౌపదిన్
ధీరతఁబట్టి మాకురుప।తిన్ గడు సంతసమందఁ జేసెదన్॥

ఘటో—ఓరీ, దంభప్రలాపీ! నీవంతటి సాహసి వగుదువా? అట్లయిన యుద్ధరంగమునకుఁ బోవుదము రమ్ము. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

(పారిపోవు కర్ణుని తరుముకొని పరుగిడుచు ఘటోత్కచుఁడు ప్రవేశించును. కర్ణుఁడు పారిపోవును)

ఘటో—(తెరలోనుండి వచ్చుచు)

శా॥ ఓరీ! పోవకు సూతపుత్ర! నిలుమీ । యొక్కింత; యాతండె నీ
రారాజౌగద, పిల్వు మాతని, వడిన్ । రక్షించు నిన్నిప్పుడో
ధీరమ్మన్య! సతంబు మంత్రిముల బో।ధింపంగఁజాల్ నిన్నుఁ దా
నీరీతిన్ విడనాడఁ జూచునొకో? ధా।త్రీశుం డదాక్షిణ్యుఁడై॥

(అని తరుముకొని తెరలోనికి పోవును.)

శకుని—(ప్రవేశించి) ఆహా! ఘటోత్కచుఁడు కర్ణుని నామావశిష్టునిఁ గావించి, మమ్ము బరిమార్చుటకుఁ గాఁబోలు నీదెసకే వచ్చుచున్నవాఁడు. దైవమా! ఏమిసేయుదు? అయ్యో!

మ॥ కనుఁగొంటే కురుసైన్యసంహరణదీ।క్షాతుర్యుఁడు, దైత్యేభ్యుఁడో
జననాథాగ్రణీ! సూతపుత్రుకు వడిన్ । జక్కాడి తా భీకరా
ననుఁడై వచ్చె; నిఁకేను నిల్వఁగలనా? । నన్గాచి యానీచునిన్
దునుమాడన్ జను వేరవే కురుపతీ! । దుర్వారశౌర్యోన్నతీ!

(ధ్వని వినఁబడును) అయ్యో! మిక్కిలి సమీపించుచున్నవాఁడు. అతని ముందు నేఁ నిల్వఁజాల. (అని పారిపోవుచుండ)

ఘటో—(పరువిడుచుఁ బ్రవేశించుచు)

ఉ॥ ఏల తొలంగెదో శకుని! । యిట్లొనరింపఁగ నీకియానె, భూ
పాలుఁడు మేనయల్లుఁడు, స।భాస్థలి నీవొనరించినట్టి యా
మేలు దలంచియైన నిను । మేఁకొని ప్రోవఁగరాఁడె? నిన్ననిన్
దూలఁగ జూచువాఁడె? ఘన।దోర్బలుఁడే వడిఁ బిల్వు మాతనిన్॥

ఓరీ! దుష్టబుద్ధీ! నీశక్తిసామర్థ్యంబులఁ జూపుటకు,

సీ॥ వలనొప్ప ఘోరాహ•వస్థలియాగాని
ఛలములాడెడు ద్యూత•శాలగాదు
ఖ్యాతికినెక్కు సం•గరఖేలనముగాని
తాతయ్య! మాయజూ•దంబుగాదు
పొలుపొంద ఘనశరం•బులుగాని, నీవను
గతిఁ బడ నివి పాచి•కలునుగావు
నలువొంద దానవ•నాయకుల్ గాని మా
యలు బన్నఁగాఁ బాండ•వులునుగారు

గీ॥ ఘోర! యీరీతి వెన్నిచ్చి • పార మేర
యౌనె, పోవకు పోవకు • మద్యు నెందు
పరుగువారిన నిను భంగ•పఱుప కింక
విడుతునని యెంచఁబోకు మె•న్నఁడు దురాత్మ!

(తరుముకొనిపోయి, తిరిగి ప్రవేశించి దుర్యోధను నుద్దేశించి, కోపముతో) ఓరీ! సుయోధనా! దురాత్మా! కౌరవకులజలధి బడబానలా! ఇంక నీవ చిక్కితివి. దూరమ్మున నిల్చెదవేల? రమ్ము అల్లదిగో! చూడుము. మీవారల యవస్థలఁ గన్గొనుము.

క॥ వీరలె నీతమ్ములు, మఱి
వీరలె నీమామ, శకుని, • ప్రియుఁడగు కర్ణుం,
డారయ వీరెల్లరు జయ
వారికిఁ జననున్నవారు • పార్థివచంద్రా!

వీరు నీకుఁ బరమాప్తులు కారా? ఇప్పుడే నీపరాక్రమముఁ జూపి వీరల విడిపించుకొని పోయెదవురమ్ము—కదలవేమి?

గీ॥ అలిగి వీరల మర్దించు • నప్పుడుగాక
సమయమెయ్యది నీపరా•క్రమముఁ జూప?
నిచటి కేతెంచి తెందుల • కిప్పు డిట్టు
లలుక నుండైనఁబూనక • నిలుచుటేమి?

పాప మా దురాత్ములు కర్ణ శకును లీల్గిరే! దుర్యోధనా! నీ కింక దుర్యోచనలఁ గఱపువా రెవ్వరు? ఇట్టి చెలికాండ్ర నెడబాసి యీవ సుధ నెట్లేలెదవు? ఇంకెట్లు మనియెదవు? —

క॥ మును పాండవులను మాయల
ననువొందఁగ గెలిచి తనుచు ♦ ననయము విందున్
జనవర! యిపు డటు సలుపన్
జనునే? శరమునను గెలిచి ♦ చనవలె సుమ్మీ॥

నీదుర్మార్గముల నే నెఱుఁగ నని తలంచితివి కాఁబోలు. ఆహా! అట్టి నీ కిప్పు డట్టి శాంతగుణంబు నావలనం గలిగె. ఓరోరీ!

చ॥ ధరణిప! యుద్ధమందు ననుఁ ♦ దాఁకెద నంచు మదిన్ దలంచినన్
గరిపురిపైని నాస విడి ♦ గ్రక్కున రమ్ము...
(తెరలోనికి పరుగునఁ బోవుచు) ...సుయోధనా వడిన్
బరువిడ నేల? జూదమున ♦ పాండుతనూజులఁ గెల్చినట్టి ని
న్నరయఁగలాఁడె ధాత్రి నొకఁ ♦ డైన? బలాఢ్యుఁడ! పోకుపోకుమీ!

(తిరిగి ప్రవేశించి)

ఆహా! అయ్యది తరువా? దాని నాదుర్యోధనుం డని భ్రమజెంది వచించుచుంటినే. ఐననేమి, ఇప్పుడే వానికై పోయెదఁగాక!

(నిష్క్రమణము)

(ద్రోణ, దుర్యోధనుల ప్రవేశము)

ద్రోణుఁడు—(ఆలకించి తలయూఁచి) కౌరవరాజేంద్రా! ఆగాత్రించరుం డాడెడు పరుషోక్తుల వినుచుంటివా! అతఁ డాకశరున్గని, నీ వని భ్రమజెంది యట్లాడుచున్నాఁడు. నిజముగ నిన్నే కనొన్న నేమి సేయునో కదా? ఆహా! అతఁడుగూడ నియ్యెడకే పరువిడి వచ్చుచున్నాఁడు. ఇంకేల మన బిక్కపెగ్గెలు?

చ॥ మనుజపతీంద్ర! నీయనుఁగు మామయవస్థను జూచినాఁడ వా
దనుజుని భీషణాస్త్రహతి ధాటికిఁ గంటివి; వాని నన్యుఁగా
జనుని ధరిత్రి నెవ్వఁడికి? సాగఁగనేర్చిన సాహసంబు లిం
కను మది బీరముఁ విడిచి కౌరవకోటికి రక్షసేయుమీ॥

అది యెట్లంటేని, నీవిప్పట్టున నా రక్కసునితోఁ జెలిమిం జేయుటయె. అదిగాక వేఱొక తెఱవు గన్పట్టదు. ఇది ముమ్మాటికి సత్యము. నీవిటు లొనర్చవేని, కరిపురిపై నాన నేటితో సరియని యెఱుంగుము. వీని సామాన్యశక్తిం చరుండని తలంచితివి కాఁబోలు! ఈతం డాదశకంఠు సంతతి మేటినుమీ!

దుర్యో—(తల పంకించి, వంచి, తనలో) ఆహా! ఇంకెయ్యది తెఱవు? వీరిట్లు పుల్లవిరుపుమాట లాడుచున్నారే. ఇంక కర్తవ్యమేమి? పుత్ర, భ్రాతృ, సుహృ, ద్బాంధవులెల్లరు నీరాత్రించరుచే ధాత్రిఁ గూలిరి. కావున, నిప్పట్టున విరివచనానుసరణి నా యసురునితో నేస్తమొనర్చుటయే వశ్యాస్త్రమనితోఁచెడిని. కాని వీని నెట్టులఁ బల్కరింతు? కోపానలజ్వాలలఁ బర్వఁజేయుచు వచ్చుచున్నాఁడే! వీని నెవ్విధిఁ బ్రసన్నునిం జేయఁజాలుదు? (ఆలోచించి) సరిసరి. ఇప్పుడొక యుక్తి తోఁచినది. అదిగో! రాక్షసుఁడు సమీపించుచున్నవాఁడు. ఎదురుగాఁ బోయెదగాక!

ఘటో—(ప్రవేశించుచు) దుర్యోధనా!

ఉ॥ మించినవేడ్కఁ బాండవుల మేదిని గూల్చెదనంచు నాత్మ నూ
హించి వనాంతరస్థలి కహీనపరాక్రమ మొప్ప వచ్చి, వే
కాంచితె కర్ణునిన్ శకునిఁ గాలునిప్రోలున కేగనుండ, నో
వంచక! వారి వీడిచనఁ బాడియె, పోయెను రక్ష వారితోన్.

ఓరీ! చిక్కితివా! నీవింకెందు బోయెదవు?

దుర్యో—(ఎదురుగా బిరబిరఁ జని కౌఁగలించుకొని) కుమారా! భీమనందనా! నీకిది న్యాయమా? నా సోదరులను పాండవులపాటు

విని, సైన్యసమేతుండనై వారలకు సాయపడఁ జనుదెంచు నాపైనా నీ సాహసము? కురుపాండవుల కొకభేద మున్నదా ? మేమెల్లర మొక్కటియే కదా! పగతునివలె నీవిట్లొనర్పఁదగునా ? శాంతింపుము. నా వచనముల నాలకింపుము.

వనచరులైన నీ వనమ్మున మమ్ముడగింతురేమో యను తలంపున స్వసంరక్షణార్థము మేము రణభేరి మ్రోయించితిమి. అయ్యది విని నీవు మమ్ముల శత్రులుగా నెంచి మాపై దాడివెడలితివిఁ అంత నేను నిన్నుఁగని "తెలియనికతంబున నీ విట్లు వచ్చుచున్నాఁడ"వని యెఱింగియు నా సైన్యంబుల మరల్పనైతి. అందులకు కారణంబొండుకలదు. అది యెట్టియన, "మీర లేకతమ్మున మా బోంట్ల సహాయంబునైనం గోరక, ధనదునిపైకి వెడలుచుంటఁ గని, మీరలు వారల సమరమ్మున నెదిరింపఁ గల్గుదురా, అంతటి శర కౌశలంబు గలదా ?" యని సందియంబొదవి, "కానిమ్ము చూతము. ఇంటఁ గెల్చి రచ్చఁ గెల్వుమన్నటుల మనతోఁ బోరి నిల్వఁగల్గినఁ గదా నాయకుల నెదిరింపఁ జాలుట?" యని యూహించి నేనట్లొనర్చితి. ఇప్పుడు నా సందియంబు దీరె.

సీ॥ వీర, కంటిని కంటి, కుమార ! నీదు
బాహుబల మెల్ల; నేత్రిపార్శ్వంబుఁ గంటి ;
దివ్యశస్త్రాస్త్ర మహిమంబుఁ దెలిసికొంటి ;
భీమనందన ! సంగ్రామభీమ! నేఁడు.

నిక్కముగ నీ వొక్కరుండవే యాయత్తులఁ బొలియింపఁజాలుదువు. కుమారా! శాంతింపుము. ఈ కల్లోలంబంతయుఁ గల్లయని భావింపుము.

ఘటో— (ఆశ్చర్యముతో) దుర్యోధనా ! ఇదియేమి! అందిన జుట్టును అందనిచోఁ గాళ్లను బట్టువానివలె నున్నాఁడవే! అన్నా! నిన్ను నమ్మఁజాల. (అని దుర్యోధనుని రెక్కల విఱచికట్టును.)

దుర్యో — కుమారా! రాత్రియంచకేందరి! అట్టి సందేహంబు లుడుగుము. నా వచనమ్ములు సత్యములని యెఱుంగుము. ఇంక మన మిట నేల యాలసింపవలయు? భీమసేనునికిం దోడుపడ వేగమ పోవుదము రమ్ము. మున్ముందు మాయన్న యగు యుధిష్ఠిరు సముఖమ్మున కరిగెదము గాక! (అని యిరువురు నిష్క్రమింతురు)

ద్రోణా—ఆహా! ఏమి వీనియుక్తి? ఇప్పుడుగదా సుయోధననామము సార్థకమయ్యె. కర్ణశకునిప్రముఖుల సేదదేర్చి వారినిం గూడం దీసికొని పోయెదగాక! (నిష్క్రమించును)

(కర్ణాశ్వత్థామ ద్రోణాదుల ప్రవేశము)

ద్రోణా—మీర లిటురండు. (కర్ణాశ్వత్థామలం బిలుచును)

అశ్వ—రాధేయా! మజ్జనకుండు పాండవులతోం బోరొనర్పం దలంపవలదనియు, నటులం దలంచినం గీడు మూడుననియుం, బలు తెఱంగులం బలుకడుం జెప్పినటులం జెప్పినను నావంతయు సరకుసేయక,

"ఉ॥ పాండవులన్న నెంత? యదు ♦ పాలసనుం డుండిన నెంత నాకు? భూ
మండలిలోన నన్నెదిరి ♦ మార్కొనం జాలిన వీరుం డున్నె? సీ,
భండనమందు గెల్చినను ♦ పాండుసుతుల్ పసు పాట్లుచూడు, వే
దండపురాధినాథుదరిం ♦ దత్తరమొందుచుం బల్కనయ్యెనే?"

అని ప్రగల్భములాడిన నీ విప్పు డిట్టుల తలపోసికొనియెద వేల?—ముందు వెనుక లారయక,

ఉ॥ మాటలు పెక్కు నేర్చితని ♦ మనుజుల నోట వచింపరానటుల్
మాటికి మాటికిం బదర ♦ మాన్యత గల్గెనె; మద్వచస్సు తాఁ
బోటని యెంచి తప్పుడు; ఘోటకోత్కటసాహస మిప్పుడేల నీ
పాటిపడంచుం గాంచితివె? ♦ సాత్వికవంబున సూతపుత్రకా!

ఛీ రా! "తడిసిగాని గుడిసె గట్టడు, తగ్గిగాని మొగ్గ"డనులోకోక్తి తెలియుగునా? ఎవ్వండేని తన్ను మించి చరించునాండు పరిభవం

బండకుండునా? పాపము! నీ కెట్టి గర్వభంగము సంప్రాప్తించె! ఏలనీ ఏలిలఁ దలపోసికొనియెదవు? గతజలసేతుబంధన మేల? ఇఁక నైన బుద్ధిగలిగి నలువురతోఁబాటు నీవును నడువుము.

కర్ణు—(తనలో) ఆహా! వీఁడు నా శరీరము చిరుగులువడ కఱకుట ముల్లఁ బోలు పలుకులాడుచుండెనే? ఏమి నా బ్రదుకు?

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

(ధర్మజ నకుల, సహదేవ, ద్రౌపదులును, ఘటోత్కచుండును, ద్రోణ, కర్ణా, శ్వత్థామ, కృపాచార్య, శకుని దుర్యోధనాదులును ప్రవేశము.)

(శంఖధ్వని వినఁబడును)

సహ—(ద్రోణునితో) వింటిరా, ఆశంఖానినాదము. అల్లదిగో! దుర్వార శౌర్య గర్వితారాతి మదేభకంఠీరవుండును, భీమబలాఢ్యుండును నగు భీమసేనుండు

గీ॥ వసుధ తల్లడమందంగఁ ♦ బాపఁ తేఁడు
కదలఁ, దారలు డుల్ల, దిక్కటము లదర
నాది కూర్మంబు మదిచెడి ♦ యడర, నదిగొ
శంఖనినదంబు సేయు నిశ్శంక నిపుడు.

కావున నిపుడే కదనంబునకుఁ గడగుచుండనోపు! సత్వరమున నరిగెదము గాక!

(అందఱు ముందుకు నడతురు)

ధర్మ—గురువర్యా! మనమిపుడు కదనరంగము సమీపించినారము. (ఒక దిక్కుజూపి) ఆచార్యా! అల్లదిగో! దూరంబున మనవైపు నకు నాతురతతోఁబఱతెంచు పురుషుం డెవ్వండై యుండనోపు?

ద్రోణా—ధర్మనందనా! అతండు భవత్సహోదరుండగు నర్జునుఁ డుగఁ గన్పట్టుచున్నవాఁడు.

ధర్మ—(వికసితవదనుండై) నాకును నట్లులనే తోఁచెడిని.

అర్జు—(ప్రవేశించి) అగ్రజా! నమస్కరించుచున్నాఁడ.

ధర్మ—ఆయుష్మాన్ భవ!

అర్జు—(ద్రోణునిఁగని) గురువర్యా! భవచ్ఛిష్యుఁ డిదే మ్రొక్కు-చున్నవాఁడు. (పాదములకు మ్రొక్కును.)

ద్రోణా—దిగ్విజయోస్తు! లెమ్ము. (లేవదీయును.)

ధర్మ—తమ్ముఁడా!

క॥ కవ్వడి! యియ్యెడ దుర మని
యెవ్వనిచేఁ దెలిసికొంటి ♦ వింద్రుని సభలోన్;

అర్జు— ఎవ్వండగు? నారదుఁడే
సవ్వడి యెఱిగించె నాకు ♦ సాకల్యముగన్.

ధర్మ—ఆహా! నారదమౌనీంద్రుఁడు కడు వందనీయుండు. సరియూకాని యింకఁ గర్తవ్యమేమి? ఈ దిక్కునం జని మనసోదరునిం గలిసికొందము రండు. (అందరు నిష్క్రమింతురు.)

(భీమ, నలకూబర, మణిభూషణుల ప్రవేశము.)

నల—ఓరీ, నరనాథాధమా!

ఉ॥ చోరుని భంగి మానసరసిఁ ♦ జొచ్చి, భయం బిసుమంతలేక, త
న్నీరజముల్ గ్రహింపఁదగునే? దురితాత్మక! యోవిహీన! నీ
వీరునఁగాంచి కూడదని ♦ తెల్పిన మావనపాలకావళిన్
గ్రూరతఁ దున్మిచి వైచితివి? ♦ కాంత! నిను మననీయ న్యాయమే?

భీము—ఓరీ, తులువా!

గీ॥ తులువతనమున నీవాడు ♦ పలుకులకును
దగిన ప్రతిఫలమందెద నో ♦ పోగరుబోత!
యీ సరసిఁ జొచ్చి, పుష్పముల్ ♦ గోసికొనుట
చౌర్యమే? యిట్లు దలపంగ ♦ సరియె నీకు?

నల—ఓరీ, బాలిశా!

గీ॥ మాసరసిఁ జొచ్చి పుష్పముల్ । గోసికొనుట
చౌర్యమేకాదె? నీవెంత । సాహసివొకో?
పరులసొత్తుల ననుమతి । వడయ కెపుడుఁ
గొనుట చౌర్యంబుగాదె? యో । క్రూరకర్మ!

భీము—ఏమేమీ! ఆకొలను మీయదియా? అందలి సరసీరుహం బులఁగొనుట చౌర్యమా? చాలు! చాలు!

శా॥ ఈతీ రెందువచింపఁ బోకు మధమా! । యీపర్వతవ్రాత సం
జాతంబై చను నిర్ఝరీజనిత కా । సారంబు నీ దంచు ని
ర్భీతిం బల్కెదె దుష్టచిత్త! యది నీ । విత్తంబునం గొంటె? నీ
తాతల్ దాని రచించినారె? యితరుల్ । దాకంగ రాకుంటకున్॥

ఆసరసిపై నీకెట్టిస్వాతంత్ర్యముకలదో యితరులమగు మాకును నట్టి స్వాతంత్ర్యమే కలదు. ప్రకృతినిర్మాణముల కందఱు సమాన స్వాతంత్ర్యులే కదా? కావున నీ వింక జంకుమాని దొంగతన మనఁ గడంగితివేని నీ కెక్కుడింక దక్కవని యెఱుంగుము.

నల—చాలుచాలు—

మణి—అహో! ఈతఁడు గొప్పశాస్త్రజ్ఞుని తెఱంగునం గన్పట్టుచున్న వాఁడు. దీనింబట్టిచూడ "నాకంటపడినదిగాన నది నాయది" యను నూతనధర్మం బాచరణలోనికిం దెచ్చు సచ్చరిత్రునిభంగి నున్నవాఁడు.

నల—మానవాధమా! మావనముం బ్రవేశించి, యందలిచిత్రంబుల నేత్రపర్వంబుగఁ గాంచి, వచ్చినతోవం బోవక, తన్మధ్యస్థకాసారం బుం జొచ్చి, కలంచి; యందలి కమలంబులఁ గొనుచుండ, నీకది తగ దనియనఁ, గొలంకే మీయది యనఁ గడఁగితివా? ఎంత మదోన్మత్తత నున్నాఁడవు? చాలుచాలు. తుచ్ఛుఁడా! ఇట్టి పిచ్చిప్రేలుడు లికఁ గట్టిపెట్టి యిచ్చోటువీడి, తత్క్షణంబ చనకుంటివేని, నీప్రాణంబులు నీ కింకఁ దక్కవని యెఱుంగుము.

భీము—యక్షాధమా !

క॥ మ్రొక్కెడి! యేమంటివి ? నీ
జక్కులబలములను కలని • జక్కాడిన నా
యుక్కు నెఱుంగవు ; మఱి నీ
వెక్కుడు బల్లిదుఁడవొకొ • యెల్లరకంటెన్ !

నల—ఓరీ దంభప్రలాపీ !

ఉ॥ వేదురుఁబట్టిన ట్లిటులఁ • బ్రేలిన నాగద తోడ నిన్ను దే
మోది, ఖరార్కసూనుపుర • మున్ వడిఁ జేర్చెద, దుర్మదాంధ !

భీము—యక్షాధమ! నీగదన్ దుత్రుటిని • జక్కుగఁ జేసి, నినున్ వధింపగాఁ
బోదమటంచు నాగద ప్ర • మోదముఁ జెందెడు రమ్మురమ్మికన్ ॥
ఓరీ పారుబోతా! పోరికిఁ దారసిలుము. నీకండకావర మడంచు
వాఁడ రమ్ము.

నల—ఇదిగో! వచ్చితి. కాచికొమ్ము.

మణి—(నలకూబరున కడ్డమువచ్చి) మహారాజా! ఈసామాన్య నరాధ
మునితోఁబోర నేఁజాలనా? ఒక్కత్రుటికాలంబున నిర్జించి వచ్చు
వాఁడ. చూడుము నా రణప్రావీణ్యము.

నల—మంచిది పొమ్ము.

మణి—ఓరీ! నరుఁడా. నన్నుంగెలిచి తరువాత మా మహారాజుపైకిఁ
బొమ్ము. (తనలో) ఏమీ! ఈనరుఁడు సామాన్యునివలెఁ గన్పట్టఁ
డమ్యె. ఇట్టి భీమబలాఢ్యునితోఁబోరి నే జయమందఁగలనా? వట్టి
మాట. ఒకవేళ నే జయమందితినపో, నాకుసర్వసైన్యాధిపత్యపదవి
తప్పక సిద్ధించును. అందులకు సందియంబులేదు. కాక, నేనోటు
వడినను మా మహారాజున కొకవిధమున సాయముఁ జేసినవాఁడ నే
యగుదును. అదెట్లంటేని నాతోఁ బోరుసల్పుటచే నీనరుం డలసటఁ
జెందకమానఁడు. అప్పుడీతని మామహారాజు గెల్చుట మిక్కిలి
సులభము. (ప్రకాశముగా) నరుఁడా! సిద్ధముగ నుంటివా ?

భీము—మంచిది రమ్ము. (ఇరువురును కత్తులతో యుద్ధమొనర్తురు)

నార—(ప్రవేశించి, దూరమున నిల్చి తనలో) వహవా! నాకెట్టి విందులపై విందులు జరుగుచున్నవి? నిన్న ఘటోత్కచునకును గౌరవులకును జరిగిన ఘోరసంగ్రామంబున నాకొక గొప్పవిందు జరిగినది. ఇప్పుడిద్యోడ నింకొకటిగూడ సమకూడనున్నయది. కావున నిప్పుడె చని కాల్యకృత్యంబుల నిర్వర్తించుకొని కృతస్నాతుండనై వచ్చివిందారగించెదఁగాక. (నిష్క్రమించును)

భీముడు—(మణిభూషణునితో) ఓరీ! యీహంత నీయసువులఁ బాసెదవు చూడుము.

(గదాయుద్ధము చేయును, మణిభూషణుఁడు పడిపోవును)

భీముఁడు—(నలకూబరునితో) ఓరీ! యక్షాధమా! ఇంక జూచెద వేల? నీవ చిక్కితివి రమ్ము.

నలకూ—ఓరీ, నీచమానవా! నీవేల యకారణంబుగ దురంబునకు దొరకొని ప్రాణంబులఁ బాపుకొనదవు? మన నెంచితివేని తప్పు జేసితినని యొప్పుకొనుము. నీ కథయదానంబొసఁగి, నిన్ను మన్నించి పోనిచ్చెదను. కాదేని,

మా॥ ఘోరతరంబగు మార్గణముల్ గొని। శూలఁగ నేసెద జూడుమునీ

భీముడు—అట్టులనా! చాలు చాలు.

మేరుసమాన బలాఢ్యుల నెందర। మేదినిఁ గూల్చితి దానవులన్
వారలకంటె భుజాబల విక్రమ। వంతుఁడవే నను మార్కొనఁగా
నోరి, ప్రగల్భము లాడఁగఁబోకు మ। దుగ్రగదాహతిఁ ద్రుంచెదనిన్.

నల—భూరిపరాక్రమవంతుని నన్నిటు। బోల్చెదె నీచనిశాటులతోన్
వారలగెల్చితినంచు నన న్గెలు। వన్ గలవే? తులువా! కలనిన్

భీము—వారలగెల్చుటకంటె నినున్ గెలు। వన్ సులభంబుసుమా కనుమా
ధీరుఁడనంచుమదింగొనుగర్వము। ద్రెంచెద, ద్రుంచెద, ముంచెదనిన్॥

(అని యిరువురు గదలఁద్రిప్పుచు యుద్ధముచేయుదురు)

నార—(ప్రవేశించి, దూరమున నిల్చి, తనలో) ఆహాహా! ఏమివిందు లేమివిందులు! సౌగంధికపుష్పాధారంబున నాటిన కలహాంకుర మొలక పెరిగి పెద్దదై యిప్పటికి రెండు పంటలు పండి, నాకడుపు నిండించి నాకు సంపూర్ణముగ దృప్తినొందించినది. చాలును. ఇప్పటికే పొట్ట యుబ్బిపోయినది. ఇంక దురాశకుం బోయితినా, గణపతి కడుపువడువున విచ్చిపోదును. కావున నింక కలహంబు సమయింపం జేయం జూచెదగాక. (నిష్క్రమించును.)

బ్రహ్మ—(ప్రవేశించి తనలో) ఈ ఘోరసంగ్రామంబుం జూడ నింతటితోం దుదముట్టునట్లు గన్పట్టదు. దీని నిట్టులనే విడిచిపుచ్చితినేని నారదుండు సెప్పినట్లు, క్రమక్రమంబుగం బాండవ పక్షపాతియగు గమలాక్షునకును, కుబేర పక్షపాతియగునలాక్షునకును గయ్యంబు పొసంగక మానదు. ఈశివకేశవులకుం బోరు దారసిలిన లోకంబు లెల్లం జీకాకు నొందు. కావున నిప్పుడే వీరి సమాధానపఱుపవలయు—(పరుగున వారలమధ్యకు వచ్చి) వాయునందనా! శాంతింపుము. శాంతింపుము. కుబేరకుమారా! నేమియీ తెలియనితనము? ఒక్క నీరజంబుకై మీరీలీరునం బోరమేరయగునా? నలకూబరా! ఈతండు సామాన్యనరుండని తలంచితివికాంబోలు. ఈతం డమ్మ్యానిలతనయుండు సుమా! మఱియు నీకాప్తకోటిలోనివాండును నగు; నెట్లంటేని,

గీ॥ తొల్లి శంభుండు శాంబరీ భిల్లుం డగుచు
సూకరనెపంబునను వీని సోదరుండగు
ఫల్గుననితోడం బోరి, యవ్వాని పటిమ
కలరి, పాశుపతం బిడి చెలిమిం జేసె॥

(ధర్మరాజాదుల ప్రవేశము)

ధర్మజ—గంగానందన! రణరంగమునకు వచ్చినాము ఆశ్చర్యముతో) ఏమది! పోరుచల్లారినట్లున్నదే! ఆకన్పటు నలుమోముల వాండెవ్వండో యుండు? కమలగర్భుండు కాండుగదా?

భీష్మ — ధర్మనందనా! సందేహమేలు! విరించిదేవుఁడు మా! భీమనల కూబరుల సమాధానపరుప వచ్చినట్లున్నాఁడు. మనమును జని వనజ భవుని దర్శించి జన్మసాఫల్యత నొందుదము. తొందరగ రండు.

అందరు — (చతుర్ముఖునిఁ జేరి) సరస్వతీ కళత్రా! నమస్కృతు లొనర్చుచున్నారము.

(అనిపాదములకు మ్రొక్కులిడుదురు)

బ్రహ్మ — కళ్యాణ్! కళ్యాణ్!

ధర్మజ — తమ్మిచూలీ! భవద్దర్శనసుకృతమ్మున మాదృశ పతితజన మ్ముల జన్మములు కిల్బిషహారమ్ములై, పావనతరమ్ములయ్యె.

బ్రహ్మ — మంచిది (నలకూబరునిఁ జూచి) నలకూబరా! హేమసువ ర్ణమ్ముల నీభీమసేనునకొసంగి నాడి సంతృప్తుంజేయుము. మఱియు నీధర్మరాజాదులకును స్వాగతం బొసంగుము.

నలకూ — చిత్తము, (లోనికేగి పూవులఁగొనివచ్చి) అనిలనందనా!

ఉ॥ రమ్యసుపుష్పభంజనాత్మజ! కరమ్ము మనమ్మునఁ గ్రిమ్మరిమ్ము నే
స్తమ్ము; దూర [illegible]నందలి వింధమ్మును నీస్మరణమ్మునుండి పోఁ
జిమ్ము [illegible] గంజభవుఁ జెన్నలరారఁగ నేఁడు జూచు భా
గ్య[illegible]; నొసంగిపట్టి కనకాబ్జము లియ్యవె కొమ్ము సమ్మతిన్॥

భీముఁడు — (అందుకొని) యక్షాధినాథా! భవాదృశ పుణ్యసత్తముల తోడ నేస్తమ్ము సంప్రాప్తమ్మగుడు గడు ముదమ్ము [illegible] జెందితి. మిత్రుని గనుఁగొన్నానినందులకు మీకు నా యనేకాభివందనములు.

నలకూ — ధర్మనందనా! గాంగేయాది మహాయోధవరులారా! యీస రసీరుహాసనమ్మున మిమ్మందర సందర్శింపఁ గల్గినందులకుఁ గడు సంతసిల్లుచున్నాఁడ. మీకందరకు నిదే నాస్వాగతము.

ధర్మ — (భక్తిపూర్వకముగ) బ్రహ్మనందభరితుల మైతిమి.

భీము — (ధర్మజుని యొద్దకేగి) అగ్రజా!

క॥ మన్నింపుఁడు దురితాత్ముఁడ
నన్న! ననుఁ; ముందు వెనుక । లారయకమె, మీ
రెన్ని తెఱంగులఁ దెలిపిన
నన్నియు వినకట్టిఫలము । నందితి ననఘా॥

(పాదాక్రాంతుఁడగును)

ధర్మ—(లేవనెత్తి) సోదరా! ఇదియంతయు దైవయోగము. దానికెవ్వరేమి సేయఁగలరు? "బుద్ధిః కర్మానుసారిణి" యను నార్యోక్తి నెఱుంగవా!

భీము—(ఆతురతతో) పాంచాలరాజనందనీ! యిటురమ్ము. (ముందునకు లాగికొని, పుష్పములఁదీసి)

ఉ॥ అంగన! నీవు నేను వన । మందు విహారసుఖాబ్ధి మున్గుచో
రంగుగ నీకొసంగిన వి।రంబున కత్తతి నింగినుండి మేల్
బంగరుపుష్పమొండు ధర । పైఁబడ, నంది, ముదంబుఁజెంది, క
న్నుంగవ కద్ది, తెమ్మని న।నుం దగఁగోరవె యట్టిక్రొన్ననల్.

ఉ॥ నీరజనేత్రి! మెచ్చ నను । నీవడుగన్, రఘురాముపాదపం
కేరుహభృంగమైతనరు । కేసరిపుత్రుఁ, గుబేరసూను, వా
ణీరమణీమనోహరుని । నెమ్మిఁ గనుంగొను భాగ్యరాశిఁ జే
కూరిచె, నట్టి తమ్ములివె । కొమ్ము మనమ్ముల రారఁగొమ్మరో॥

(అని పూవుల నిచ్చును.)

ద్రౌప—(తలవంచుకొని యందుకొనును.)

బ్రహ్మ—ద్రుపదరాజనందనీ! నీ వింకెద్దియైనఁ గోరుము.

ద్రౌప—వాణీప్రాణధవా! తమ కరుణాకటాక్షవీక్షణముదక్క యితరమే నొల్ల.

సహ—(ముందునకువచ్చి) కమలసంభవా! అట్లైన నీ భరతవాక్యమగుఁగాక!

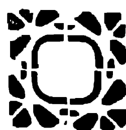
గీ॥ వర్షముల్ కుంభవృష్టిగ । వరలుగాక
ధాత్రి సస్యసమృద్ధయై । తనరు గాక
జగతిజనములు సుఖులయి । నెగడు గాక
ప్రభువు లన్యోన్యమైత్రిని । బరఁగు గాక!

బ్రహ్మ—తథాస్తు! తథాస్తు!

గద్య—ఇది శ్రీరమారమణ కరుణారసప్రసాదిత ప్రాప్త కవిత్వ హారీత
సగోత్రపవిత్ర, శ్రీమత్కగ్గపాలెము వంశపయఃపారావార పారిజాత
కామయామాత్యపుత్ర, సుకవిజన విధేయ
కోదండరామ నామధేయ ప్రణీతంబైన
భీమప్రతిజ్ఞ యను నాటకము
సర్వము సంపూర్ణము.

మంగళమ్ మహత్ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ప్రకటన

ఈ గ్రంథకర్తచే రచియింపఁబడిన యితర గ్రంథములు.

1. కవిత్వతత్త్వము. ఛందస్సు. గురువులేకయే దీనినిఁ జదివినచో కవిత్వముఁజెప్ప శక్తి కలుగును. వెల రు 0-8-0.

2. శాంత. స్త్రీలకు నీతుల గరపు పద్యకావ్యము. 9 వ ముద్రణము. గార్నమెంటు టెక్స్టు బుక్కు కమిటీవారిచే బాలికా పాఠశాలలకుఁ బఠన గ్రంథముగ నంగీకరింపబడినది.
వెల రు 0-3-0

3. శివరాత్రి చరిత్ర. శివలింగోద్భవకథ. శివభక్తుల కత్యంతోపయుక్తము. వెల రు 0-0-6

వలయువారీ క్రింది అడ్రసుకు వ్రాయుడు:—

కర్లపాలెము కోదండరామయ్యగారు,
మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథాలయ ప్రెస్,
బెజవాడ.

సవరణాల పట్టిక.

పేజి	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
10	8	వడువునె	వడువుననె
18	20	కనులండువు	కనులపండువు
30	7	యీా భీమసేను	యా భీమసేను
54	15	యేమి?	లేమి?
55	18	నాకాసారముం	యాకాసారముఁ
68	13	సప్త	సప్త
69	14	జగదిఖ్యాత	జగద్విఖ్యాత
,,	24	గూల్చెది	గూల్చెద
70	2	పతి్రన	ప్రతిన
,,	20	ఘటో్కచు	ఘటోత్కచు
71	20	హుటిహుటి	హుటాహుటి
,,	25	చున్ననో	చున్నవో
75	16	భ్రమచెంది	భ్రమజెంది
,,	21	పరుషోత్తుల	పరుషోక్తుల
,,	22	కనొన్న	కన్గొన్న
76	19	విరి	వీరి
,,	29	వంచిక	వంచక
78	23	పాటిదడంచు	పాటిదటంచు
83	8	నిన్న	నిన్నె
,,	21	ప్రగల్భమ	ప్రగల్భము
84	25	ఆశ్చర్య	(ఆశ్చర్య
,,	26	ఆకన్పటు	ఆకన్పట్టు